

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav germánských studií

Nederlandistika

Diplomová práce

Anna Vanišová

Vorm en functie van afleidingen van persoonsnamen

Forma a funkce derivací od vlastních jmen

Derivations of personal names

Praha 2011

PhDr. Zdenka Hrnčířová

DANKWOORD

Hierbij wil ik graag mijn dank betuigen aan Prof. dr. Willy Smedts, die het thema van de scriptie heeft voorgesteld en mij waardevolle opmerkingen heeft gestuurd tijdens het schrijven ervan. Ik ben hem dankbaar voor zijn geduld en zijn hulp. Verder wil ik PhDr. Zdenka Hrnčířová bedanken voor haar begeleiding, voor de tijd die zij heeft besteed aan mijn scriptie, voor haar hulp en advies. Tenslotte wil ik al mijn vrienden in Nederland en België bedanken, die mijn fouten tegen het Nederlands hebben verbeterd.

VERKLARING

Prohlašuji,

že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně,

že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu

a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. června 2011

Hierbij verklaar ik,

dat ik mijn afstudeerscriptie zelf geschreven heb,

dat alle bronnen en literatuur correct en volledig geciteerd zijn,

en dat deze scriptie niet eerder gebruikt is om dezelfde of een andere titel te verkrijgen.

In Praag, 29 juli 2011

ANOTACE

Název práce:	Forma a funkce denonymických derivátů
Autor:	Anna Vanišová
Instituce:	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Obor:	Nederlandistika
Vedoucí práce:	PhDr. Zdenka Hrnčířová
Počet stran:	104
Počet stran v příloze:	45
Rok obhajoby:	2011
Klíčová slova:	derivace, deriváty, sufixy, vlastní jména, spontánní tvoření, produktivita

Práce si klade za cíl provést analýzu vybraných denonymických derivátů. Při výběru jmen byl brán zřetel na získání rozmanitého vzorku sufixů, jimiž mohou být tyto deriváty tvořeny.

Praktická část zkoumá znalost a především správnost spontánního tvoření uzualizovaných derivátů od osobních jmen pomocí dotazníkového šetření mezi nizozemskými a českými rodilými mluvčími.

ABSTRACT

Title:	Derivations of personal names
Author:	Anna Vanišová
Department:	Charles University in Prague, Faculty of Arts
Study program:	Netherlandistics
Supervisor:	PhDr. Zdenka Hrnčířová
Number of pages:	104
Attachments:	45 pages
Year:	2011
Key words:	derivations, derivatives, suffixes, personal names intuitive forming, productivity

This thesis aims to analyze of selected derivations of personal names. Names were chosen to include a range of various suffixes, which are a common base for derivations.

The practical part of this work investigates the knowledge and correctness of spontaneous intuitive creating of lexicalized derivations of personal names. The research is conducted by questionnaires of Dutch and Czech native speakers.

INHOUD

Inleiding	10
-----------	----

A. Theorie gedeelte

DEEL 1	12
1.1 Morfologie	12
1.2 Lexicale en grammaticale woorden	12
1.3 Gelede en ongelede woorden	13
1.4 Morfeemdistributedie	15
1.5 Lexicale morfologie (woordvormingsleer)	16
1.6 Samenstelling (compositie) en afleiding (derivatie)	17
1.6.1 Grondwoorden	17
1.6.2 Samenstellingen	17
1.6.3 Afleidingen	19
1.7 Potentialiteit en productiviteit	24
DEEL 2	27
2.1 Suffixen	27
2.1.1 Mannelijke persoonsnamen	27
2.1.2 Vrouwelijke persoonsnamen	36

B. Praktijkgedeelte

DEEL 3	40
3.1 Eigennamen	40
3.2 Filosofen	42
3.2.1 Plato (Platoon)	42
3.2.2 Confucius	43
3.2.3 Baruch Spinoza (Benedictus de Spinoza)	43
3.2.4 René Descartes (Renatus Cartesius)	44
3.2.5 Immanuel Kant	44
3.2.6 Friedrich Wilhelm Nietzsche	45

3.2.7 Sigmund Freud	45
3.3 Theologen	46
3.3.1 Pelagius	46
3.3.2 Cornelius Jansenius (Cornelis Jansen)	46
3.3.3 Maarten Luther (Martin Luther)	46
3.3.4 Johannes Calvijn (Jean Cau(l)vin)	47
3.4 Religieuze leiders	48
3.4.1 Ambrosius	48
3.4.2 Benedictus van Nursia	48
3.4.3 Gregorius I, bijgenaamd de Grote	48
3.4.4 Mohammed	49
3.5 Machthebbers	50
3.5.1 Gaius Julius Caesar	50
3.5.2 Marcus Tullius Cicero	50
3.5.3 Petrus Sabbatius Justinianus I	51
3.5.4 Alexandria Victoria	51
3.5.5 Elizabeth I	51
3.5.6 Lenin, eigenlijk Vladimir Iljitsj Oeljanov	52
3.6 Wetenschappers	53
3.6.1 Nikolaus Copernicus (Niklas Koppernigk)	53
3.6.2 Ludolf van Ceulen (Ludolf van Keulen of Col(l)len)	53
3.6.3 Charles Robert Darwin	53
3.6.4 Roeland Anthonie Kollewijn	54
3.7 Schrijvers	54
3.7.1 Horatius (Quintus Horatius Flaccus)	54
3.7.2 Joost van (den) Vondel	55
3.7.3 Dante, voluit Dante Alighieri	55
3.7.4 Francesco Petrarca (Francesco Petrarcco)	56
3.7.5 Franz Kafka	56
3.7.6 Charles John Huffham Dickens	57
3.7.7 Gerard Kornelis van het Reve (Gerard Reve)	57
3.7.8 George Orwell (Eric Arthur Blair)	58
3.8 Schilders	58
3.8.1 Pieter Breugel (Peter de Oudere Bruegel of Breughel)	58

3.8.2 Michelangelo Merisi da Caravaggio	59
3.8.3 Piet Mondriaan (Pieter Cornelis Mondriaan)	59
DEEL 4	61
4.1 Afleidingen van eigennamen	61
4.2 Filosofen	61
4.2.1 Plato	62
4.2.2 Confucius	62
4.2.3 Spinoza	62
4.2.4 Descartes (Cartesius)	62
4.2.5 Kant	63
4.2.6 Nietzsche	63
4.2.7 Freud	64
4.3 Theologen	65
4.3.1 Pelagius	65
4.3.2 Jansenius	65
4.3.3 Luther	66
4.3.4 Calvijn	66
4.4 Religieuze leiders	67
4.4.1 Ambrosius	67
4.4.2 Benedictus	67
4.4.3 Gregorius	68
4.4.4 Mohammed	68
4.5 Machthebbers	69
4.5.1 Julius	69
4.5.2 Cicero	70
4.5.3 Justinianus	70
4.5.4 Victoria	70
4.5.5 Elizabeth	70
4.5.6 Lenin	71
4.6 Wetenschappers	71
4.6.1 Copernicus	71
4.6.2 Ludolf	72
4.6.3 Darwin	72

4.6.4 Kollewijn	72
4.7 Schrijvers	73
4.7.1 Horatius	73
4.7.2 Vondel	73
4.7.3 Dante	73
4.7.4 Petrarca	73
4.7.5 Kafka	74
4.7.6 Dickens	74
4.7.7 Reve	74
4.7.8 Orwell	74
4.8 Schilders	75
4.8.1 Breugel	75
4.8.2 Caravaggio	76
4.8.3 Mondriaan	76
DEEL 5	78
5.1 Onderzoek onder Nederlandstaligen	78
5.1.1 Groep van ondervraagden onder 19 jaar	79
5.1.2 Groep van ondervraagden van 20-25 jaar	79
5.1.3 Groep van ondervraagden van 25-30 jaar	80
5.1.4 Groep van ondervraagden van 31-40 jaar	80
5.1.5 Groep van ondervraagden van 41-50 jaar	80
5.1.6 Groep van ondervraagden van 51-60 jaar	81
5.1.7 Groep van ondervraagden van 61-70 jaar	81
5.1.8 Groep van ondervraagden van 71-80 jaar	81
5.2 Analyse van de enquêtes	82
5.2.1 Filosofen	83
5.2.2 Theologen en religieuze leiders	83
5.2.3 Machthebbers	84
5.2.4 Wetenschappers	85
5.2.5 Schrijvers	85
5.2.6 Schilders	85
5.3 Frequente afleidingen	86
5.4 Opmerkelijke verschijnselen	86

5.4.1	Incorrect gebruik van het suffix	87
5.4.2	Verkorting van de afleiding	88
5.4.3	Verlengen van de afleiding	89
5.4.4	Spelfouten	89
5.4.5	Incorrecte afleidingen van persoonsnamen	90
DEEL 6		92
6.1	Onderzoek onder Tsjechischtaligen	92
6.1.1	Groep van ondervraagden	92
6.1.2	De resultaten van de ondervraagden	92
6.1.3	Voorkomende fouten bij het vormen van afleidingen	93
6.1.4	Spelfouten	93
6.1.5	Meer varianten van een afleiding	93
6.2	Vergelijking van Nederlandse en Tsjechische suffixen	94
6.2.1	Verschillen tussen Nederlandse en Tsjechische afleidingen	96
	Conclusie	97
	Resumé	100
	Resumé	101
	Literatuurlijst	102
	Appendices	

INLEIDING

In deze scriptie staan de afleidingen van eigennamen centraal. Niet alleen de correcte vormen van de afleidingen, maar ook hun functie en betekenis worden gedetailleerd behandeld. De suffixen spelen hierbij een belangrijke rol; ze dragen de betekenis van een afleiding en bepalen hun functie en gebruik. Aan de hand van een onderzoek onder moedertaalsprekers van het Nederlands en van het Tsjechisch worden de correcte vormen van bepaalde afleidingen vergeleken met de vormen die incorrect gemaakt worden.

De scriptie is opgebouwd uit twee delen; een theorie- en praktijkgedeelte. Het theorie gedeelte houdt de vakliteratuur bij en wordt in twee delen ingedeeld. In het eerste deel wordt een beknopt overzicht van de wetenschappelijke discipline morfologie geschetst. Hierin worden de lexicale en grammaticale woorden, de morfeem distributie, en vooral de samenstellingen en afleidingen die voor deze thesis van groot belang zijn, behandeld. Verder wordt kort het fenomeen van potentialiteit en productiviteit behandeld. Het tweede deel focust meer op de suffixen, vooral op de suffixen, die bij afleidingen van persoonsnamen voorkomen, waarbij zowel mannelijke als vrouwelijke persoonsnamen behandeld worden.

In het praktijkgedeelte wordt een korte beschrijving van bepaalde personen die beroemd waren gegeven en er wordt uitleg gegeven, waarom precies deze personen gekozen waren. Een volgend deel toont een overzicht van alle correcte afleidingen die van deze namen kunnen worden gevormd.

De twee laatste delen beschrijven eigen onderzoek waar door middel van een enquête onder Nederlands- en Tsjechischtaligen het vermogen om correcte afleidingen van gegeven persoonsnamen te vormen wordt getest. Aan het onderzoek onder Nederlandstaligen hebben eenenvijftig mensen deel aangenomen. De bedoeling was om een patroon te krijgen van de respondenten met verschillende leeftijd, opleiding en van zowel Nederlandse als Belgische nationaliteit. Er wordt een korte samenvatting van de resultaten gegeven en de vaak gebruikte incorrecte afleidingen worden verder besproken. De resultaten zullen vanuit meerdere oogpunten besproken worden. De antwoorden zijn beoordeeld volgens de leeftijd van de respondenten, volgens hun opleiding, het aantal van correct gevormd afleidingen, de afkomst van de namen (inheems of uitheems) en het gebied waarin de personen actief waren.

Het onderzoek onder Tsjechischtaligen werd in veel kleinere mate gemaakt, wegens de kleine activiteit van de ondervraagden. Daarom zijn er slechts vijf enquêtes beoordeeld. Hoewel het aantal van ingevulde enquêtes veel lager was onder Tsjechistaligen dan onder Nederlandstaligen, worden de resultaten van deze twee groepen vergeleken. De meest voorkomende verschijnselen worden besproken, waarbij uitgegaan wordt van twee hypothesen. Ten eerste, dat de inheemse namen en de meest voorkomende namen vaker correct gevormd worden en ten tweede, dat de respondenten met hogere opleidingsniveau meer correcte afleidingen zullen vormen.

Daarenboven wordt er het overzicht gegeven van de meest gebruikelijke suffixen die bij het vormen van de afleidingen worden gevormd, waarbij de vormen van Nederlandse suffixen vergeleken worden met de Tsjechische en de overeenkomsten zijn beklemtoond.

De thesis heeft als doelstelling om de correctheid van het intuïtieve vormen van afleidingen van eigennamen te onderzoeken door middel van het vergelijken van de resultaten van Nederlandstaligen met Tsjechischtaligen en het overzicht van de suffixen in het Nederlands en in het Tsjechisch te maken zodat het voor verdere werk van taalkundigen of vertalers van dienst kan zijn.

A. THEORIE GEDEELTE

DEEL 1

1.1 Morfologie

De term morfologie binnen de taalkunde is de leer waarin het woord centraal staat (Van Santen 1984:1). Morfologie is bezig met vorm en structuur op verschillende niveaus van complexiteit, met name de vorm van de klank, het woord, de zin of de tekst (Smessaert 2008:1). Morfologie beschrijft de manier om nieuwe woorden te vormen door afleiding of samenstelling.

Ieder woord bestaat uit een klankvorm en een betekenis (Booij, Van Santen 1998:2). In de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* is het woord ook als 'een minimale taalkundige eenheid van vorm en betekenis die zelfstandig in een groter geheel, bijvoorbeeld een zin, voor kan komen'¹ gedefinieerd.

Smessaert benadrukt hoe belangrijk het is het woord te definiëren. In het geval dat wij morfologie als synoniem van woordleer beschouwen, moeten we precies weten wat wij een woord noemen en wat niet (2008:1). Hij vermeldt dan dezelfde definitie die we ook bij Van Santen kunnen vinden, namelijk dat 'woorden onderling combineerbare eenheden van vorm en betekenis zijn' (1984:1).

1.2 Lexicale en grammaticale woorden

Twee types woorden kunnen onderscheiden worden, de lexicale ofwel inhoudswoorden en grammaticale ofwel functiewoorden (Booij, Van Santen 1998:2). Lexicale woorden verwijzen naar iets, kunnen iets noemen door hun betekenis. De functie van grammaticale woorden is eerder een verband te leggen tussen de lexicale woorden en de zinsdelen waarin ze voorkomen (Booij, Van Santen 1998:2). Voorbeelden van lexicale woorden kunnen *glas*, *drinken* of *lekker* zijn, als voorbeeld van grammaticale woorden kunnen de voornaamwoorden, voorzetsels, voegwoorden of lidwoorden dienen zoals *die*, *boven*, *opdat* of *de*.

Met andere woorden, inhoudswoorden zijn woorden die we uitgebreid geïnventariseerd en beschreven vinden in de woordenboeken. Die woorden verwijzen naar dingen, handelingen of eigenschappen (Smessaert 2008:2). Aan deze soort kunnen de

¹ <http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/> [toegankelijk op 07-05-2010]

nieuwe woorden toegevoegd worden. Daarentegen, functiewoorden hebben een verbindende en verwijzende functie binnen de taal zelf (Smessaert 2008:2). Dit soort woorden vormen een gesloten klasse en blijven over een langere periode in de tijd stabiel, aldus Smessaert.

1.3 Gelede en ongelede woorden

Het woord is dus een zelfstandige eenheid van vorm en betekenis. De relatie tussen vorm en betekenis kan op twee manieren optreden. Ten eerste zijn dat woorden waarbij die relatie arbitrair of willekeurig is, ten tweede is dat de groep van woorden waarbij deze relatie niet volstrekt willekeurig is (Booij, Van Santen 1998:3).

In de meeste gevallen is de relatie tussen vorm en betekenis van een woord wel willekeurig of niet gemotiveerd, met andere woorden arbitrair. Smessaert geeft het voorbeeld van *een stoel*. Een stoel is in het Frans *une chaise*, in het Engels *a chair*, (2008:2) in het Tsjechisch *židle*.

Indien het woord arbitrair is, kunnen we zijn betekenis niet afleiden zonder voorkennis van het woord. De betekenis van arbitraire woorden leren we bij toe-eigening van de moedertaal. Totdat we de vreemde taal onder de knie krijgen, moeten we ook de betekenissen van vreemde woorden leren. Die betekenis van een arbitrair woord kunnen we niet afleiden.

Als het om de klasse van klanknabootsende woorden gaat (onomatopeeën), kunnen we het over een uitzondering op deze algemene regel hebben. (Smessaert 2008:2). Tot die klasse behoren woorden zoals *koekoek* in het Nederlands, *coucou* in het Frans, *cuckoo* in het Engels of *kukačka* in het Tsjechisch.

Deze relatie die eerder toevallig is, kunnen we ook conventioneel noemen. Het gaat dus om een betekenis die gebaseerd is op afspraken tussen de gebruikers van een bepaalde taal in een bepaalde tijd. (Smessaert 2008:2). Voor ieder woord per taalgemeenschap is de relatie vastgelegd. Als eenmaal de sociale conventie is ontstaan, dan moeten we ons ter wille van de communicatie aan deze 'afpraak' houden. Woorden berusten dan op een conventie. (Booij, Van Santen 1998:3).

Buiten de ongelede woorden die willekeurig zijn, bestaan nog woorden als *stoelbekleding* of *stoelpoot*. In deze woorden is de relatie tussen vorm en betekenis niet volstrekt willekeurig. Van het woord *stoel*, *bekleding* en *poot* kunnen we de betekenis van hun samenstelling afleiden. De woorden zijn dan gemotiveerde ofwel gelede woorden

genoemd. Gelede woorden hoeven niet alleen de structuur van samenstellingen te hebben. Als voorbeeld kunnen volgende woorden dienen: *kunstig, bewerking, prijsuitreiking*.

Deze gelede woorden kunnen in twee of meer morfemen verdeeld worden, bijvoorbeeld *kunst-ig, be-werk-ing, prijs-uit-reik-ing*. Elk morfeem correspondeert met een bepaald betekenisaspect. We kunnen hen in twee soorten verdelen, namelijk vrije en gebonden morfemen. Vrije morfemen ofwel lexicale morfemen kunnen ook als woord voorkomen, bijvoorbeeld *kunst-, werk-, prijs-, reik-*. Gebonden morfemen kunnen alleen in combinatie met een vrij morfeem optreden, bijvoorbeeld *-ig, be-, -ing*. Elk vrij morfeem is dan wél automatisch ook een woord, terwijl een gebonden morfeem dit niet is. In het Nederlands zijn dan alle morfemen die verbuiging of vervoeging aangeven, gebonden morfemen (Smedts, Van Belle 2003:57). Verder geven Smedts en Van Belle nog meer gedetailleerde beschrijvingen van gebonden morfemen. Men kan die morfemen buigingsmorfemen of ook uitgangen noemen. De morfemen die in samenstellingen voorkomen om de leden van die samenstelling te verbinden worden vaak tussenklanken of bindfonemen genoemd. Ook suffixen of prefixen horen bij het groep van gebonden morfemen. Uitgangen zijn dan /s, en/ bij substantieven, /t, en, te, de/ bij werkwoorden en /e/ bij adjectieven. Als bindfoneem kan /e, en, s/ voorkomen. Onder suffixen kunnen wij /er, der, aar, ant, ist/, /ig/, /lijk/, /baar/, /ing/ noemen en onder prefixen zijn dat bijvoorbeeld /be/, /ver/, /ont/, /on/, /pro/, /ge/. (Smedts, Van Belle 2003:57). Infixen, gebonden morfemen binnen het woord, komen in het Nederlands niet voor (Booij, Van Santen 1998:4), wel in het Latijn of andere talen.

Ariane van Santen noemt nog het begrip 'nulmorfeem', die Dik en Kooij hanteren. (Van Santen 1984:6). Als een voorbeeld van nulmorfeem kan het werkwoord *slapen* dienen. (*Ik*) *slaap* zou dan gekenmerkt zijn door de aanwezigheid van nulmorfeem, in vergelijking met *slaapt* in (*hij*) *slaapt* (Van Santen 1984:6-7).

Smedts en Van Belle spreken over twee groepen morfemen namelijk over een 'continue morfeem' en 'discontinue morfeem'. Een continue morfeem bestaat uit een ononderbroken reeks van fonemen die met elkaar worden gecombineerd. Een discontinue morfeem komt niet zo vaak voor, het gaat om een morfeem die onderbroken is, zoals in het geval van de volgende combinaties: /ge...te/, /ge...d/, /ge...t/ (Smedts, Van Belle 2003:58), dus bij de woorden als *gedeelte, gebergte, geboogd, geleefd, gevreesd, gezakt*.

1.4 Morfeemdistributedie

Wat de morfologie verder beschrijft is hoe de morfemen met elkaar kunnen worden gecombineerd. In verband met de combinatie kunnen we over vrije variatie en over combinatorische variatie hebben.

Smedts en Van Belle definiëren vrije variatie als een keuze tussen de ene of de andere allomorf bij een bepaald morfeem, die linguïstisch gezien vrij is. Ze geven een voorbeeld voor de vrije variatie. Het gaat om een afleiding van de landnaam Zaïre in de jaren zeventig. Toen Kongo onder de leiding van Mobutu in 1971 de naam Zaïre kreeg, moesten ook de inwonersnaam en het bijvoeglijk naamwoord een nieuwe vorm krijgen, in overeenstemming met de nieuwe naam van het land. Er ontstond een grote onzekerheid onder de taalgebruikers omtrent die afleidingen (Smedts, Van Belle 2003:59).

Smedts en Van Belle noemen volgende formaties die toen gevormd worden:

Inwonersnaam	<i>Zaïriaan, Zaïraan, Zaïriër, Zaïrees</i>
Adjectief	<i>Zaïriaans, Zaïraans, Zaïrisch, Zaïrees</i>

De gevormde afleidingen waren gelijkwaardig. Er bestond geen enkel betekenisverschil tussen die vormen. De keuze was vrij individueel bepaald (Smedts, Van Belle 2003:59). Voor deze scriptie is dit fenomeen nogal belangrijk. Het taalsysteem laat vaak competitieve woordvormingen toe en heeft geen voorkeur voor de ene of de andere vorm. Daarom zijn de vormen *Zaïriaan, Zaïraan, Zaïriër, Zaïrees* voor het systeem gelijk. De taalgemeenschap kiest een vorm uit de mogelijkheden die het systeem biedt. Dan wordt die vorm de gebruikelijke ofwel de 'normale' vorm (Smedts, Van Belle 2003:64). De andere vormen blijven wel realiseerbaar, maar ze zijn niet gelexicaliseerd en hun realisatie wordt in de meeste gevallen als niet-normaal ervaren (Smedts, Van Belle 2003:64).

Naast de vrije variatie bestaat ook de combinatorische variatie. Het gaat om de variatie, waarin wel linguïstische criteria zijn voor de keuze van de allomorfen. De criteria kunnen van fonologische, morfologische of lexicologische aard zijn (Smedts, Van Belle 2003:59). Als voorbeeld van fonologisch gedetermineerde varianten kunnen de volgende woorden dienen: *speelde, waaide, kuste, blafte, likte*. Hier is een fonologisch kenmerk voor de keuze van de allomorf verantwoordelijk. Als voorbeeld van morfologisch gedetermineerde varianten kunnen de afleidingen van landnamen dienen. De keuze tussen

het adjectiefsuffix *-s* en *-isch* wordt daar bepaald door het voorafgaande verbindingsmorfeem (Smedts, Van Belle 2003:60).

Smedts en Van Belle geven het volgende overzicht:

Verbindingsmorfeem	Adjectiefsuffix	Voorbeelden
<i>aan, iaan, eez, een, ijn, aal, ool, eek</i>	<i>-s</i>	<i>Amerikaans, Nigeriaans, Chinees, Palestijns, Provencaals, Spanjools, Guatemalteeks</i>
<i>iet, oot, ioot, aat, iaat, enz, ask</i>	<i>-isch</i>	<i>Jemenistisch, Epirotisch, Cypriotisch, Auvergnatisch, Aziatisch, Kretenzisch, Bergamaskisch</i>

Ten derde, de term 'lexicologisch gedetermineerde varianten' wordt gebruikt indien de distributie een lexicologisch kenmerk wordt aangewezen, zoals is et in het geval van meervoudsvorming van substantieven die met vrouwelijkende suffix *-e* zijn gevormd en die op basis van een mannelijke persoonsnaam zijn gevormd, die een beroep of functie aanduidt. Dan wordt de uitgang *-s* van het meervoud gebruikt: *agente, docente, studente, journaliste, componiste* (Smedts, Van Belle 2003:60).

1.5 Lexicale morfologie (woordvormingsleer)

Het taalsysteem laat ons steeds nieuwe woorden maken. In principe kunnen we onbeperkt veel nieuwe ongelede woorden maken, zolang we maar binnen de grenzen blijven die onze taal oplegt aan de combinatiemogelijkheden van de spraakklanken (Klooster 2001:24). Nieuwe woorden kunnen gemaakt worden van bestaande morfemen. Nieuwe gelede woorden worden dus altijd gevormd met betrekking tot de bestaande woorden. Smedts en Van Belle noemen daarom de Nederlandse woordvorming als 'woordgebaseerd' (Smedts, Van Belle 2003:62). We moeten bepaalde regels volgen, onder andere kan een gebonden morfeem niet altijd met elk willekeurig ander morfeem verbonden worden. Integendeel, de combinatie van twee willekeurige zelfstandig naamwoorden tot een samenstelling is altijd mogelijk (Klooster 2001:24).

1.6 Samenstelling (compositie) en afleiding (derivatie)

Wat de belangrijkste woordvormingsprocédés betreft, het Nederlands kent samenstellingen en afleidingen. Volgens Th. Vindevogel, leraar aan het Hoger Pedagogisch Rijksinstituut in Gent, onderscheiden we naast 'samengestelde woorden' en 'afgeleide woorden' nog 'grondwoorden' (Vindevogel 1978:176). Die vallen natuurlijk niet onder het woordvormingsprocédé. In het geval van grondwoord gaat om een basiswoord, dat 'als uitgangspunt dient voor de vorming van een ander woord'. Zo klinkt de definitie van *Van Dale Groot woordenboek*. Om de groepen verder te karakteriseren, gaan we de definitie van Vindevogel gebruiken.

1.6.1 Grondwoorden

Grondwoorden zijn enkelvoudig, d.w.z. dat we ze niet in delen kunnen splitsen die op zichzelf een betekenis hebben. V.b. *raam, kat, vader, venster, hond, tijger*, enz.²

Bij grondwoorden kunnen we dus de woorden niet meer verdelen noch in vrije, noch in gebonden morfemen. Wel kunnen de grondwoorden gebruikt worden in de woordvormingsprocédés. Van het grondwoord *raam* vormen we dan samenstellingen als *raamantenne, raambekleding, raamboompje, raamdecoratie* of *raamzolder*.

1.6.2 Samenstellingen

Samengestelde woorden zijn door samenvoeging van twee of meer woorden ontstaan. Ze zijn altijd meerlettergrepig. V.b. a. *aannemen, eenenveertig, blindedarm, inderdaad, omdat, edelman*, enz.
b. *huisdeur, paardestal, bovenhuis, radiodistributie, levensmiddelenchaartste* enz.

De samengestelde woorden onder *a* heten we *samenkoppelingen* (of *juxtaposities*), die onder *b* eigenlijke *samenstellingen* (of *composities*).³

Bij samenstelling combineren we twee of meer ongelede of gelede woorden samen zodat er een geleed woord uit ontstaat.

Wim Klooster meent dat samenstellingen van zelfstandige naamwoorden met zelfstandige naamwoorden eenvoudig zijn te maken. Met een zelfstandig naamwoord als grondwoord zijn ook de vormen van samenstelling mogelijk door de combinatie met andere woordsoorten. Het kan om combinatie met werkwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en

² Zie Vindevogel (1978)

³ Zie Vindevogel (1978)

voorzetsels gaan (Klooster 2001:24). Als voorbeeld kunnen we volgende samenstellingen noemen: *schilmes* (V), *dunbeen* (A), *achterhuis* (P).

In de definitie van Vindevogel wordt verder de term 'samenkoppelingen' gebruikt. Om de term te definiëren, maken we gebruik van *Morfologisch Handboek van het Nederlands*. Samenkoppeling is te definiëren als 'het ter linkerzijde aanhechten van veelal zelfstandig voorkomende morfemen aan morfologische woorden of wortels, resulterend in scheidbaar samengestelde werkwoorden' (De Haas, Trommelen 1993:31). In tegenstelling tot een samenstelling, vormen de leden van een samenkoppeling geen syntactische en morfologische eenheid. De Vooyoys spreekt over de eenvoudigste vorm van een samenkoppeling, namelijk over verbinding van twee substantieven door *en*: *lepel-en-vork*, *paard-en-wagen* (De Vooyoys 1967:177).

Ook werkwoorden kunnen door middel van samenstelling gevormd worden. Het werkwoord speelt dan de rol van grondwoord. Als voorbeeld kunnen wij werkwoorden *buikspreken*, *klappertanden* of *stofzuigen* noemen.

Samenstellingen vallen onder de syntagmatiek van vrije morfemen. We kunnen hen in volgende groepen indelen (Smessaert 2008:6):

- Bepaling-hoofd-samenstelling (*het stadhuis*, *ijskoud*)
- Hoofd-bepaling-samenstelling (*de wet Lejeune*)
- Hoofd-hoofd-samenstelling (*pianist-componist*)
- Bepaling-bepaling-samenstelling (*bleekgezicht*, *roodborstje*)
- Samenkoppeling (*teleurstellen*, *samenkomen*)
- Pseudosamenstelling (*overDRIJVEN*, *overWERKEN*)
- Samenstellende samenstelling (*tweepersoonskamer*, *onderwatercamera*)
- Samenstelling o.b.v. woordgroep (*oudemannenhuis*, *kortetermijnplanning*)

De Vooyoys biedt volgende verdeling van samenstellingen (De Vooyoys 1967:180-1):

- Kopulatieve samenstelling (*godmens*, *priester-dichter*)
- Apposionele samenstelling (*walvis*, *struisvogel*)
- Bepalende samenstelling (*bruidegom*, *zonneshijn*)

1.6.3 Afleidingen

Het tweede woordvormingsprocédé, die we derivatie of afleiding noemen is voor ons van groot belang. Juist afleidingen, namelijk van persoonsnamen gaan we met behulp van enquêtes in deze scriptie onderzoeken.

Volgens De Vooy spreken we alleen van 'afleiding', wanneer aan een woord een bestanddeel toegevoegd wordt. Het is ook mogelijk dat naast de werkwoordvormen de kortste vorm, dat wil zeggen de stamvorm zelfstandig gebruikt wordt (De Vooy 1967:199).

Afgeleide woorden bestaan uit een grondwoord met één of meer affixen. Affixen zijn klanken of klankverbindingen die aan een grondwoord kunnen worden toegevoegd, maar die niet op zichzelf voorkomen. Toevoeging van een affix wijzigt de betekenis en/of het gebruik van het grondwoord.

- V.b. dier – ondier, dierlijk, verdierlijken;
poot – pootje, verpoten, (hij) verpootte;
Afrika – Afrikaan, Afrikaans, verafrikaansen;
stom – stommerik, stommeling;
fluit – fluitist, fluitiste;
dik- dikte, dikkerd;
eer – oneer, oneerlijk, vereren.⁴

Afleidingen worden met andere woorden gecombineerd met één affix. Affixen kunnen vóór het grondwoord worden gelegd, dan spreken we over prefixen (voorvoegsels). In het geval dat het affix achter het grondwoord gevoegd wordt, spreken we over suffixen (achtervoegsels). Een afleiding is dus de combinatie van een grondwoord met een of meer lexicale gebonden morfemen (Klooster 2001:29).

Veel affixen waren oorspronkelijk woorden, maar we kunnen niet van alle affixen de oorsprong bepalen. Vindevogel doet denken aan het prefix *be-* die uit het woord *bij* ontstaan is; het suffix *-baar* dat terug gaat op een werkwoordstam met de betekenis van *dragen, voortbrengen* (Vindevogel 1978:180).

Afleidingen vallen onder de syntagmatiek van vrije en gebonden morfemen. We kunnen hen in de volgende groepen indelen. Vooral de eerste groep, afleidingen gevormd door suffigering, is belangrijk voor deze scriptie:

- **Suffigering**
 - a. Nominalisering door suffigering

⁴ Zie Vindevogel (1978)

- denominatieve nominalisering door suffigering
(*schipper, violist, molenaar, Hegeliaan, Lutheraan, moederschap*)
- deadjectivische nominalisering door suffigering
(*dode, eigenaar, slechterik, zwangerschap, blijheid, stommiteit*)
- deverbatieve nominalisering door suffigering
(*arbeider, leerling, nakomeling, voedsel, lekkage, betekenis, kunst*)
- denumerische nominalisering door suffigering
(*tweetal, drietal, meervoud; suffixen –voud en –tal*)

b. Adjectivering door suffigering

- denominatieve adjectivering door suffigering
(*Luthers, joods, Brabants, heidens, meesterlijk, gehoorzaam, clownesk*)
- deadjectivische adjectivering door suffigering
(*bleekachtig, openbaar, langzaam, bewusteloos*)
- deverbatieve adjectivering door suffigering
(*twijfelachtig, gelovig, aanstekelijk, spaarzaam, vreedzaam, leerzaam*)

c. Verbalisering door suffigering

- denominatieve verbalisering door suffigering
(*panikeer(en), karakteriseer(en), problematiseer(en)*)
- deadjectivische verbalisering door suffigering
(*klein/kleineer(en), verbaal/verbaliseer(en), steriel/steriliseer(en)*)
- deverbatieve verbalisering door suffigering
(*hink(en)/hinkel(en), schuiv(en)/schuifel(en), knipp(en)/knipper(en)*)

d. Andere afleiding door suffigering

- (*mogelijkerwijs, netjes*)

- **Categorieneutrale prefigering**

- denominatieve nominalisering door prefigering
(*ongeluk, onweer, wangedrag, hypercorrectie, ultrastructuur*)
- deadjectivische adjectivering door prefigering
(*asociaal, non-figuratief, pro-Amerikaans, postmodern*)
- deverbatieve verbalisering door prefigering
(*spreek(en)/bespreek(en), schrijv(en)/herschrijv(en)*)

- **Categoriebepalende prefigering**
 - deverbatieve nominalisering door prefigering
(*gejuich, gefluister, geblaf*)
 - denominatieve verbalisering door prefigering
(*bestraf(fen), bekleed(en), ontwapen(en), ontwortel(en), vertal(en)*)
 - deadjectivische verbalisering door prefigering
(*zuinig/bezuinig(en), nuchter/ontnuchter(en), beter/verbeter(en)*)
- **Circumfigering**
 - denominatieve nominalisering door circumfigering
(*gebergte, gedeelte*)
 - denominatieve adjectivering door circumfigering
(*gespied, getalenteerd*)
 - deverbatieve adjectivering door circumfigering
(*begrijpelijk, onmiskenbaar*)
 - denominatieve verbalisering door circumfigering
(*beëdig(en), moedig/bemoedig(en), schuldig/beschuldig(en)*)
- **Pseudo-afleiding**
(*biochemie, gastronomie, mediatheek*)
- **Samenstellende afleiding**
 - nominalisering door samenstellende afleiding
(*tegenvoeter, langslaper, gezondmaking*)
 - adjectivering door samenstellende afleiding
(*eendaags, inlands, tweelettergrepig*)
 - verbalisering door samenstellende afleiding
(*kortstaart(en)/gekortstaart, overbrugg(en)/overbrugd*)
- **Afleiding o.b.v. woordgroep**
 - nominalisering o.b.v. een woordgroep
(*doe-het-zelv-er, mens-erger-je-niet, vergeet-me-nietje*)
 - adjectivering o.b.v. een woordgroep⁵
(*bijdetijds, bijdehands, vooroorlogs*).

⁵ Indeling volgens Smessaert (2008:6)

Zoals vroeger vermeldde, de eerste groep is voor ons van groot belang. Daarom zullen we het woordvormingsprocédé nominalisering door suffigering en adjectivering door suffigering uitgebreider behandelen en een gedetailleerde beschrijving geven van deze groepen.

We concentreren ons vooral op de ondergroep van denominatieve nominalisering door suffigering en op denominatieve adjectivering door suffigering. Allebei de procédés spelen een grote rol in dit onderzoek die de afleidingen van persoonsnamen behandelt.

Nominalisering door suffigering – denominatieve nominalisering door suffigering

Denominatieve nominalisering door suffigering is de meest productieve klasse. De persoonsnamen gevormd door deze woordvormingsprocédé kunnen een suffix *-er*, *-ier*, *-ist*, *-aar*, *-enaar*, *-ling*, *(i)aan*, *-in*, *-es*, *-e*, *-ster*, *-schap*, *-dom*, *-held*, *-uur*, *-isme* krijgen (Smessaert 2008:6).

Voor ons zijn belangrijk de suffixen die toegevoegd kunnen worden aan de eigennamen. Die worden in een apart hoofdstuk behandelen.

Adjectivering door suffigering – denominatieve adjectivering door suffigering

Denominatieve adjectivering vertoont een groot aantal mogelijkheden tot suffigering. Smessaert geeft een duidelijk overzicht van suffixen die in het procédé kunnen voorkomen (Smessaert 2008:49):

Polysemie	-achtig	-ig	-erig
'lijken op'	<i>houtachtig</i>	<i>bazig</i>	<i>houterig</i>
'veel hebben'	<i>heuvelachtig</i>	<i>bloedig</i>	<i>zanderig</i>
'geneigd tot'	<i>Mozartachtig</i>	<i>misdadig</i>	<i>paniekerig</i>

Adjectivering met het suffix *-s* is voor ons weer belangrijk omdat dat suffix productief is op basis van persoonsnamen. Het verschijnsel behandelen we nog in een apart hoofdstuk.

Bij afleidingen kunnen we een speciale consequentie invloed van ontlening in acht nemen. Ontlening heeft gevolgen voor het morfologie van een taal. We ontlene altijd woorden aan een andere taal, en niet de morfologische processen volgens welke die woorden eventueel zijn gevormd (Booij, Van Santen 1998:33). Een mooi voorbeeld dat Booij en Van Santen gebruiken is de ontlening van Franse taal. Het suffix *-al* in het Frans correspondeert

met het suffix *-eel* in het Nederlands. Bij adjectieven kunnen we de volgende voorbeelden geven:

Frans	Nederlands
<i>mor-al</i>	<i>mor-eel</i>
<i>notari-al</i>	<i>notari-eel</i>
<i>fundament-al</i>	<i>fundament-eel</i>
<i>gouvernement-al</i>	<i>gouvernement-eel</i>

Bovendien, het suffix *-el* in het Frans correspondeert met het suffix *-eel* in het Nederlands:

Frans	Nederlands
<i>actu-el</i>	<i>actu-eel</i>
<i>artifici-el</i>	<i>artifici-eel</i>
<i>corpor-el</i>	<i>corpor-eel</i>
<i>crimin-el</i>	<i>crimin-eel</i>
<i>cultur-el</i>	<i>cultur-eel</i>

Daarenboven, het suffix *-ile* in het Frans correspondeert met het suffix *-iel* in het Nederlands:

Frans	Nederlands
<i>mob-ile</i>	<i>mob-iel</i>
<i>lab-ile</i>	<i>lab-iel</i>
<i>stab-ile</i>	<i>stab-iel</i>
<i>déb-ile</i>	<i>deb-iel</i>
<i>sén-ile</i>	<i>sen-iel</i>

Wat werkwoorden betreft, daar kunnen we een voorbeeld geven van de werkwoorden die in het Frans de infinitief op *-er* hebben.⁶ Franse werkwoorden zijn in het Nederlands overgenomen in hun vorm van infinitief, in het Nederlands wordt nog achter het infinitieve suffix *-er* nog het suffix *-en* toegevoegd:

⁶ Zie Booij, Van Santen 1998:34.

Frans	Nederlands
<i>gout-er</i>	<i>gout-er-en</i>
<i>instru-er</i>	<i>instru-er-en</i>
<i>grav-er</i>	<i>grav-er-en</i>
<i>tutoy-er</i>	<i>tutoy-er-en</i>

In het Nederlands is binnen het uitheemse deel van het lexicon een groot aantal woorden dat oorspronkelijk geleed is, maar we beschouwen hen al niet meer als uitheems.

1.7 Potentialiteit en productiviteit

Voor het feit dat mensen met elkaar kunnen communiceren zijn we de taal dankbaar. De taal kan zijn communicatieve functie succesvol vervullen omdat hij een dynamisch aspect heeft. Dat wil zeggen dat de taal reageert op eisen van de tijd en op de eisen van taalgebruikers. De taal moet naar nieuwe voorwerpen kunnen verwijzen. De functie waar de taal over beschikt is de mogelijkheid van de taalgebruiker om de woordenschat van zijn taal uit te breiden, om nieuwe woorden te vormen (Van Santen 1984:13).

Bij de vorming van nieuwe woorden onderscheidt Van Santen twee soorten:

1. bewust, met speciale bedoeling gecreëerde nieuwvormingen die niet met regels kunnen worden verantwoord (*halvariene, slank-onaise*)
2. nieuwvormingen die volgens een bepaald procédé gevormd zijn, volgens een bepaalde vorm-betekenissystematiek

Onder de tweede soort verstaan we de productiviteit. Om de productiviteit nog meer verduidelijken, kunnen we de definitie van Schultink gebruiken (1961:113):

Onder produktiviteit als morfologisch fenomeen verstaan we dan de voor taalgebruikers bestaande mogelijkheid door middel van het morfologisch procédé dat aan de vorm-betekeniscorrespondentie van sommige hun bekende woorden ten grondslag ligt, onopzettelijk een in principe niet telbaar aantal nieuwe formaties te vormen. Met een voorbeeld toegelicht: Onder produktiviteit verstaan we de voor taalgebruikers bestaande mogelijkheid door middel van het morfologisch procédé dat aan de vorm-betekeniscorrespondentie binnen hun bekende, op *-s* eindigende, meervoudige woorden als *akkers*, *ooms*, *singels* en *tantes* ten grondslag ligt, onopzettelijk een meervoudige formatie op *-s* als *spoetniks* te vormen.

De uitbreiding moet volgens Schultink aan twee voorwaarden voldoen. Zij moet onopzettelijk zijn en niet-incidenteel (Schultink 1961:117). Een incidentele uitbreiding maakt de categorie niet productief. Een beroemd voorbeeld van Schultink verwijst naar de categorie substantieven op *-iteit*. De categorie is productief alleen in het geval van formaties die op basis van leenwoorden gevormd worden (Schultink 1961:121-122). Het gaat dus om de woorden als *abnormaliteit*, *affectiviteit*, *agressiviteit*, *moraliteit*, *labiliteit*, *legaliteit*, *humaniteit*, *passiviteit*, *primitiviteit*, *sensibiliteit*, *urbaniteit*, *utiliteit*, *vulgariteit*. Van de oorspronkelijke Nederlandse woorden is die vorming niet mogelijk: **aardigiteit*, **lekkeriteit*, **beslistiteit*, **wijsiteit*. De enige uitzondering is het woord *stommiteit*, dat op basis van inheemse adjectief is.

Schultink acht voor de productiviteit essentieel dat 'door taalgebruikers in navolging van bestaande ongemerkt, onopzettelijk nieuwe formaties van hetzelfde morfologische type kunnen worden gevormd' (1980:38).

Booij en Van Santen (1998:46) definiëren productiviteit op volgende manier:

Alleen wanneer sprake is van een vorm-betekenis-correspondentie zoals die aanwezig is in gelede woorden, is de vorming van een nieuw woord voorspelbaar, althans indien uit nader onderzoek blijkt dat deze systematiek uitbreidbaar is over nieuw materiaal. Daarom spreken we alleen in die gevallen van 'productiviteit'.

Van Santen noemt het werk van M. Aronoff, die een index voor productiviteit heeft geprobeerd vast te stellen. Dat wilde hij krijgen 'door het aantal bestaande woorden van een bepaald type te delen door het aantal mogelijke woorden van datzelfde type, m.a.w. het aantal woorden dat bestaat te delen door het aantal woorden dat er had kunnen zijn' (Van Santen 1984:16-17). Volgens Van Santen (1984:17) is een dergelijke index echter principieel onbestaanbaar, omdat de morfologische categorie die de basis vormt voor de afgeleide categorie altijd open is.

We moeten een onderscheid tussen productiviteit en potentialiteit maken. In een productieve morfologische categorie die in principe open is, vallen de woorden die onder taalgebruikers ingeburgerd zijn en de potentiële woorden die in het algemeen nog niet geaccepteerd zijn, maar die altijd als er behoefte aan bestaat, gevormd kunnen worden. Potentialiteit kan gedefinieerd worden als 'het aan het taalsysteem inherente vermogen om met behulp van een eindig aantal (fonologische, morfologische, syntactische) regels een in principe oneindig aantal taaleenheden te genereren' (De Haas, Trommelen 1993:13-14).

Het is moeilijk om de scherpe grens tussen bestaande en potentiële woorden te trekken. Uhlenbeck ziet het verschil tussen de bestaande en de potentiële woorden als het verschil dat semantisch van aard is (Uhlenbeck in Van Santen 1984:21). De bestaande woorden zijn lid van een morfologische categorie, ze hebben een betekenis. De betekenis kan door de taalgebruikers op een creatieve manier worden toegepast. Het kan bij de potentiële woorden niet gebeuren. Hun betekenis is nog doorzichtig (Van Santen 1984:21).

We hebben al eerder aangetoond dat taalgebruikers dankzij het dynamisch aspect van de taal nieuwe woorden creëren om de nieuwe zaken te kunnen benoemen en beschrijven. Opmerkelijk is dat de vorming van nieuwe woorden niet volstrekt willekeurig is. In het geval dat een taalsysteem twee of meer concurrerende morfologische procédés kent, dan kiezen taalgebruikers altijd met een systematisch voorkeur één daarvan (De Haas, Trommelen 1993:16). We noemen het proces van vorming nieuwe woorden met voorkeur voor een bepaalde vorm die correspondeert met de betekenis 'productiviteit'.

Van Santen maakt een onderscheid tussen productiviteit en creativiteit. Productiviteit staat voor de regelmatige vorming van nieuwe woorden, de uitbreiding van een bepaalde systematiek over nieuw materiaal, creativiteit voor de niet-regelmatige en derhalve niet-voorspelbare vorming van nieuwe zaken (Van Santen 1992:24).

Ook andere morfologen houden zich bezig met dat onderscheid. Uhlenbeck onderscheidt twee vormen van lexicale productiviteit. In de eerste vorm breidt de taalgebruiker bepaalde gebieden van de woordenvoorraad systematisch uit, terwijl het in de tweede vorm gaat om de creatieve nieuwvorming. Uhlenbeck wil de tweede vorm geen 'productiviteit' noemen, maar 'creativiteit' (Van Santen 1992:24-25).

Booij maakt onderscheid tussen opzettelijk en onopzettelijk taalgebruik. Volgens hem bestudeert morfologie 'hoe op onopzettelijke manier de woordenschat van een taal kan worden uitgebreid' (Van Santen 1992:25).

Het doel van dit onderdeel was om te laten zien, dat er dus dus twee manieren zijn waarop taalgebruikers nieuwe woorden kunnen maken. Productieve woordvormingsregels en niet-systematische vormingen, ofwel incidentele, creatieve vormingen.

DEEL 2

2.1 Suffixen

Suffixen zijn affixen die achter het grondwoord worden gevoegd. In het Nederlands noemen we hen achtervoegsels. In dit onderzoek spelen voornamelijk suffixen een grote rol.

Door middel van suffixen vormen we afgeleide woorden, dus ook de afleidingen van persoonsnamen waarmee we ons bezig zullen houden. Bij substantieven kunnen verkleinwoorden gevormd worden, persoonsnamen, verzamelnamen en abstracta (Smedts, Van Belle 2003:78).

Het proces van suffigering bij persoonsnamen beschrijven Smedts en Van Belle (2003:78-9). In hun behandeling vinden we ook opmerkingen over welke suffixen wel en welke niet meer productief zijn. In dit onderdeel zullen we gedetailleerd bekijken elk suffix dat bij afleidingen van persoonsnamen kan optreden. Dat zullen we met behulp van verschillende Nederlandse taalboeken en boeken over morfologie doen. Bovendien zullen we de suffixen aan de hand van *Van Dale Groot woordenboek der Nederlandse taal 14 editie* beschrijven.

2.1.1 Mannelijke persoonsnamen

Persoonsnamen worden gevormd met de productieve suffixen *-er*, en bij vreemde woorden ook met *-ist*, *-iaan*, *-icus*. Niet meer productief zijn suffixen *-(e)ling*, *-(en)aar*, *-ijn*, *-(en)ier*, *-iet*. Bij geografische namen is *-(en)aar* nog wel productief (Smedts, Van Belle 2003:78-9).

suffix	persoonsnamen
-er	kanoër, slager, Turijner, zwemmer
-ist	activist, hinduïst, kantianist, publicist, racist
-iaan	Antiliaan, kafkaiaan, parochiaan, salesiaan, Tanzaniaan
-icus	academicus, ethicus, musicus, neerlandicus, politicus
-(e)ling	Bruggeling, wijdeling
-(en)aar	Delftenaar, eigenaar, kunstenaar, Sint-Maartenaar
-ijn	benedictijn, Maghrebijn, norbertijn, serafijn, stoïcijn
-(en)ier	Armeniër, Bosniër, juwelier, kruidenier, winkelier
-iet	adamiet, hermafrodiet, islamist, ismaëliet

Vindevogel noemt volgende suffixen waarmee mannelijke persoonsnamen worden gevormd: *-aar*, *-er*, *-aard*, *-erd*, *-ant*, *-iaan*, *-ier*, *-ik*, *-(e)rik*, *-(e)ling*, *-ist* (Vindevogel 1978:181). Zes suffixen door Vindevogel genoemd zich verschillen van de suffixen die in het overzicht van Smedts en Van Belle worden genoemd. Het gaat om volgende suffixen:

suffix	persoonsnamen
-aard	grijsaard, lafaard
-erd	flinkerd, platterd, ruigerd
-ant	accountant, collectant, ministrant, speculant
-ier	cabaretier, chansonnier, passagier, portier
-ik	vuilik
-erik	braverik, viezerik, vuilerik

-er, -aar

De meest gewone suffixen bij mannelijke persoonsnamen *-er* en *-aar* zijn van Latijnse afkomst. Bijv. *molenaar* uit het latijnse *molinarius* (De Vooy 1967:203).

Een productief procédé bij het vormen van mannelijke persoonsnamen met het suffix *-aar* is dus fonologisch gedetermineerd. Nogmaals met andere woorden: Alleen de werkwoorden die dat suffix nemen, hebben een stam op een sjwa gevolgd door een *l*, *r*, *m*, *n*, met uitzonderingen van de vermeldde woorden. De andere werkwoorden nemen het suffix *-er* (Smedts, Van Belle 2003:81).

De Vooy behandelt mannelijke en vrouwelijke suffixen in verband met genus en sekse. Hij stelt de vraag of de sekse tot uiting komt door middel van het substantief. Het kan niet alleen door verschillende woordkeuze, vooral bij personen als *man*, *vrouw*, *neef*, *nicht*, *opa* en *oma*, maar ook door een suffix. Het suffix kan dus ook een sekse-aanduiding geven. Onder mannelijke persoonsnamen noemt De Vooy de suffixen *-er* en *-aar* (De Vooy 1967:46-47).

Volgens *Van Dale Groot woordenboek* is het suffix *-er* een verzwakte vorm van het suffix *-aar*. Het is 'achtervoegsel waarmee van werkwoordelijke stammen mannelijke persoonsnamen nomina agentis worden gevormd die betekenen: iem. die de door het grondwoord bedoelde handeling verricht'.

Het suffix *-aar* is dan 'achtervoegsel waarmee m.n. van ww. waarvan de stam eindigt op l, n of r, voorafgegaan door een sjwa-lettergreep, mannelijke persoonsnamen (nomina agentis) worden gevormd die betekenen: iem. die de door het ww. bedoelde handeling verricht'.

-(en)ier, -(en)aan

De suffixparen *-(en)ier* en *-(en)aar* zijn door fonetisch voorafgaande bepaald (*kruid-enier, moord-enaar*) of tenminste aan de hand gedaan worden. Slechts vormen *-eïer* en *-enaar* zijn verboden (De Vries 1972:87).

De suffixen *-ier* en *-(e)nier* zijn uit het Frans ontleed. Uit het Frans zijn de woorden als *financier, almosnier, fauconnier, tapicier, kassier of officier* overgenomen en andere woorden zijn in het Nederlands met het suffix *-ier* of *-(e)nier* gevormd: *scholier, soldenier* of *hovenier*.

Van Dale Groot woordenboek beschrijft het suffix *-ier* als een suffix, die uitgebreid kan worden tot *-(e)nier*, het is 'achtervoegsel waarmee van zn. mannelijke persoonsnamen worden gevormd die betekenen: iem. die een beroep, functie of bezigheid uitoefent dat (die) in betrekking staat tot het door het grondwoord bedoelde'.

Het suffix *-aan* is dan volgens *Van Dale Groot woordenboek* 'achtervoegsel waarmee van vreemde eigennamen (mannelijke) persoonsnamen zijn gevormd die de aanhangers of volgelingen noemen van de door het grondwoord aangeduide persoon', ofwel 'achtervoegsel waarmee van uitheemse aardrijkskundige namen mannelijke persoonsnamen worden afgeleid die de bewoners noemen van de door het grondwoord bedoelde geografische entiteit'.

-erd, -ert

Verschillende beroepsnamen op *-er* moeten gevormd zijn van verba, maar in een thans vrij lang afgelopen periode (De Vries 1972:86). Daarnaast *-er* staat het suffix *-erd* of *-ert*, deels verzwakt uit *-aard*, deels ontstaan door paragoge uit *-er*. *Vretert* en *zuipert* zijn dan scheldwoorden, terwijl *vreter* en *zuiper* meer kalm constateren (De Vries 1972:87). In *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal 14e editie* vinden we woorden als *vretert*, *zuipert* of *drinkert* niet.

Van Dale Groot woordenboek noemt twee mogelijke interpretaties van het suffix *-erd*: Het is 'achtervoegsel waarmee van bn. die meestal een slechte eigenschap uitdrukken mannelijke persoonsnamen worden gevormd die betekenen: iem. die de in het grondwoord genoemde eigenschap bezit' ofwel gaat het om 'achtervoegsel waarmee van ww. mannelijke

persoonsnamen worden gevormd die betekenen: iem. die de door het grondwoord genoemde handeling voortdurend of intensief verricht'.

-aard, -erd

Naast de oorspronkelijk Latijnse suffixen *-er* en *-aar* zijn van Romaanse afkomst ook de suffixen *-aard* en *-erd*. Uit het Franse overgenomen woorden om te noemen zijn bijv. *musaert*, *grisaert*, *goliaert*. Analogisch gevormde woorden werden *moiaert*, *grovaert* of *Clauwaert* (De Vooy 1967:205). In een jongere periode zijn nieuwe woorden gekomen als bijv. *wreedeaard* en *afgunstigaard*. De begripsassociatie van het suffix *-aard* en het substantief *aard* is begrijpelijk. Een *gierigaard* is dan iemand met een gierige aard (De Vooy 1967:206).

Volgens *Van Dale Groot woordenboek* kan naast het suffix *-aard* zijn verzwakte vorm *-erd* voorkomen. We hebben al het suffix *-erd* behandeld, dus we gaan nu alleen *-ard* beschrijven. Het is 'achtervoegsel waarmee van bn. die meestal een slechte eigenschap uitdrukken, mannelijke persoonsnamen worden gevormd die betekenen: iem. die de in het grondwoord genoemde eigenschap bezit'.

-ing, -(e)ling

Andere belangrijke mannelijke suffixen die De Vooy behandelt zijn de suffixen *-ing* en *-(e)ling*. De oorsprong gaat terug op persoonsnamen die de afkomst aangeven, zoals *Vlaming*. Die suffixen zijn uit het Middelnederlandse suffix *-inc* overgenomen: *jongelinc*, *ouderlinc*. Nu kennen we meestal de woorden die op het suffix *-ling* eindigen, zoals *leerling*, *loteling*, *huurling*, *enthousiasteling* (De Vooy 1967:206).

Van Dale Groot woordenboek beschrijft het suffix als 'een Germ. achtervoegsel. Doordat vaak een *l* voorafging aan het achtervoegsel, bv. *Karol-ing*, ontstond een nieuw achtervoegsel *-ling*, bv. *inboorling*, *ouderling*'.

-erik

-(e)rik is het suffix dat eveneens uit eigennamen ontstaan is, in het Middelnederlands wordt zeldzaam gebruikt, later is de vorm vaker gekomen (*stommerik*, *viezerik*).

Etymologie van het suffix *-erik* is volgens *Van Dale Groot woordenboek* onbekend. Het is 'achtervoegsel waarmee van bn. mannelijke persoonsnamen worden gevormd die betekenen: iem. die de door het grondwoord genoemde eigenschap in hoge mate en bij voortduring bezit'.

-ist

Ook het suffix *-ist* is van Franse afkomst. Smedts (1986:6-7) biedt ons een indeling van *ist*-afleidingen. De indeling is op de betekenis gebaseerd:

Type nr.	betekenis	voorbeeld
1	'aanhanger van een wetenschappelijke theorie, een ideologie, een geestesstroming, een partij, een kunstrichting e.d.'	<i>calvinist, darwinist, titoïst, humanist</i>
2	'iemand die zich professioneel bezighoudt met de studie van wat het grondwoord aanduidt'	<i>agronomist, economist, linguïst, germanist</i>
3	'iemand die zich bezighoudt met wat het grondwoord 'aanduidt, die de zaak bedient of gebruikt die het grondwoord aanduidt'	<i>alcoholist, onanist</i>
4	'iemand die voortbrengt wat het grondwoord aanduidt'	<i>evangelist, novellist, propagandist</i>
5	'iemand die verzamelt wat het grondwoord aanduidt, liefhebber van wat het grondwoord aanduidt'	<i>filatelist, medaillist, herbaïst</i>
6	'iemand die speelt op het muziekinstrument dat het grondwoord aanduidt'	<i>fluitist, harpist, hoboïst, cellist</i>
7	'iemand die behoort tot de kloostergemeenschap die door het grondwoord of door de <i>ist</i> -afleiding wordt aangeduid'	<i>trappist, lazarist, scheutist, marist</i>
8	'iemand die de handeling verricht die door het grondwoord, een werkwoord, wordt aangeduid'	<i>componist, parachutist, publicist, typist</i>

In *Van Dale Groot woordenboek* vinden we twee definities. Ten eerste, 'achtervoegsel waarmee van zn. mannelijke persoonsnamen worden gevormd die betekenen: iem. met een beroep dat, een functie of bezigheid die in betrekking staat met het in het grondwoord bedoelde' en ten tweede, 'achtervoegsel waarmee van uitheemse zn., bn. en eigennamen zn. worden gevormd die betekenen: aanhanger van de door het grondwoord bedoelde persoon, beweging of overtuiging'.

-aan, -ees, -nees

Minder verbreed zijn de vreemde suffixen *-aan*, *-ees* of *-nees*. Het zijn meestal persoonsnamen ontleed uit aardrijkskundige namen als *Afrikaan*, *Indinaan*, *Chinees*, *Libanees*. Ook de woorden op *-ant* komen voor: predikant, muzikant, fabrikant (De Vooyo 1967:208).

Zoals *Van Dale Groot woordenboek* laat zien, *-aan* is 'achtervoegsel waarmee van uitheemse zn., bn. en eigennamen zn. worden gevormd die betekenen: aanhanger van de door het grondwoord bedoelde persoon, beweging of overtuiging' ofwel 'achtervoegsel waarmee van uitheemse aardrijkskundige namen mannelijke persoonsnamen worden afgeleid die de bewoners noemen van de door het grondwoord bedoelde geografische entiteit'.

Het suffix *-ees* is dan 'achtervoegsel waarmee van geografische namen mannelijke persoonsnamen worden gevormd die betekenen: bewoner van de door het grondwoord bedoelde geografische entiteit'. Het kan ook volgens *Van Dale Groot woordenboek* zijn:

- 'achtervoegsel waarmee van geografische namen bn. worden gevormd die betekenen: (als) van, betreffende, mbt., uit het door het grondwoord bedoelde gebied of de bedoelde stad'
- 'achtervoegsel waarmee van geografische namen bn. worden gevormd die betekenen: in, (als) van, betreffende, mbt., uit de taal van het door het grondwoord bedoelde gebied of de bedoelde stad'
- 'achtervoegsel waarmee van persoonsnamen bn. worden gevormd die betekenen: in, (als) van, betreffende, mbt., uit het door het grondwoord bedoelde volk'

-ig, -erig, -achtig

Daarenboven, we moeten ook de suffixen *-ig*, *-erig*, *-achtig* noemen die door adjectivering gevormd zijn, dat wil zeggen, ze zijn productief ter vorming van adjectieven met de betekenis 'lijkend op, als van', 'houdend van, gesteld op', 'veel-hebbend', 'betreffend'. Bijna bij elk substantief is een adjectief met *-achtig* mogelijk. Adjectieven die door *-erig* gevormd worden, hebben vaak een negatieve connotatie (Smedts, Van Belle 2003:83).

Van Dale Groot woordenboek geeft ons volgende beschrijving: Het suffix *-(er)ig* is een 'achtervoegsel waarmee van bn. bn. worden gevormd die betekenen: min of meer zijnde wat door het grondwoord wordt uitgedrukt; als (van), lijkend op het door het zn. genoemde, enigszins de eigenschappen daarvan bezittend; het door het grondwoord genoemde bezittend, met het daardoor genoemde, daaraan lijdend; (al te zeer) geneigd tot het verrichten van

hetgeen in het grondwoord is uitgedrukt; het door het grondwoord en het attribuut genoemde hebbend of zijnde'. Het suffix *-achtig* word min of meer met dezelfde definitie beschreven.

-s, -isch, -er

Deze suffixen komen vooral bij geografische namen voor. Daar zijn ze productief. Bij andere dan aardrijkskundige namen is de productiviteit van *-s* en *-er* beperkt. Het suffix *-isch* is wel productief bij ontlede substantieven. Voorbeelden kunnen zijn: *Tsjechisch*, *Slowaaks*, *Baltisch*. Het suffix *-er* werd al vroeger behandeld.

Om het suffix *-s* te definiëren, gebruikt *Van Dale Groot woordenboek* volgende manier: Het is 'achtervoegsel waarmee van zn. bn. worden gevormd die betekenen: (als) van, mbt., betreffende het in het grondwoord genoemde', ofwel 'achtervoegsel waarmee van persoonsnamen op -(i)aan bn. worden gevormd die betekenen: (als) van, mbt., betreffende de door het grondwoord bedoelde geografische entiteit'. *Van Dale* vermeldt verder, dat '*-sch* oude spelling is, de oude spelling gaat terug op Middelnederlands. *-isk* is hetzelfde achtervoegsel als *-isch*, dat uit het Hoogduits geleend is.'

-esk, -iaans

De suffixen *-esk* en *-iaans* zijn voor ons merkwaardig belangrijk. Die komen vooral voor bij eigennamen. Hun betekenis is 'in de trant van', 'in de stijl van', 'herinnerend aan'.

Beide suffixen zijn productief (Smedts, Van Belle 2003:83). Als voorbeeld kunnen volgende woorden dienen: *sultanesk*, *Kafkaësk*, *Gargantuesk*, *Cartesiaans*, *Dickensiaans*. Welschen (1970:444) noemt nog volgende betekenissen: 'vol' (bij *humoresk*), 'betrekking hebbend op de' (bij *scooteresk*), 'passend bij (de)' (bij *charlantesk*).

In de *Nieuwe Taalgids* nr. 61 en nr. 63 die in de jaren 1968 en 1970 verschenen vinden we in totaal vier behandelingen van het suffix *-esk* door M.C. van den Toorn, S. de Vriendt, G. Geerts en A. J. Welschen. De artikelen behandelen produktiviteit van het suffix *-esk* en zijn morfologische valentie. Van Den Toorn benadrukt in het eerste artikel dat produktiviteit van het suffix *-esk* alleen waarschijnlijk te achten is wanneer voldoende nieuwvormingen geregistreerd kunnen worden en wanneer deze nieuwvormingen duidelijk en onopzettelijk karakter dragen (Van den Toorn 1968:322). Bovendien, de foneemcombinatie /sk/ is niet inheems. De woorden als *burlesk*, *grotesk*, *pittoresk* zijn allemaal uit het Latijns of Italiaans overgenomen. Het suffix *-esque* wordt in de Germaanse talen overgenomen vooral in de 18de eeuw, toen de Franse invloed aanzienlijk was (Van den Toorn 1968:323).

Voor ons is het meest belangrijk de behandeling van het suffix *-esk* met betrekking tot eigennamen:

‘Vooral als afleiding van eigennamen blijkt het suffix *-esk* te voldoen en het is daarbij niet bij voorbaat uitgesloten dat buitenlandse lectuur bij verschillende geleerde schrijvers een beïnvloedende rol gespeeld heeft; immers ook in het Engels en Duits blijkt dit van oorsprong Romaanse suffix zeer gemakkelijk hanteerbaar.’

Voorbeelden van Duitse en Engelse afleidingen kunnen de volgende woorden zijn: *Haydnesque*, *hoffmanesk*, *giogionesk*, *leonardes*, *michelangelesk*. Voorbeelden van Nederlandse nieuwvormingen zijn: *cabarettersk*, *carnavales*, *faunesk*, *kolonesk*, *laudesk*, *muzikantesk*, *regentesk*, *soldatesk* (Van den Toorn 1968:324).

Belangrijk te noemen zijn de voorbeelden van de afleidingen van eigennamen: *Avifauna* – *avifaunesk*, *Caravaggio* – *caravaggesk*, *Don Juan* – *donjuanesk*, *Don Quichot* – *donquichotesk*, *Michels* – *michelesk*, *Rembrandt* – *rembrandtesk*, *Rubens* – *rubenesk*, *Ubu* – *ubuësk*.

De conclusie van Van den Toorn in zijn artikel is, dat ‘*-esk* op weg is een productief suffix te worden na enige eeuwen in slechts weinige woorden “gerust” te hebben’ (Van den Toorn 1968:328).

Als reactie op het artikel van Van den Toorn kwam in de *Nieuwe Taalgids* 63 een korte bijdrage door De Vriendt. Hij is dankbaar dat Van den Toorn het belang van het nu wel productief suffix *-esk* aanwijst. De Vriendt bewerkt verder de studie van Van den Toorn over de morfologische bouw van de afleidingen met behulp van morfonologische regels. De meest belangrijke samenvatting daarvan is, dat het grondwoord herkenbaar moet blijven bij nieuwvormingen op *-esk*. Zo is de vorm *miroësk*, *grecoësk* en *daliësk* volgens De Vriendt waarschijnlijker dan de vorm *miresk*, *grecesk* (of zelfs *grekesk*) en *dalesk* (De Vriendt 1970:41).

Een noteske door G. Geerts (1970:138-142) reageert op twee vermeldde artikelen die met het suffix *-esk* bezig waren. Volgens Geerts is de lezer van de behandeling van Van den Toorn in onzekerheid omtrent de woordsoort waartoe *arabesk(e)* en *humoresk(e)* behoren. Het kan zowel zelfstandig naamwoord als adjectief zijn (Geerts 1970:138).

A. J. Welschen die alle artikelen samenvat, wil een meer volledige en meer adequate beschrijving van het suffix *-esk* hebben. Daarom bewerkt hij nog preciezer het overzicht van het materiaal en hij deelt de formaties met het suffix *-esk* als volgt in (Welschen 1970:441):

- morfologisch bijzonder van structuur (*apinesk, arabesk, blotesk, urbanesk*)
- van het type *clownesk*, adjectieven op basis van een substantief dat geen eigennaam is (*balladesk, cartoonesk, muzikantesk, regentesk*)
- van het type *dantesk*, adjectieven op basis van een eigennaam (*cézannesk, chaplinesk, napoleontesk, reinardesk, schumannesk*)

Wat de graad van productiviteit betreft, die is hoger bij de formaties van het type *dantesk* dan die van het type *clownesk*.

Welschen (1970:447-8) houdt zich ook bezig met morfologische valentie van de afleidingen op *-esk*. Hij duidt aan, dat *Van Dale* bij enkele adjectieven meer-gelede verschijningsvormen vermeldt. Bijv. *romanesk* (*-e, -er*) en *pittoresk* (*-er, -st*), bij de nieuwe formaties is het uitsluitend het syntagmeem *-e* (behalve bij *clownesk* en *soldatesk*, die ook het syntagmeem *-s* kunnen vertonen).

De niet-eigennamen die als grondwoord voor de afleidingen met *-esk* dienen, blijken zonder uitzondering ontleed aan andere talen. Onder de eigennamen als grondwoord vinden we bij een kwart gevallen Nederlandse referenties (Welschen 1970:451-2).

In *Van Dale Groot woordenboek* treffen we de volgende definitie van het suffix *-esk* aan: Het gaat om een 'achtervoegsel waarmee van zn. en eigennamen bn. worden gevormd die betekenen: de eigenschappen bezittend of vertonend die aan het door het grondwoord genoemde worden toegekend'.

Verder vinden we de behandeling van het suffix *-iaan*, dat gebruikt kan worden 'als achtervoegsel in van eigennamen van personen afgeleide zn. die betekenen: 'iemand die een aanhanger, volgeling, bewonderaar, kenner is van de in het eerste lid bedoelde (als de eigennaam op *e, i* of *j* eindigt, valt deze letter meestal weg; als de eigennaam op een *y* eindigt blijft deze behouden, maar verdwijnt de *i*)' ofwel is *-iaan* een 'achtervoegsel waarmee van uitheemse (incidenteel ook wel inheemse) geografische namen mannelijke persoonsnamen worden afgeleid die de bewoners noemen van de door het grondwoord bedoelde geografische entiteit'.

-ijn

Bij het geval van *-ijn*, kunnen we twee verschillende gevallen noemen die in *Van Dale groot woordenboek* gedefinieerd zijn:

- *-ijn* is een 'achtervoegsel waarmee van (vooral) eigennamen (mannelijke) persoonsnamen zijn gevormd die betekenen: volgeling of aanhanger van de in het grondwoord bedoelde persoon of leer'. Als voorbeelden hierbij worden *augustijn*, *jacobijn* of *kapucijn* genoemd.

- *-ijn* is een 'achtervoegsel waarmee van uitheemse aardrijkskundige namen mannelijke persoonsnamen worden afgeleid die de bewoners van de door het grondwoord bedoelde geografische entiteit noemen'. Voorbeelden kunnen zijn: *Algerijn*, *Filippijn*, *Sardijn*.

In *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (A.N.S.) vinden we onder de bespreking van het achtervoegsel *-ijn* de opmerking dat 'in het grondwoord vormveranderingen optreden. Zo wordt *-(in)us* door *-ijn* vervangen'.⁷

-iet

De *Algemene Nederlandse Spraakkunst* geeft aan, dat het 'beklemtoonde achtervoegsel *-iet* (*-niet*) wordt gebruikt om van (vooral) eigennamen substantieven af te leiden ter aanduiding van volgelingen van de door het grondwoord genoemde persoon of aanhangers van de genoemde overtuiging'.⁸ Als voorbeeld kunnen volgende afleidingen dienen: *Hussiet*, *Israëliet*, *Karmeliet*.

-icus

Afleidingen gevormd door het suffix *-icus* komen vooral voor in wetenschappelijk taalgebruik. De *Algemene Nederlandse Spraakkunst* vermeldt, dat het suffix *-icus* meestal naast een abstractum op *-iek* staat, zoals in het geval van *ethiek* – *ethicus*, *politiek* – *politicus*, *statistiek* – *statisticus*.⁹

2.1.2 Vrouwelijke persoonsnamen

Om vrouwelijke persoonsnamen te vormen, gebruiken we het suffix *-e* en *-ster*. Met persoonsnamen eindigend op *-icus* corresponderen vrouwelijke namen op *-ica*. Een groot aantal persoonsnamen op *-icus* wordt gemeenkundig gebruikt, met andere woorden zowel mannen als vrouwen aanduidend.

Niet meer productief zijn de suffixen *-es* en *-in*. Het suffix *-egge* in *dievegge* is een alleenstaand geval (Smedts, Van Belle 2003:79).

⁷ Vgl. <http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/index.html> [toegankelijk op 14-07-2011]

⁸ Vgl. <http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/index.html> [toegankelijk op 14-07-2011]

⁹ Vgl. <http://www.let.ru.nl/ans/e-ans/index.html> [toegankelijk op 14-07-2011]

suffix	persoonnamen
-e	docente, echtgenote, studente, zoöloge
-ster	aanhangster, handelaarster, verpleegster, voorstandster, zwerfster
-ica	analytica, cultuurhistorica, flegmatica, informatica, neerlandica
-es	buikdanseres, lerares, lezeres, zangeres
-in	aardgodin, kokkin, negerin, vorstin

Vindevogel noemt dezelfde suffixen zoals Smedts en Van Belle, behalve het suffix *-ica*. Dat zijn dus de suffixen *-e*, *-es*, *-in*, *-ster*. Vindevogel geeft bij elke groep de volgende voorbeelden: *violiste, prinses, boerin, naaister* (Vindevogel 1978:181).

In verband met de suffixen die een sekse aanduiding geven noemt De Vooy de suffixen *-in*, *-es*, *-ster* (De Vooy 1967:47). We kunnen dus volgens de suffixen herkennen om welke nominale klasse het gaat.

-e

De *-e* is in de laatste tijden heel productief geworden in het proces van de vorming vrouwelijke persoonsnamen. In het ouder Nederlands wordt het suffix sporadisch reeds aangewend, maar nu staat het suffix in zijn bloei. Het is productief geworden vooral na *-genoot* en *-ling*, maar ook na *-ist* (De Vries 1972:73). Het suffix *-e* is vooral in geschreven taal opzettelijk toegepast om een vrouwelijke functie van de mannelijke te onderscheiden. Eerst kwamen vrouwelijke persoonsnamen als *echtgenote* en *leerlinge*, daarna ook vreemde woorden als *pianiste* en *presidente* en tegelijkertijd treffen we de afleidingen als *passagiere*, *spionne* of *klante* aan (De Vooy 1967:211).

Van Dale Groot woordenboek vergelijkt de Nederlandse en Franse vorm van het woord *studente – étudiante*. Het gaat dus om Franse invloed. De *-e* is 'achtervoegsel waarmee van mannelijke persoonsnamen vrouwelijke equivalenten worden gevormd'. Het suffix kan ook verband hebben met aardrijkskundige namen indien het gebruikt wordt als 'achtervoegsel waarmee van bn., afgeleid van een geografische naam, vrouwelijke persoonsnamen worden gevormd die betekenen: bewoonster van de bedoelde stad, het bedoelde land enz.'

-se

Het suffix *-se* (in oudere spelling *-sche*) komt in de woorden als *meesterse*, *kasteleinse*, *dominése* voor. Deze vrouwelijke persoonsnamen verwijzen naar de vrouw van de meester, de kastelein of de dominee. Het gaat om het gesubstantiveerde adjectief zoals bij *Hollandse* (De Vooy 1967:212). De Vries vermeldt ook (1972:73), dat het suffix *-se* hetzelfde is in *Amsterdamse*, zoals in *kasteleinse*.

In *Van Dale Groot woordenboek* vinden we het suffix *-se* op volgende manier beschreven: 'achtervoegsel waarmee van mannelijke kwalitatieve persoonsnamen vrouwelijke equivalenten zijn afgeleid' en ook 'achtervoegsel waarmee inwonstersnamen worden gevormd in gevallen waarin afleiding van deze namen van het geografische bn. door toevoeging van *-e* niet mogelijk is'.

-in

Het suffix *-in* stamt van het Oud-Germaans af. In het Nederlands draagt dit suffix het accent, in tegenstelling tot het Duits. We kunnen het in de woorden als *boerin* en *leeuwin* zien. De woorden als *vijandin*, *heldin*, *herderin* en *cheffin* verwijzen naar een vrouwelijke beroep of naar waardigheid. Door het suffix *-in* kan ook vrouw aangeduid worden, die bij een man behoort, zoals *hertogin* en *gravin* (De Vooy 1967:209-10).

Van Dale Groot woordenboek vermeldt naast de definitie van het suffix ('achtervoegsel waarmee van zn. die een mannelijk persoon of dier aanduiden, vrouwelijke equivalenten worden gevormd') ook zijn afkomst, die aanduidt dat het suffix ontstaat is 'uit een i-achtervoegsel, dat als het werd gevoegd bij een n-stam de n meenam; het achtervoegsel heeft waarschijnlijk eindklemtoon gekregen naar analogie van *-es*'.

-ster

Dit suffix ontbrak in het Duits en in het Frans, terwijl het in het Oud-Engels en in het Nederlands een beperkte verspreiding had. Al in het Middelnederlands werd het suffix vaak gebruikt naast de mannelijke persoonsnamen die op *-er* eindigden: *bacster*, *bidster*, *sangster* (De Vooy 1967:210).

Van Dale Groot woordenboek verwijst nog naar de Latijnse suffix *-ister* waaruit ons huidig suffix ontstond. Het is 'achtervoegsel waarmee van ww. vrouwelijke persoonsnamen (nomina agentis) worden gevormd die betekenen: iem. die de door het grondwoord genoemde handeling verricht'.

-es, -esse

-es en *-esse* zijn oorspronkelijk van Romaanse afkomst. In het Latijn vinden we het in de vorm *-issa*. Het suffix wordt vaak geplaatst bij de mannelijke persoonsnamen op *-aar* en *-er* (De Vooy 1967:210-1), zoals bij *eigenaar – eigenaresse*, *leraar – lerares*, *meester – meesteres* of *schilder – schilderes*.

Van Dale Groot woordenboek beschrijft het suffix *-es* als volgt: 'achtervoegsel waarmee van mannelijke persoonsnamen vrouwelijke equivalenten worden gevormd'. Het suffix *-esse* is dan een vormvariant.

SAMENVATTING

In dit hoofdstuk waren de suffixen behandeld die bij afleidingen van persoonsnamen kunnen voorkomen. De suffixen die bij mannelijke persoonsnamen en de suffixen die bij vrouwelijke persoonsnamen kunnen voorkomen werden apart behandeld. Hierbij werd uitgegaan van de literatuur van Smedts en Van Belle, De Vooy, Vindevogel, De Vries en met betrekking tot het suffix *-esk* waren de artikels van *De Nieuwe Taalgids* genoemd van Van den Toorn, De Vriendt, G. Geerts en Welschen.

Als productief waren de suffixen *-er*, *-aar*, *-esk*, *-iaans*, *-ig*, *-erig*, *-achtig* en *-e* beoordeeld, als improductief of minder verbreed de suffixen *-ier*, *-ling*, *iet* en *-ijn*.

De betekeniswaarde die de suffixen dragen zal nog verder worden behandeld in verband met de gevormde afleidingen van gegeven persoonsnamen in het onderzoek.

B. PRAKTIJKGEDEELTE

DEEL 3

3.1 Eigennamen

De personen en dingen, de zogenaamde 'concrete' substantieven, kunnen ingedeeld worden in eigennamen, soortnamen en stofnamen (De Vooys 1967:45).

De eigennaam, die voor het onderzoek belangrijk is, noemt altijd slechts één bepaalde zaak, die ook een meervoudige vorm kan hebben. Dat zijn bijvoorbeeld de aardrijkskundige namen van gebergtes, *Alpen* of *Karpaten* of van staten, *de Verenigde Staten*. Eigennaam is ook voornaam of achternaam, *Stijn* of *Vermeulen*. Hoewel er meer personen zijn die zo heten, bedoelen wij bij het gebruiken of horen van de naam altijd een bepaalde persoon. Met andere woorden, eigennamen verwijzen altijd naar een unieke persoon of zaak uit de werkelijkheid (Houët 2005:32).

Voor het onderzoek hebben we 34 mannelijke en 2 vrouwelijke eigennamen gekozen. We hebben juist devolgende eigennamen gekozen omdat de formaties van hun afleidingen verschillend zijn. Om een patroon van afgeleide eigennamen te krijgen die met verschillende suffixen gevormd worden, hebben we in *Van Dale Groot woordenboek* online versie de vorm **ing*, **ist*, **iaan*, **aan*, **esk* enz. getypt en als volgende stap hebben we van de namen die *Van Dale Groot woordenboek* had aangeboden verschillende namen gekozen, die interessant lijken om te onderzoeken. Sommige personen zijn Nederlanders, sommige zijn meer bekend, andere minder. Het gaat om personen die met verschillende gebieden iets te maken hadden, zoals het in de rangschikking te zien is:

Filosofen	Plato, Confucius, Spinoza, Descartes (Cartesius), Kant, Nietzsche, Freud
Theologen	Pelagius, Jansenius, Luther, Calvijn
Religieuze leiders	Ambrosius, Benedictus, Gregorius de Grote, Mohammed
Machthebbers	Julius, Cicero, Justinianus, Victoria, Elisabeth, Lenin
Wetenschappers	Copernicus, Ludolf, Darwin. Kollewijn

Schrijvers	Horatius, Vondel, Dante, Petrarca, Kafka, Dickens, Reve, Orwell
Schilders	Breugel, Caravaggio, Mondriaan

Met behulp van *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal*, *De Geïntegreerde taalbank (GTB)* en *Referentie bestand Nederlands (RBN)* zullen we elk van de namen en zijn afleidingen bespreken.

Van Dale Groot woordenboek is het beroemdste Nederlandse woordenboek, ik heb voor mijn scriptie de online versie van de veertiende editie gebruikt. De uitgeverij Van Dale begon met het levenswerk van woordenboekenmaker en is een groot kenner van de Nederlandse taal. Johan Hendrik van Dale (1828-1872) is met recht een begrip geworden.¹⁰

Verder heb ik met de webpagina van *Het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL)* gewerkt.¹¹ De pagina dient als een dienstcentrum, waar informatie over de Nederlandse taal door de eeuwen heen te vinden is. Het INL verzamelt en beschrijft historische en eigentijds materiaal voor het Nederlands, waartoe corpora, woordenboeken, lexica en taalkundige hulpmiddelen behoren.

De Taalbank Nederlands (TN) ondersteunt de producten van het INL en houdt zich bezig met het bouwen en het annoteren van corpora, woordenboeken en lexica van zowel het historisch als het hedendaags Nederlands.¹²

De Geïntegreerde taalbank is het project dat door de afdeling TN wordt uitgevoerd. Het richt zich vooral op het bouwen en het annoteren van corpora, computationele lexica en op het aanleggen van een infrastructuur voor geïntegreerde ontsluiting van corpora, woordenboeken en lexica, opnieuw zowel voor het historisch als voor het hedendaags Nederlands. Tekstontsluiting staat hierbij altijd centraal.¹³

Het Referentiebestand Nederlands is een corpusgebaseerd monolingual lexicon van het Nederlands met ruim 45.000 trefwoorden (lemmata). Voor elk woord krijgen we ook gedetailleerde taalkundige informatie, onder andere ook pragmatiek (gebruiksrestricties met

¹⁰ Vgl. <http://www.vandale.nl/vandale/overvandale/> [toegankelijk op 27-02-2011]

¹¹ Vgl. <http://www.inl.nl/nl/over-het-inl> [toegankelijk op 27-02-2011]

¹² Vgl. <http://www.inl.nl/nl/afdelingen/427-taalbank> [toegankelijk op 27-02-2011]

¹³ Vgl. http://www.inl.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=465&Itemid=532 [toegankelijk op 27-02-2011]

betrekking tot stijl, regionale herkomst, connotatie) en combinatoriek (collocaties en idiomen).¹⁴

We gaan eerst de personen beschrijven om een beeld te krijgen van hun leven en het idee waarom ze zo belangrijk waren dat er afleidingen van hun namen bestaan. Meestal zijn ze oprichters van een grote richting binnen hun gebied van interesse, zoals binnen de filosofie, theologie, beeldende kunst of binnen de literatuur.

De personen behandelen we met behulp van de achtse geheel vernieuwende druk van *Grote Winkler Prins Encyclopedie in 25 delen* die onder redactie van Van Caenegem, Groenman, Lauwerier, Lissens, Mengelberg uitgegeven worden bij Elsevier. Na de behandeling zullen we altijd het deelnummer en paginanummer aanduiden waar de beschrijving van de persoon plaatsvindt. Vinden we de personen in de encyclopedie niet, dan gebruiken we *Van Dale Groot woordenboek* wat een korte beschrijving tot gevolg heeft.

3.2 Filosofen

3.2.1 Plato (Platoon)

(Athene 428/427 – aldaar 348/347 v. C.)

Hij was de grootste onder de Griekse filosofen, hij was minder encyclopedisch dan zijn leerling Aristoteles, maar tegelijkertijd dieper dan hij. Hij was bovendien een groot literair kunstenaar. Hij stamde uit een voorname familie, hij was leerling van Cratylus van Athene, vooral van Socrates en na zijn dood (399) van Euclides van Megara. Hij werd ook beïnvloed door de pythagoreeërs en de elaten. Hij leerde op zijn reizen Dionysius I van Syracuse kennen, aan wiens hof hij vertoefde, stichtte ca. 387 een school te Atene, de Academie, en reisde nog tweemaal naar Sicilië, waar hij vergeefs trachtte zijn ideale staat te verwerkelijken. Na zijn dood werd hij opgevolgd in de Academie door zijn neef Speusippus, terwijl Aristoteles zijn eigen weg ging. De overlevering heeft alle geschriften van Plato bewaard. Het zijn dialogen, door twee of meer personen gevoerd, waarin meestal Socrates, wiens wijsgerige methode van gesprek-voeren door Plato is vereeuwigd, de leiding heeft. De latere dialogen hebben een meer technisch-filosofisch karakter, waardoor de dramatische vorm meer een formele zaak wordt (deel 18:190).

¹⁴ Vgl. http://www.inl.nl/images/stories/tstc/productsheets/prdsh_rbn.pdf [toegankelijk op 27-02-2011]

3.2.2 Confucius

(Qufu 552/551 – aldaar 479 v. C.)

Confucius is de gelatiniseerde vorm van K'ung Fu-tse ofwel Kong Fuzi (Meester Kung), die tussen 551-479 v. Chr. leefde. Hij is de meest bekende en meest vereerde wijsgeer van China. Zijn levensverhaal wordt later in vele legenden verweven. Een vrij betrouwbare bron van biografische gegevens vormen de *Lun yu* (Gesprekken). Die worden kort na zijn dood door zijn leerlingen opgetekend.

Confucius stamde uit een oude adellijke familie in de staat Lu. Zijn vader stierf toen Confucius twee jaar oud was. Onder bescherming van een invloedrijke patroon kon hij zich bekwamen in 'zes kunsten' (o.a. muziek, schrijven, geschiedenis).

De grote betekenis van Confucius lag vooral daarin dat hij de uiterlijke ritus tot innerlijke cultus transformeerde. Om de orde te herstellen in de politieke anarchie van Confucius' tijd, was het nodig om bindende krachten tussen de mensen te versterken. Riten en ceremoniën werkten als bindende principes.¹⁵

3.2.3 Baruch Spinoza (Benedictus de Spinoza)

(Amsterdam 24 nov. 1632 – Den Haag 21 febr. 1677)

Baruch Spinoza zelf heeft zijn naam tot Benedictus gelatiniseerd. Baruch, zoals Benedictus betekent gezegende. Hij was een Nederlands filosoof van Portugees-joodse afkomst. Zijn vader was koopman en nam een vooraanstaande plaats in de Portugees-Israëlitische synagoge in. Na zijn dood (1654) dreef Spinoza samen met zijn broer Gabriël de zaak, tot hij in 1656 wegens vrijzinnige opvattingen uit de synagoge werd gestoten en in de joodse ban gedaan. Hij had veel omgang met vrijzinnige christenen en vrijdenkers (o.a. met Franciscus van den Enden, gewezen jezuïet, van wie hij onderwijs kreeg), zodat hij in hun kringen zijn toevlucht vond, tot 1660 waarschijnlijk te Oudekerk, van 1660 tot 1663 te Rijnsburg. Hier schreef hij zijn eerste wijsgerige werken. Hij werd een beroemd man in de Europese geleerde wereld en correspondeerde met vele belangrijke tijdgenoten.

Spinoza is een der belangrijkste filosofen uit de nieuwere tijd. Na een periode van verguizing en verwaarlozing is zijn filosofie vanaf het einde der 18de eeuw zeer invloedrijk geworden en zij is dit tot op heden. Zijn denken moet vooral begrepen worden uit tweeërlei achtergrond: de joods-mystieke traditie en het redelijk-wetenschappelijk denken. Hij heeft beide in één omvattende visie met elkaar verenigd (deel 21:80-1).

¹⁵Vgl. <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021509789&sid=-21239&fromsearch=true&fromsearch=true#N21239> [toegankelijk op 07-07-2011]

3.2.4 René Descartes (Renatus Cartesius)

(La Haye, Touraine, 31 maart 1596 – Stockholm 11 febr 1650)

Descartes was een Frans filosoof, door velen beschouwd als de 'vader van de moderne wijsbegeerte'. Hij werd opgevoed op de jezuïtenschool van La Fleche, waar hij zo thuis raakte in de scholastieke filosofie, dat in zijn gehele latere werk daarvan de sporen zijn terug te vinden. Na rechtenstudie en een militaire opleiding nam hij dienst in het leger, eerst in Nederland, daarna in Duitsland. Hij bleef veel reizen. Pas in 1628 zette hij in Parijs voor de eerste keer in het openbaar zijn filosofisch standpunt uiteen. Daarna vertrok hij naar Nederland, waar hij teruggetrokken leefde en aan zijn geschriften werkte. Hij had met enkele princessen contact. Met Elisabeth van de Palts en Christina van Zweden, die hem in 1649 naar haar land uitnodigde, waar hij kort daarna overleed.

De filosofie van Descartes zocht naar een vast uitgangspunt, dat Descartes in het onbetwifelbare feit van het denken meende te kunnen vinden: als ik twijfel, kan ik niet aan die twijfel en dus ook niet aan het denken twijfelen. Dit 'ik denk' (cogito) zie ik helder en duidelijk in; het komt er dan op aan andere waarheden te vinden, die even even helder en duidelijk zijn, ofwel 'evident'. Evenwel zijn van Descartes de nieuwe versies van middeleeuwse Godsbewijzen beroemd (deel 7:239).

3.2.5 Immanuel Kant

(Koningsbergen 22 april 1724 aldaar 12 febr. 1804)

Immanuel Kant was een Duits wijsgeer en grondlegger van de nieuwere filosofie. Hij was de zoon van een zadelmaker, hij studeerde te Koningsbergen van 1740 tot 1746 theologie, filosofie en wis- en natuurkunde. Hij werd huisleraar, privaatdocent en daarna hoogleraar in logica en metafysica aan de universiteit van Koningsbergen. Hij heeft een enorme invloed uitgeoefend op het gehele moderne denken. Zijn gehele leven werd bepaald door een morele strengheid.

In zijn werk zijn duidelijk twee perioden te onderscheiden, een traditionele waarin hij zich vooral bij de bestaande schoolfilosofie aansluit en die eindigt bij zijn inaugurele oratie, en de tweede periode, die kritisch is. De kritische periode is volgens Kants werk in drie groepen ingedeeld: Theoretische filosofie (*Kritik der reinen Vernunft*), Praktische filosofie en Overige werken (*Kritiek der Urteilstkraft*) (deel 12:479).

3.2.6 Friedrich Wilhelm Nietzsche

(Röcken, bij Lutzen, 15 oct. 1844 – Weimar 25 aug. 1900)

Nietzsche, Duits filosoof en dichter, was via beide ouders afkomstig uit een domineesgeslacht. Na de dood van zijn vader (1849), vestigde zijn moeder zich met haar familie in Naumburg. Nietzsche studeerde in Bonn klassieke letteren (aanvankelijk ook theologie). Hij volgde in 1865 zijn leermeester naar Leipzig. Reeds in de loop van 1870, toen hij vrijwillig hospitaalsoldaat in de Frans-Duitse oorlog was, begon hij in een schitterende en meeslepende stijl de dialectiek van de cultuurverschijnselen beschrijven. Zijn werk van die jaren staat in het teken van Schopenhauers pessimistische wilsmetafysica en van Wagners daarmee nauw samenhangend muziek-dramatisch werk.

In deze kritische periode verwachtte Nietzsche vrijmaking van de mens en cultuurherstel door de wetenschap. Socrates wordt voor hem één van denkers op wie hij zich beroept als hij velerlei ideaal als idool aan de kaak stelt.

De kritische antropologie van de voorafgaande jaren wint nog aan diepgang. Bij de diagnose van de moderne situatie als decadentie en nihilisme, daarvan zijn beroemd 'God is dood', blijft Nietzsche niet staan. Het is voor hem een doorgangsstadium tot de verkondiging van een nieuw levensideaal. Hij ziet de mens als een zich zelf bepalend wezen en maakt hem daarmee vrij tot autonome waardeschepping (deel 16:377).

3.2.7 Sigmund Freud

(Freiberg, Moravië, 6 mei 1856 – Londen 23 sept. 1939)

Freud was een Oostenrijks psychiater, grondlegger van de psychoanalyse. Hij woonde van 1860 tot 1938 in Wenen, waar hij geneeskunde studeerde. Na fysiologische onderzoeken werkte hij op neuro-anatomisch gebied. Hij leverde belangrijke bijdragen tot de neuropathologie, o.a. een studie over afasie. In Parijs, waar hij op zijn studiereis was in 1886-1887, kreeg hij diep inzicht in de betekenis van hysterische symptomen. Hij beschreef 'psycho-katharsis' en ontdekte de betekenis van het onbewuste en het bewuste. Met name door zijn dieptepsychologische ontdekkingen is nader inzicht mogelijk geworden op het gebied van de persoonlijkheidsleer, de neurosenleer, de perversies en in tal van sociaal-psychologische verschijnselen (deel 9:198).

3.3 Theologen

3.3.1 Pelagius

(Rome – aldaar 3 of 4 maart 561)

Pelagius was paus van de driekapittelstrijd. Hij was nauw betrokken als Romeins diaken bij de politiek-theologische problemen tussen Rome en Constantinopel. In 536 vergezelde hij paus Agapitus I naar Constantinopel, waar hij verbleef als speciale pauselijke legaat van paus Vigilius tot 543. Hij steunde terug in Rome de paus in het verzet tegen Justinianus' pogingen de zgn. Drie Kapittels te veroordelen. Toen de keizer in 547 dwong paus Vigilius naar Constantinopel te komen, leidde Pelagius kerk van Rome van 547 tot 551. In 551 ging hij ter ondersteuning van de paus naar Constantinopel en verdedigde daar de Drie Kapittels. Na de dood van Vigilius (555) gaf Justinianus bevel hem paus te maken.¹⁶

3.3.2 Cornelius Jansenius (Cornelis Jansen)

(Acquoy, bij Leerdam, 28 oct. 1585 – Ieper 6 mei 1638)

Jansenius was een Nederlands godgeleerde en bisschop, studeerde theologie aan de universiteit van Leuven, waar hij de daar bestaande tegenstand tegen de genadeleer van Molina leerde kennen. Hij verdiepte zich in Parijs en Bayonne in de genadeleer van Augustinus. In 1617 keerde hij terug naar Leuven en werd de eerste president van het priesterseminarie en hoogleraar in de godgeleerdheid en de exegese. In 1635 werd hij door de koning van Spanje benoemd tot bisschop van Ieper. Hij stierf drie jaar later aan de pest.

Jansenius heeft deelgenomen aan de discussies van zijn dagen. Het was de polemiek tegen de Nederlandse calvinisten en tegen de jezuïten. Hij wilde de Kerk hervormen op katholiek-traditionele grondslag. Zijn hoofdwerk *Augustinus*, dat een centrale rol heeft gespeeld in de beweging van het jansenisme, verscheen twee jaar na zijn dood (deel 12:225).

3.3.3 Maarten Luther (Martin Luther)

(Eisleben 10 nov. 1483 – aldaar 18 febr. 1546)

Luther was de eerste kerkhervormer van de 16de eeuw, hij stamde uit een boerengeslacht. Luther begon de studie van rechten in 1501 in Erfurt. In 1505 meldde hij zich aan bij het augustijnenklooster. Hij begon theologie te studeren en in 1507 werd hij tot priester gewijd. In 1508 werd hij verplaatst naar het klooster in Wittenberg, waar hij docent

¹⁶ Vgl. <http://www.winklerprins.com/online/?id=-100051968> [toegankelijk op 07-07-2011]

aan de nieuwe universiteit werd. In 1512 ontving hij de opdracht om colleges te geven in Bijbelse theologie. Deze opdracht is beslissend geworden voor zijn ontwikkeling tot reformator. Hij bediende zich bij de voorbereiding van zijn colleges zowel van de klassieke commentaren als van het modernste materiaal. Zijn vroege geschriften geven teken van een hernieuwd theologisch inzicht en een daarop gebaseerde dynamische gedachtenwereld. Zijn theologische werkzaamheid bereikte een hoogtepunt in het dispuut met Erasmus over de vrijheid van de wil (*De servo arbitrio*, 1525).

Luther blijft ondanks zijn wereldwijde contacten de universiteit trouw en daarnaast was hij de praktische theoloog. Hij vernieuwde in de stadskerk liturgie en kerkzangen. Hij bewerkte de bestaande melodieën en schreef ook eigen melodieën. Daarmee werd hij de grondlegger van de protestantse kerkmuziek (deel 14:371-3).

3.3.4 Johannes Calvijn (Jean Cau(l)vin)

(Noyon 10 juli 1509 – Genève 27 mei 1564)

Johannes Calvijn was kerkhervormer en grondlegger van de reformatorische stroming calvinisme. Hij studeerde van 1523 tot 1528 te Parijs voor rooms-katholiek priester, maar daarna ging hij rechten studeren in Orléans en Bourges. Vervolgens studeerde hij letteren aan het Collège Royal te Parijs. In theologisch opzicht was hij autodidact.

Het is niet duidelijk bepaald wanneer hij overging tot de reformatie. Zijn hervormde gezindheid kwam aan het licht door een rede van Nic. Cop, rector van de Parijse universiteit, op 1 november 1533. Calvijn was bij de opstelling ervan betrokken geweest en beiden moesten vluchten om de arrestatie te vermijden. Hij bleef een tijd in Frankrijk, daarna belandde hij in Basel. De invloed van Calvijn was groot ook in het buitenland. Zijn hervorming vond plaats in Frankrijk, Engeland, Schotland, de Nederlanden, in een deel van Duitsland, in Polen en Hongarije.

De theologie van Calvijn is strikt gebonden aan de Bijbel. De eenheid van het Oude en het Nieuwe Testament ziet hij in Gods openbaring in Christus. De gelovige is geroepen om te dienen in het openbare leven. Calvijn heeft ook aandacht besteed aan economische en sociale toestanden. Zijn werk als prediker, zielzorger, organisator en theologisch schrijver is enorm productief geweest (deel 2:463).

3.4 Religieuze leiders

3.4.1 Ambrosius

(Trier 399? – Milaan 4 april 397)

Ambrosius was heilige en kerkleeraar, bisschop van Milaan vanaf 374, hij werd geboren als zoon van een Romeins prefect van Gallië. Na de dood van zijn vader, keerde zijn moeder met de kinderen terug naar Rome. Het volk koos hem hier, na de dood van de ariane bisschop Auxentius, tot bisschop. Hij werd een vereerd pastor. Zelfs Aurelius Augustinus werd door hem diep beïnvloed en op 18 april 387 door hem gedoopt.

Ambrosius verdedigde de orthodoxie tegen het sterke arianisme in Milaan en ook de positie van de kerk tegenover haar vijanden.

Ambrosius behoort met Hiëronymus, Aurelius Augustinus en Gregorius de Grote tot de vier kerkvaders van het Westen (deel 2:64-5).

3.4.2 Benedictus van Nursia

(ca. 480-547?)

Benedictus van Nursia is heilige, hij is de patriarch van het Westerse monnikendom. De enige historische bron die we over zijn leven hebben is van paus Gregorius de Grote.

Benedictus studeerde in Rome, maar hij sloot zich op jonge leeftijd aan bij een ascetengemeenschap te Affile. Later trok hij met enkele leerlingen naar de Montecassino waar hij een klooster met een volledig uitgegroeid gemeenschapsleven stichtte. Hier schreef hij zijn Regel (Regula Benedicti) en werd ook begraven.

De gehele Regel ademt een geest van grote ernst: de monnik leert steeds bewust in Gods tegenwoordigheid te leven bij het gebed, zowel als bij het werk. Hij ontmoet God in zijn abt, zijn medebroeders, de gasten en de armen (deel 4:90-1).

3.4.3 Gregorius I, bijgenaamd de Grote

(Rome ca. 540- aldaar 12 maart 604)

Gregorius I was de grootste paus van Oude kerk in de middeleeuwen (van 590 tot 604). Hij stamde uit een Romeinse senatorenfamilie. In 575 trok hij naar het door hem gestichte Andreasklooster op de Clivo Scauri in Rome. Op verzoek van paus Pelagius II ging hij vier jaar later naar Constantinopel, waar hij bleef tot 585 bij de Byzantse keizers. Na de dood van Pelagius (590) werd hij tot zijn opvolger gekozen.

Zijn grootste belang ligt in de doorwerking van zijn spiritualiteit. Hij heeft door zijn persoon, door zijn brieven en traktaten de kerk sterk aangesproken. Verder heeft hij de erfenis van Aurelius Augustinus gepopulariseerd en doorgegeven.

Zijn invloed op de kerkmuziek is legendarisch. Het volk vereerde hem al spoedig als heilige (deel 10: 207-8).

3.4.4 Mohammed

(Mekka 570 – Medina 8 juni 632)

Mohammed is de stichter van de islam. De islam wordt naar hem door niet-moslams ook de mohammedaanse godsdienst genoemd. Hij werd in Mekka geboren, uit de verarmde tak Hasjim, van de machtige stam van de Koerajieten. Zijn vader overleed nog voor zijn geboorte en zijn moeder overleed toen hij zes jaar oud was. Mohammed werd als wees opgevoed door zijn grootvader en later door zijn oom van vaderskant.

Toen hij 25 jaar oud was, trad hij in het huwelijk met zijn oorspronkelijke werkgeefster, de vijftien jaar oudere, rijke weduwe Chadidja, die tot haar dood zijn enige vrouw bleef. Zij was de eerste, die in Mohammeds verheven zending geloofde. Als inwoner van het handelscentrum Mekka kwam Mohammed al op jeugdige leeftijd in contact met jeden en christenen. In 610 zou hij voor het eerst een stem gehoord hebben, die hem beval: 'Reciteer (*ikra*), in de naam van uw God die schiep' (vgl. Koran 96:1). De profeet had zijn roeping: de verkondiging van de hem geopenbaarde goddelijke woorden. Dit was de eerste van een lange openbaringen, die na zijn dood werden verzameld en als soera's gerangschikt in de Koran.

In zijn geboortestad had Mohammed als profeet in het begin weinig succes. Tot zijn eerste en ijverigste vondelingen behoorden Chadidja, zijn dochter Fatima, Ali, en zijn vrienden Aboe Bakr en Omar. Mohammed leefde uiterst eenvoudig en hij was altijd bereikbaar voor zijn volgelingen. In het islamitische geloof staat de figuur van Mohammed centraal, in de geloofsbelijdenis (*sjahada*) staat: 'Er is geen God dan Allah, en Mohammed is zijn boodschapper' (deel 15:458-460).

3.5 Machthebbers

3.5.1 Gaius Julius Caesar

(Rome 12 juli 100 v.C. – aldaar 15 maart 44 v.C.)

Gaius Julius Caesar was Romeins staatsman, veldheer en schrijver, behoorde tot de familie Caesar uit het geslacht van Julii. Hij is bekend geworden door zijn snelle verovering van Gallia en zijn tocht over de rivier Rubicon en tenslotte door zijn dramatische dood.

Caesar was absoluut heerser. In de korte tijd dat hij regeerde, heeft hij binnen Rome vele hervormingen doorgevoerd. Op sociaal gebied bracht hij enkele fundamentele veranderingen: hij verbeterde de werkgelegenheid en graanvoorziening. Hij regelde de schulden, stelde een nieuwe kalender vast, reorganiseerde het verkeer en vermaakte het volk met publieke spelen. Hij was een gematigde figuur, die zijn best deed geen van de partijen van zich te vervreemden.¹⁷

3.5.2 Marcus Tullius Cicero

(Arpinum 3 jan. 106 v.C. – Caieta 7 dec. 43 v.C.)

Marcus Tullius Cicero was Romeins staatsman, advocaat, prozaschrijver en filosoof, wordt beschouwd als de grootste Romeinse politieke redenaar.

Hij was geboren uit een familie behorende tot de ridderstand. Hij ging al vroeg naar Rome, waar hij in 81 voor het eerst als advocaat optrad in een civiele procedure. In 75 begon hij zijn carrière als homo novus, hij werd quaestor in Sicilië, in 69 werd hij aedilis, in 66 praetor en in 63 volgde het consulaat. In 51 vervulde hij de functie van stadhouder van Cilicië. In 48 trok hij zich uit het openbare leven terug om zich toe te leggen op het schrijven van wijsgerige en retorische werken.

In de Latijnse letterkunde is Cicero vooral als redenaar bekend geworden. Er zijn 57 redevoeringen bewaard, ca. 48 zijn verloren gegaan. Opvallend zijn het meesterlijke gebruik van pathos, geestigheid en sarcasme, het zuiver klassieke taalgebruik, de brede ontwikkeling en de vele literaire reminiscenties. Cicero heeft zich ook beziggehouden met de theorie van de welsprekendheid. Cicero introduceerde naar Grieks voorbeeld van Plato en Aristoteles een nieuw genre in de Latijnse letterkunde, dat bij Seneca en Tacitus navolging heeft gevonden (deel 6:264-5).

¹⁷ Vgl. <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021550313&sid=-21857#N21857> [toegankelijk op 07-07-2011]

3.5.3 Petrus Sabbatius Justinianus I

(Turesium, Balkan, nabij Scupi [Uskub], 482 – Constantinopel 15 nov. 565)

Justinianus I was Byzantijns keizer van 527 tot 565. Hij was van boerenafkomst. Zijn oom Justinus I, die keizer sedert 518 was, gaf zijn neef een goede opvoeding in Constantinopel en stelde hem tot regent en medekeizer aan. Justinianus I was op het Westen georiënteerd. Hij wilde de vroegere West-Romeinse gebieden heroveren en wilde de eenheid in zijn rijk bevestigen door het orthodoxe christendom. Hij voerde een defensieve politiek aan de Donaugrens en tegenover Perzië. Niet altijd kreeg hij het gewenste resultaat. In het Westen werd Noord-Africa in 533 veroverd en in 554 nog het Zuid-Spaanse kustgebied.

Justinianus I interesseerde zich ook in de theologische vraagstukken en hij streed tegen alles wat niet orthodox christelijk was. Hij is ook bekend als een groot bouwheer. De Aya Sophia in Constantinopel werd dankzij hem gebouwd (deel 12:399-400).

3.5.4 Alexandrina Victoria

(Kensington Palace, Londen, 24 mei 1819 – Osborne 22 jan. 1901)

Victoria was koningin van Groot-Brittannië en Ierland van 1837 tot 1901 en keizerin van India van 1876 tot 1901. Zij was enig kind van hertog Eduard van Kent en prinses Louise Victoria van Saksen-Coburg. Haar oom Leopold van Saksen-Coburg, die in 1831 koning der Belgen werd, had een sterke invloed op haar. In 1840 huwde zij haar neef Albert van Saksen-Coburg.

Zij regeerde bijna 65 jaar en die periode, die aangeduid als het Victoriaans tijdperk is, wordt gekenmerkt door de grote ontplooiing van het politieke en economische liberalisme, door expansie buiten Europa en door de strenge, puriteinse levensopvatting (deel 23:167-8).

3.5.5 Elizabeth I

(Greenwich 7 sept. 1533 – Richmond 24 maart 1603)

Elizabeth I was koningin van Engeland; zij was de dochter van Hendrik VIII uit zijn tweede huwelijk met Anna Boleyn. Na de onthoofding van haar moeder verklaarde haar vader Elizabeth tot niet uit een wettig huwelijk geboren kind. Hoewel deze verklaring tijdens de regering van haar broer werd ingetrokken, stelde dit haar recht op troonopvolging in twijfel. Tijdens de refering van haar zuster werd zij enige tijd als verdacht van samenzwering gevangen gehouden, maar na de dood van haar zuster Maria Tudor in 1558 volgde zij deze zonder moeilijkheden op.

Onder de eerste regeringsdaden heeft ze de anti-protestantse maatregelen van haar zuster afgeschaft. Ook de buitenlandse politiek werd gericht op steun aan het protestantisme. Maria Stuart, de rooms-katholiek Schotse koningin was in conflict met de protestantse burgerij. Daarom moest ze naar Engeland vluchten. Elisabeth wees haar een gedwongen verblijfplaats in het noorden van Engeland aan.

In de buitenlandse politiek schipperde zij tussen een Franse en een Spaanse koers. Noch de opstand van rooms-katholieke edelen in Noord-Engeland (1569), noch de Tachtigjarige Oorlog (1572), noch de in protestantse zin werkende invloed van haar gunsteling de graaf van Leicester konden haar ertoe brengen haar koers te herzien. Soms gaf zij Willem van Oranje wat steun in geld, maar altijd minder dan gevraagd werd, om de Spanjaarden te ontzien. Na de rooms-katholieke opstand van 1569 en na Elizabeths excommunicatie door paus Pius V in 1570 werden strenge wetten tegen de rooms-katholieken uitgevaardigd (deel 8:215).

3.5.6 Lenin, eigenlijk Vladimir Iljitsj Oeljanov

(Simbirsk, 22 april 1870 – Gorki, bij Moskou, 21 jan. 1924)

Hij was een Russisch revolutionair, stichter van de Sovjetstaat, van de Russische Communistische Partij en van de Komintern, marxistisch theoreticus. Lenin was afkomstig uit een adelijk milieu. Zijn vader was gouvernementsinspecteur van onderwijs.

Grote invloed op hem hadden de geschriften van de niet-marxistische radicaal Tsjernysjevski en de werken van Karl Marx en Plechanov. In 1891 voltooide hij de rechtenstudie en hij werd toegelaten tot de balie van Samara, waar hij ook in een marxistische groep actief was.

In Lenins belangrijkste werken komen de trekken naar voren waarin zijn opvattingen verschillen van het deterministische marxisme, waarop overigens zijn ideologie (het leninisme) gegrondvest is.

Lenin wist overal zijn publicistische en revolutionaire activiteiten voort te zetten. Hij gebruikte al zijn energie, zijn organisatorische talent en marxistische theorie, ten behoeve van de revolutie. Het doel heiligde de middelen. Om zijn tegenstanders te bestrijden was alles toegestaan. Lenin wilde het compromis niet kennen. Wie niet vóór hem was, was tegen hem en zijn tegenstanders kende hij niet meer als mens. Die intolerante karakteristiek komt in zijn politiek en geschriften steeds tot uiting. De invloed van Lenin sterkte zich uit tot ver buiten de Russische grenzen, tot op de huidige dag (deel 14:61-2).

3.6 Wetenschappers

3.6.1 Nikolaus Copernicus (Niklas Koppernigk)

(Torún, Polen 19 febr. 1473 – Frauenburg 24 mei 1543)

Nikolaus Copernicus is stichter van het copernicaanse (heliocentrische) wereldbeeld en daarmee grondlegger van de moderne astronomie.

Copernicus studeerde vanaf 1491 in Krakau wijsbegeerte en geneeskunde, maar hield zich ook bezig met astronomie en wiskunde. Vervolgens studeerde hij ook geneeskunde in Padua en rechtswetenschap in Ferrara. Daar behaalde hij in 1503 een doctorstitel in het kerkelijk recht.

Copernicus had belangstelling voor de ideeën van Pythagoras. Pythagoras' theorieën over het zonnestelsel werken sterk af van het geocentrische wereldbeeld. Copernicus daarentegen ging uit van een heliocentrisch wereldbeeld, waarbij de zon het middelpunt is. Het duurde lang voordat de ideeën van Copernicus geaccepteerd werden. Hij werd gesteund door Galileo Galileo. Pas na de theorie van Johannes Kepler dat de planeten niet in cirkels maar in ellipsen bewegen, werd het heliocentrische wereldbeeld langzaam populairder (deel 6:501).

3.6.2 Ludolf van Ceulen (Ludolf van Keulen of Col(l)en)

(Hildesheim 28 jan. 1540 – Leiden 31 dec. 1610)

Ludolf was Nederlands wiskundige, woonde in 1582 in Delft, vestigde zich in 1594 in Leiden en werd in 1600 benoemd aan de juist opgerichte ingenieursschool om te onderwijzen in rekenen, landmeten en de sterktebouw. Van Ceulen beoefende algebra, trigonometrie en interstrekening. Hij is het meest bekend door zijn berekening van π . Men noemt π naar Van Ceulen wel het Ludolfiaans getal.¹⁸

3.6.3 Charles Robert Darwin

(Shrewsbury 12 febr. 1809 – Downe 19 april 1882)

Darwin was een Engels natuuronderzoeker en grondlegger van de moderne evolutietheorie: de theorie dat alle soorten planten en dieren zich uit voorgaande vormen hebben ontwikkeld, en dat een evolutie heeft plaatsgehad. Deze leer werd later het

¹⁸Vgl. <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021552005&sid=-12282&fromsearch=true&fromsearch=true#N12282> [toegankelijk op 10-07-2011]

darwinisme genoemd. Darwin studeerde eerst geneeskunde, in Edingburg, later theologie in Cambridge.

De theorie van Darwin was gebaseerd op vier uitgangspunten. Alle individuen binnen één soort vertonen toevallige variaties in alle kenmerken en eigenschappen. Alle organismen produceren veel meer voortplantingscellen dan er ooit volwassen nakomelingen zullen ontstaan. Het aantal individuen binnen een soort blijft min of meer constant, dus er moet in de strijd om het bestaan veel sterfte zijn.

Darwin trok uit zijn uitgangspunten drie conclusies. Ten eerste, sommige variaties zullen in de strijd om het bestaan een grotere overlevingskans hebben dan andere. Dit is natuurlijke selectie. Ten tweede, de erfelijkheid zorgt ervoor, dat de nakomelingen op hun ouders lijken. Tenslotte, door de combinatie van de eerste twee conclusies zal de verkregen verbeterde aanpassing behouden blijven.

Na Darwin zijn veel nieuwe inzichten aan de evolutietheorie toegevoegd. We kunnen het neodarwinisme noemen waar de evolutietheorie van Darwin gecombineerd met de erfelijkheidsleer van Gregor Mendel wordt (deel 7:133-4).

3.6.4 Roeland Anthonie Kollewijn

(Amersfoort 30 maart 1857 – Helmond 7 febr. 1942)

Kollewijn was een Nederlands taalkundige, gaf de stoot tot een spellingsvereenvoudiging in het Nederlands ('spelling-Kollewijn'). Hij was de leidende figuur in de door hem opgerichte Vereniging tot Vereenvoudiging van onze Schrijftaal (1892). Vele van zijn opvattingen hebben in de spellingsregelingen van na de Tweede Wereldoorlog doorgewerkt (deel 13:241).

3.7 Schrijvers

3.7.1 Horatius (Quintus Horatius Flaccus)

(Venusia 8 dec. 65 v.C. – Rome 27 nov. 8 v.C.)

Horatius was Romeins lyrisch dichter, afkomstig uit Zuid-Italië, was de zoon van een vrijgelatene, maar genoot toch een goede opvoeding in Rome en in Athene. Daar raakte hij verstrikt in de burgeroorlog, hij nam als officier in het leger van Brutus deel aan de slag bij Philippi. Hij hoorde dus tot de verliezende partij, maar kon naar Rome terugkeren met

toestemming van de overwinnaar Octavianus Augustus. Hij was staatarm, omdat zijn bezittingen waren geconfisqueerd. Hij verdiende zijn brood met een schrijversbaantje in een regeringsbureau. Zoals hij zelf zei, de armoede hem ook ertoe bracht verzen te maken. Hij trok de aandacht van grote literatoren, met name Vergilius en Varus, die brachten hem in contact met Maecenas. Zijn eerste gedichten publiceerde Horatius ca. 35 v.C (deel 11:332).

3.7.2 Joost van (den) Vondel

(Keulen 17 nov. 1587 – Amsterdam 5 febr. 1679)

Joost van den Vondel was een Noord-Nederlands dichter, wel bijgenaamd 'de prins onder de dichters'. Hij was een zoon van Joost van Vondel en Sara Cranen. In 1597 vestigde het gezin zich in Amsterdam, waar Joost in 1606 lid van de rederijderskamer werd. In 1610 huwde hij met Maria de Wolff. Uit 1610 dateert zijn eerste grote werk over de joodse exodus uit Egypte: *Het Pascha ofte de Verlossinge Israels wt Egypten, tragecomedischer wyse eenyeder tot leeringh opt tonneel gestelt*.

Vanaf 1635 voltrok zich een grote verandering. Zijn technisch vermogen als schrijver werd steeds groter, maar ook in zijn godsdienstige opvatting kwam ene wijziging die zou leiden tot zijn overgang naar de Rooms-Katholieke Kerk. De sporen van zijn zich wijzigende ideeën zijn te vinden in het stuk *Gijsbrecht van Aemstel* (1637), waarmee de nieuwe schouwburg geopend werd.

Vondels oeuvre beschikt over een fenomenale scheppingskracht en over een groot technisch meesterschap (deel 23:354-5).

3.7.3 Dante, voluit Dante Alighieri

(Florence ca. 9 mei 1265 – Ravenna 14 sept. 1321)

Dante, de 'sommo poeta' van het Italiaanse volk en schepper van de Italiaanse literatuurtaal, stamde uit een oud Florentijns geslacht. Hij kreeg een zorgvuldige opvoeding, leerde Latijn, Frans en Occitaans. Hij tekende, zong en was bevriend met vooraanstaande mannen van zijn stad. Hij was beïnvloed door Cavalcanti en Guinizzelli en reeds spoedig overtrof hij zijn voorgangers in de dolce stil nuovo.

Zijn leer, afgeleid van Augustinus' gedachte over de aardse en de hemelse staat, bracht hij uit de sfeer van kerk en staat over op het leven van de enkeling. Deze leer zou tevens deel

worden van het allegorische raam voor zijn levenswerk *La divina commedia*. Dante was de grote dichterlijke vormgever van het christelijk wereldbeeld van zijn tijd.¹⁹

3.7.4 Francesco Petrarca (Francesco Petrarco)

(Arezzo 20 juli 1304 – Arquà [thans Arquà Petrarca] 19 juli 1374)

Petrarca was een Italiaans dichter en prozaïst, een van de grondleggers van het humanisme. Hij bracht een deel van zijn jeugd door te Avignon. Hij studeerde rechten in Montpellier en Bologna. In 1340 werd hem zowel door Parijs als door Rome de dichterskroon aangeboden. Petrarca koos Rome en werd in 1341 op het Capitool gekroond.

Petrarca zelf achtte zijn humanistische activiteiten het belangrijkste, maar zijn roem berust vooral op zijn in de volkstaal geschreven lyrische gedichten. Het hoofdthema vormt zijn liefde voor Laura die hij in 1327 ontmoette. Zijn *Canzoniere* betekent een keerpunt in de liefdeslyriek. Ook in de vormgeving heeft zijn lyriek een beslissende invloed uitgeoefend op de gehele Europese liefdespoëzie vanaf de renaissance. Petrarca heeft het sonnet zijn definitieve vorm gegeven (deel 18:90-1).

3.7.5 Franz Kafka

(Praag 3 juli 1883 – sanatorium Kierling, bij Wenen, 3 juni 1924)

Kafka was een Duitstalig schrijver van joodse afkomst. Hij studeerde aan de Duitse Universiteit in Praag rechten en germanistiek. Nadat hij in 1906 promoveerde, oefende hij korte tijd een juridische praktijk uit. Daarna werkte hij bij verzekeringsmaatschappijen in Praag en schreef in zijn vrije tijd. De laatste jaren van zijn leven kuurde hij vele malen in sanatoria wegens longtuberculose. In 1917 werd hij begraven op de joodse begraafplaats in Praag. Tijdens zijn leven verschenen enkele kleinere werken. Na zijn dood gaf Max Brod zijn oeuvre uit. Hiermee negeerde Brod Kafka's wil dat zijn manuscripten na zijn dood verbrand moesten worden.

Kafka wordt beschouwd als één van de grootste schrijvers van de 20ste eeuw. Zijn teksten worden gekenmerkt door de sterk existentialistische thematiek. Kafka's bekendste romans zijn *Der Prozess* (1925), *Das Schloss* (1926) en *Amerika* (1927). Kafka's thematiek van de existentiële onzekerheid spreekt ook vandaag nog sterk aan (deel 12:427).

¹⁹ Vgl. <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021510786&sid=-17965#N17965> [toegankelijk op 10-07-2011]

3.7.6 Charles John Huffham Dickens

(Landport 7 febr. 1812 – Gadshill, Rochester, 9 juni 1870)

Dickens was een Brits romanschrijver, de belangrijkste schrijver van het Victoriaans tijdperk. Wegens financiële moeilijkheden van zijn vader moest hij enkele malen de school verlaten en kwam als 15-jarige op een advocatenkantoor. In 1835 werd hij kamerverslaggever voor de *Morning Chronicle*. Toen begon hij ook schetsen te schrijven over het Londense en het buitenleven, die later gebundeld werden in *Schetches by Boz* (1836-1837).

Vanaf 1836 verschenen in maandelijks afleveringen *The posthumous papers of the Pickwick Club*, waarmee hij bekendheid in ruime kring kreeg. Later verschenen in snelle opeenvolging *Oliver Twist* (1837-1838), *Nicholas Nickleby* (1838-1839), *The old curiosity shop* (1841) en *Barnaby Rudge* (1841). In deze romans worden vele maatschappelijke wantoestanden vermeld, maar het verhaal en de karaktertekening, de humor en de pathetiek blijven domineren. Tot zijn beroemdste romans behoren *David Copperfield* (1849-1850) en *Great expectations* (1860-1861).

Dickens schiep dankzij zijn sterke verbeeldingskracht een eigen wereld, bevolkt met de meest verschillende en grillige figuren. Dickens' werk is in vrijwel in alle talen vertaald (deel 7:285-6).

3.7.7 Gerard Kornelis van het Reve (Gerard Reve)

(Amsterdam 14 dec. 1923 – Zulte, België, 8 april 2006)

Gerard Reve was een Nederlands schrijver, zoon van een communistisch journalist, broer van Karel van het Reve. Hij was van 1945 tot 1947 werkzaam op de redactie van *Het Parool*. Herinneringen aan zijn jeugd in crisis- en oorlogsjaren vormen een steeds terugkerend motief in zijn werk.

Onder de naam Simon van het Reve publiceerde hij de sterk autobiografische roman *De avonden* (1947). Aanwezig is de ironie, de 'reviaanse' humor, de 'zinloze feiten', de religie en het sadomasochisme.

Hij was getrouwd met de dichteres Hanny Michaelis (van 1948 tot 1959). Hij verbleef een aantal jaren in Groot-Britannië, hij keerde terug in 1957 en werd redacteur van *Tirade*. Hij maakte zijn ontwikkeling naar zowel het rooms-katholicisme als naar een openlijke beleving van zijn homoseksualiteit door.

De doorbraak kwam met de reisbrieven voor *Tirade*, *Op weg naar het einde*. Religie en homoseksualiteit vinden hier hun verbinding in het zgn. revisme: een met religieuze,

mystieke en sado-masochistische elementen vermengd liefdesritueel. Met het volgende brievenboek, *Nader tot U* (1966), werd Reve vervolgd wegens godslastering ('het ezelsproces'). Reve werd na een slepend proces vrijgesproken. In 2001 kreeg Reve de Prijs der Nederlandse Letteren toegekend (deel 19:198).

3.7.8 George Orwell (Eric Arthur Blair)

(Motihari, India, 25 juni 1903 – Londen 21 jan. 1950)

Orwel was een Brits romanschrijver en essayist, bezocht Eton College en ging in 1922 in Birma in dienst bij de Indian Imperial Police. In 1928 keerde hij terug naar Europa en leefde enige tijd aan de zelfkant van de samenleving, wat in *Down and out in Parijs and London* (1933) beschreef. *The road to Wigan Pier* (1937) bevat scherpe maatschappijkritiek en legt de nadruk op de verschillen tussen het socialisme van de intellectuelen en de meningen van de doorsnee-arbeider. Hij nam actief deel aan de Spaanse Burgeroorlog in 1936. In 1941 trad hij in dienst bij de BBC, waar hij voor India bestemde propaganda-uitzendingen verzorgde.

Orwel werd bij het grote publiek bekend door twee boeken die hij in zijn laatste levensjaren schreef: *Animal farm* (1945), de scherpe satire op de dictatuur en de roman *Nineteen eighty-four* (1949), waarin hij een afschrikwekkend beeld geeft van de wijze waarop mensen worden gemanipuleerd in een totalitaire staat. Het is ook met de pen van een satiricus geschreven (deel 17:280).

3.8 Schilders

3.8.1 Pieter Breugel (Peter de Oudere Breugel of Breughel)

(Bij Eindhoven, of Brogel, bij Bree, of Breda, ca. 1525 – Brussel 5 september 1569)

Breugel ging misschien in de leer bij Pieter Coecke van Aelst en bij Hiëronymus Cock, beiden in Antwerpen. Hij werkte samen met Pieter Balten in Mechelen aan een altaarstuk (1550). Na 1560 verhuisde hij naar Brussel. De artistieke loopbaan van Breugel is kort geweest. Ruim genomen is van hem een vijftigtal schilderijen bekend. Het merendeel daarvan is gesigneerd en gedateerd. Zijn ontwikkeling als geniaal schilder begint in 1559. In dit jaar komen twee belangrijke werken voor: *De spreekwoorden* en *De strijd tussen carnaval en vasten*.

Het jaar 1565 is voor Pieter Breugel het meest vruchtbare geweest, in dat jaar schilderde hij zijn beroemde landschappen. De belangrijkste zijn de twaalf maanden, waarvan er vijf bewaard zijn gebleven. Deze vijf meesterwerken behoren tot het beste dat in de Nederlanden op het gebied van landschapschildering is voortgebracht. Na deze grote serie volgden enkele bijbelse voorstellingen: o.a. *De volkstelling te Bethlem* en de *Bekering van Paulus*. Pieter Breugel zette de traditie van zijn grote voorgangers voort.²⁰

3.8.2 Michelangelo Merisi da Caravaggio

(Milaan okt. 1571 – Porto Ercole 18 juli 1610)

Caravaggio was een Italiaans schilder, die na een leertijd in Milaan als jong schilder naar Rome ging. Zijn eerste officiële religieuze opdracht kreeg hij in 1597. Hij maakte drie voorstellingen op doek voor de cappella Contarelli in de S. Luigi dei Francesi. Zijn meest opvallende eigenschappen traden verrassend naar voren: zijn menselijke, realistische benadering van het religieuze onderwerp en zijn dramatische, uit sterke contrasten opgebouwde lichtbehandeling. Caravaggio's kunst zou voortaan op deze beide elementen gebaseerd zijn. In 1606 moest Caravaggio vluchten wegens doodslag naar Napels. In zijn kunst kwam een nieuwe fase in. In plaats van zijn vroegere krachtige coloriet gebruikte hij sobere, bijna monotone schakeringen van bruin en grijs. Hoewel Caravaggio geen helpers of leerlingen had, was zijn invloed aanzienlijk (deel 5:521-2).

3.8.3 Piet Mondriaan (Pieter Cornelis Mondriaan)

(Amersfoort 7 maart 1872 – New York 1 febr. 1944)

Mondriaan was een schilder, hij was één van de grote voortrekkers van de abstracte schilderkunst. Hij kreeg les van zijn vader en zijn oom en studeerde aan de Rijksacademie in Amsterdam (1892-1897). Toen schilderde hij voornamelijk landschappen in de trant van de Haagse School en de Amsterdamse School. Later kwam hij tot een meer persoonlijke stijl. Hij verbleef van 1904 tot 1905 in Brabant, waar hij landschappen schilderde die zowel in vorm als in kleur afwijken van het visueel waargenomene. Hij interesseerde zich in de theorieën van het Franse divisionisme. Kermerkend was het doorwerken van een bepaald thema tot een steeds grotere mate van abstractie.

Nadat Mondriaan in Amsterdam kennis had kunnen maken met het werk van de Franse kubisten, vertrok hij in 1911 naar Parijs. Daar begon door contacten met kunstenaars

²⁰ Vgl. <http://www.winklerprins.com/online/?id=-100050981> [toegankelijk op 27-02-2011]

als Picasso, Braque en Leger zijn verdere ontwikkeling naar abstractie. In 1914 ontstond zijn eerste abstracte schilderij, die op lineaire en geometrische elementen gebaseerd was. Van groot belang waren zijn ontmoetingen met de Larense filosoof en mathematicus M.H.J. Schoenmaeckers en met de kunstenaars Theo van Doesburg en Bart van der Leek. Hij leverde vele theoretische bijdragen voor het tijdschrift *De Stijl*. Hij droeg zijn idee over neoplasticisme uit. Zijn schilderkunst beperkte zich dan tot het meest essentiële gebruik van lijnen (horizontalen en verticalen en kleuren (rood, geel en blauw – als de drie primaire kleuren; zwart wit en grijs – als de drie niet-kleuren). De belangrijkste verzamelingen van Mondriaans werk vinden bezitten het Gemeentemuseum Den Haag, het Stedelijk Museum in Amsterdam en het Museum of Modern Art in New York (deel 15:480-1).

DEEL 4

4.1 Afleidingen van eigennamen

In dit deel worden de gelexicaliseerde vormen van afleidingen besproken. De afleidingen worden aan de hand van *Van Dale Groot woordenboek*, de GTB en het RBN behandeld. De vormen, die in de woordenboeken te vinden zijn, zullen in volgende hoofdstukken vergeleken worden met de afleidingen die door de moedertaalsprekers gevormd werden.

4.2 Filosofen

4.2.1 Plato

De afleidingen van zijn naam zijn volgens de GTB: *platonisme*, *platonisch*, *platoniaan* en *platonist*.²¹ In *Van Dale* vinden de afleiding *platoniaan* niet, het woord is al in onbruik geraakt. Wel vinden we daar wel de afleiding *platoons*. Afleidingen van persoonsnamen krijgen volgens de nieuwe spelling van 2005 een kleine letter.

Platonisme is de wijsbegeerte en leer van Plato of van zijn volgelingen²² ofwel met de woorden van *Van Dale Groot woordenboek* 'filosofische stroming, gebaseerd op de ideeënleer van Plato die onder meer inhoudt dat onze werkelijkheid slechts een afspiegeling is van een hogere, abstracte werkelijkheid'.

Platonisch gebruiken wij in het geval 'van of behorende bij Plato en zijn leer; naar of overeenkomstig de leer van Plato. Als voorbeeld van combinatoriek kan ons *een platonische relatie* uit het RBN dienen. Dus een zuiver geestelijke relatie, in tegenstelling tot een lichamelijke (sexuele) relatie.²³ Volgens *Van Dale* gaat het bij *een platonische liefde* om 'wensen waarvan men niet verwacht dat dat ze vervuld kunnen worden'. *Van Dale* voegt nog twee vaste verbindingen toe, *een platonische maaltijd* ('waarbij meer geredeneerd dan gegeten wordt') en *platonische lichamen* ('viervlak, kubus, acht-, twaalf- en twintigvlak; waaraan Plato een bijzondere betekenis toekende'). *Platoons* heeft dezelfde betekenis als *platonisch*. In *Van Dale Groot woordenboek* noemt volgend voorbeeld: *platoonse vormen*.

²¹ Vgl. <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M054368&lemmodern=platonisch> [toegankelijk op 27-02-2011]

²² Vgl. <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M054368.re.2&lemmodern=platonisme> [toegankelijk op 27-02-2011]

²³ Vgl. <http://tst.inl.nl/producten/rbn/versie1.0/getmatchingtables.php> [toegankelijk op 27-02-2011]

Tenslotte *platoniaan* ofwel *platonist* wordt een volgeling van Plato genoemd; iemand, die de leer van Plato aanhangt.²⁴

4.2.2 Confucius

Confucianisme, *confucianist* en *confucianistisch* zijn de afleidingen die van de naam Confucius afgeleid kunnen worden.

De afleiding *confucianisme* uit de leer van Confucius, m.a.w. volgens *Van Dale* 'de leer, die de cultivering van innerlijke deugden als wellevendheid rechtvaardigheid, trouw, altruïsme beschouwde als het fundament van orde in gezin en maatschappij'. Die wijsgerige leer heeft tot het begin van de 20ste eeuw het denken en handelen van de Chinese elite bepaald.²⁵

Confucianist is 'aanhanger van het confucianisme'.²⁶

Bijvoeglijke naamwoord *confucianistisch* wordt gebruikt om te uiten dat iets betrekking op het confucianisme heeft of volgens het confucianisme is (*Van Dale*).

4.2.3 Spinoza

De afgeleide vormen van zijn naam zijn volgens *Van Dale*: *spinozisme*, *spinozist* en *spinozistisch*.

Spinozisme is 'filosofische leer van Spinoza en daarvan afgeleide stelsels' (*Van Dale*) of m.a.w. 'filosofische richtingen, door Benedictus de Spinoza beïnvloed'.²⁷

Een *spinozist* is een aanhanger van het spinozisme; de vrouwelijke vorm zou *spinoziste* zijn.

Spinozistisch is een bijvoeglijke naamwoord, dat een achtervoegsel *-isch* krijgt en daarom de betekenis heeft van: betrekking hebbend op het spinozisme.²⁸

4.2.4 Descartes (Cartesius)

De afleidingen van deze naam zijn altijd van de gelatiniseerde vorm afgeleid, zoals *cartesianisme*, *cartesiaans* en *cartesisch*.

²⁴ Vgl. <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M054368.re.2&lemmodern=platonisme> [toegankelijk op 27-02-2011]

²⁵ Vgl. <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A003056&lemmodern=confucianisme> [toegankelijk op 27-02-2011]

²⁶ Vgl. <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A003057&lemmodern=confucianist> [toegankelijk op 27-02-2011]

²⁷ <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021539566&sid=-213731#N213731> [toegankelijk op 11-07-2011]

²⁸ Vgl. met *-isch* in *Van Dale Groot Woordenboek*

'De filosofische stroming van de aanhangers van Descartes wordt cartesianisme genoemd'²⁹. *Cartesianisme* is volgens *Van Dale* een begrip binnen filosofie en beschrijft de wijsbegeerte van Descartes, *cartesiaans* beschrijft iets wat van of zoals bij Descartes is. Bij de afleiding *cartesisch* wordt naar *cartesiaans* verwezen, zoals in het geval van de synoniemen *cartesiaans* of *cartesisch assenstelsel*, *cartesiaans* of *cartesisch product*.

Hoewel in *Van Dale Groot woordenboek* de afleiding *cartesianist* niet genoemd wordt, vinden we in *Grote Winkler Prins encyclopedie*, dat 'de eerste cartesianisten allemaal Nederlanders waren'.³⁰

4.2.5 Kant

De afleidingen van zijn naam zijn *kantianisme*, *kantiaan*, *kantianist* en *kantiaans* (*Van Dale*).

Kantianisme is volgens *Van Dale Groot Woordenboek* de richting in de wijsbegeerte die zich bij Kant aansluit ofwel 'de stroming in de filosofie die op Immanuel Kant teruggaat en in diens werk de vernieuwende krachten voor de filosofie aanwezig acht'.³¹

Kantiaan heeft bij zich het suffix *-iaan*, dat aanhanger, volgeling, bewonderaar of kenner van de wijsbegeerte van Immanuel Kant wil zeggen.

Kantianist is een weinig gebruikt synoniem voor *kantiaan*.

De afleiding *kantiaans* krijgt nog een achtervoegsel *-s*, waarmee het woord de betekenis 'als, van, met betrekking tot Immanuel Kant' krijgt.

4.2.6 Nietzsche

Van zijn naam vormen we de afleidingen *nietzscheaan* en *nietzscheaans* (*Van Dale*).

Nietzscheaan doet denken aan de aanhanger of volgeling van Friedrich Nietzsche, *nietzscheaans* dan 'van, zoals bij, volgens de leer van F. Nietzsche' (*Van Dale*).

Nietzscheanisme is de afleiding die in *Van Dale* niet is, maar toch heeft dit woord 1 160 treffers in Google.

²⁹ <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021511240&sid=-49592&fromsearch=true&fromsearch=true#N49592> [toegankelijk op 11-07-2011]

³⁰ Vgl. <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021511240&sid=-49592&fromsearch=true&fromsearch=true#N4959> [toegankelijk op 11-07-2011]

³¹ Vgl. <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021550080&sid=-25271#N25271> [toegankelijk op 11-07-2011]

4.2.7 Freud

De mogelijke afleidingen van de naam Freud zijn volgens de GTB: *freudianisme*, *freudiaan* en *freudiaans*.

Freudianisme is dan 'de leer van Freud, die er onder meer van uitgaat dat bepaald gedrag iets prijsgeeft over het onderbewuste' (*Van Dale*).

Freudiaan is 'aanhanger van de leer van Freud of volgeling van Freud.'³² Het kan een psychiater, therapeut en dergelijke zijn die de leer van Freud aanhangt.

Freudiaans betekent 'volgens de leer van Sigmund Freud of zoals men vindt in diens geschriften en leerstellingen' (*Van Dale, 1975*), of volgens *Van Dale* van 2005: 'iets prijsgevend uit het onderbewustzijn, van wat men verborgen pleegt te houden.'³³

MORFOLOGISCHE KARAKTERISTIEK

Onder de eigennamen van beroemde en invloedrijke filosofen treffen we de afleidingen met suffixen *-iaan/-aan*, *-ist*, *-isme*, *-isch*.

Het suffix *-iaan* is een variant van het suffix *-ist*, dat in twee gevallen is voorgekomen, namelijk bij *platoniaan/platonist* en *kantiaan/kantanist*. *Platoniaan* en *kanitanist* zijn de verouderde vormen. Ten aanzien de naam van Friedrich Nietzsche die op een consonant *e* eindigt, voegen wij het suffix *-iaan* toe zonder de letter *i*, die in dit geval wegvalt.

Om de regel te verklaren, gebruiken we *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal, 14e editie*.

Daarin wordt het suffix *-iaan* gedefinieerd als 'achtervoegsel in van eigennamen van personen afgeleide zn. die betekenen: iem. die een aanhanger, volgeling, bewonderaar, kenner is van de in het eerste lid bedoelde (als de eigennaam op *e*, *i* of *j* eindigt, valt deze letter meestal weg; als de eigennaam op een *y* eindigt blijft deze behouden, maar verdwijnt de *i*)'.

Het suffix *-isch* komt bij Plato, Spinoza en Confucius voor. *-ist* is achtervoegsel waarmee persoonsnamen (in dit geval *platonist*, *spinozist*, *confucianist*) worden gevormd. Met het suffix *-isme* vormen we afleidingen van Plato, Spinoza, Confucius, Descartes, Kant en Freud. De filosofen in ons onderzoek hebben allemaal een richting, beweging of

³² <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A006976.re.1&lemmodern=freudiaan>
[toegankelijk op 27-02-2011]

³³ <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=A006976.re.1&lemmodern=freudiaan>
[toegankelijk op 27-02-2011]

opvatting nagelaten. Van de naam Nietzsche treffen we de richting *nietzscheanisme* aan, maar deze afleiding is niet in *Van Dale*.

4.3 Theologen

4.3.1 Pelagius

De afleidingen van de naam Pelagius zijn: *pelagianisme*, *pelagiaan*, *pelagiaans* (*Van Dale*).

Pelagianisme is volgens *Van Dale Groot woordenboek* 'leer van Pelagius, die beweerde dat de mens uit eigen kracht zalig kan worden, zonder de hulp van Gods genade'. De Grote Winkel Prins encyclopedie definieert pelagianisme als 'theologische opvatting binnen de vroegchristelijke kerk genoemd naar de Britse monnik Pelagius, behelzend dat de mens vrij van erfzonde wordt geboren en dat hij met zijn eigen vrije wil kan kiezen ten goede of ten kwade'.³⁴

Een *pelagiaan* is 'aanhanger van het pelagianisme' (*Van Dale*) en *pelagiaans* 'betrekking hebbend op de leer van Pelagius'.

4.3.2 Jansenius

Van de naam Jansenius krijgen we de afleidingen *jansenisme*, *jansenistisch* en *jansenist* (*Van Dale*).

Jansenisme is in *Van Dale* kort beschreven als 'leer van de jansenisten'. Het is de 'beweging in de 17de-eeuwse Rooms-Katholieke Kerk, die in navolging van Cornelius Jansenius de kerk wilde hervormen door terugkeer tot de leer van Augustinus over zonde en genade in haar strenge vorm'.³⁵

Jansenist is volgens *Van Dale* de 'naam van leden van een richting in de r.-k. kerk, in navolging van de Ieperse bisschop Jansenius, die leert dat God slechts weinig mensen heeft voorbestemd om gered te worden en dat Christus niet voor alle mensen is gestorven (deze opvatting is door de r.-k. kerk veroordeeld)'.

Jansenistisch wil zeggen 'van, betreffende het jansenisme'. *Van Dale* noemt volgende voorbeelden: *jansenistische leer*, *jansenistische gevoelens* of *jansenistische kruis* ('kruis met

³⁴ <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021532047&sid=-214088#N214088> [toegankelijk op 11-07-2011]

³⁵ <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021520919&sid=-211352#N211352> [toegankelijk op 11-07-2011]

een Christusbeeld dat de armen schuin naar boven heft, als teken dat slechts weinig mensen gered worden').

4.3.3 Luther

Van de naam Luther kunnen we volgende afleidingen vormen: *lutheranisme*, *lutheraan*, *lutheraanse*, *luthers* (*Van Dale*).

Lutheranisme is 'de geloofsleer en ethiek volgens de beginselen van Luther' (*Van Dale*). Het is 'de benaming voor dat type van kerk en theologie in het protestantisme dat onderscheiden is van het gereformeerd protestantisme en van de dopersen Luther heeft nooit een nieuwe kerk willen stichten. Het lutheranisme moet beschouwd worden als een beweging binnen de ene, katholieke, algemene kerk'.³⁶

Een *lutheraan* is 'lid van de lutherse kerk'; de vrouwelijke vorm is *lutheraanse* (*Van Dale*). *Luthers* dan betekent 'van, volgens de leer van Luther' of 'behorend tot de kerk van Luther' (*RBN*). *Van Dale Groot woordenboek* noemt nog een paar vaste verbindingen met de afleidingen van *Luthers*' naam: *hij wordt luthers als je daarover spreekt* in de betekenis boos, kwaad. Tweede uitdrukking is gewestelijk: *hij hield zich (dood)luthers* wat doodonschuldig betekent. *RBN* geeft ons het idioom *luthers worden* in betekenis boos worden.

4.3.4 Calvijn

Van Dale Groot woordenboek biedt ons volgende afleidingen van Calvijn aan: *calvinisme*, *calvinist*, *calviniste*, *calvinistisch*.

Calvinisme kan volgens *Van Dale* twee betekenissen dragen: 'hervormde leer naar de leerstellingen van Calvijn' en 'levensstijl van iem. die hard werkt, sober is, niet zwierig leeft'. Ook *calvinist* heeft in dezelfde analogie twee betekenissen: 'belijder van de leer van Calvijn' en 'iem. die sober, niet zwierig leeft'.

Calvinistisch is dan 'van, volgens, behorend tot de leer van Calvijn' of 'de leer van Calvijn aanhangend' of 'hardwerkend en sober, niet zwierig levend' (*Van Dale*). *RBN* definieert het bijvoeglijk naamwoord *calvinistisch* als 'volgens de leer van Calvijn (*de calvinistische leer*)' en 'streng en serieus (*een calvinistische levenshouding*)'.

³⁶ Vgl. <http://www.winklerprins.com/online/?id=-1021525436&sid=-155#N155> [toegankelijk op 11-07-2011]

MORFOLOGISCHE KARAKTERISTIEK

De suffixen, die bij afleidingen van eigennamen van bekende theologen kunnen voorkomen, zijn *-iaan/-aan*, *-ist*, *-isme*, *-isch*.

Het suffix *-iaan/-aan* is in twee gevallen voorgekomen, bij *pelagiaan* en *lutheraan*. Bij de latijnse naamen op *-ius* Pelagius en Jansenius worden de namen van de volgelingen en de aanhangers niet met hetzelfde suffix gevormd: *pelagiaan* en *jansenist*. *Jansenist* is een aanhanger van het jansenisme, terwijl een pelagiaan een aanhanger is van Pelagius. De vorm *pelagianist*, die niet zo vaak voorkomt en die niet in *Van Dale* is, verwijst dan naar de aanhanger van de leer van Pelagius, van het *pelagianisme*.

Het suffix *-ist* komt voor bij genoemde *jansenist* en verder bij *calvinist*, beide verwijzen naar de aanhangers van de leer van Jansenius en Calvijn.

Van alle genoemde theologen kunnen we de afleiding met het suffix *-isme* vormen, m.a.w. van alle genoemde theologen is een theologische opvatting of richting ontstaan.

Hetzelfde geval als suffix *-ist* is het suffix *-isch*, d.w.z. *-isch* wordt ook juist bij Jansenius en Calvijn gebruikt om een afleiding te vormen. Het is geen toeval, in *Van Dale Groot woordenboek* vinden we de regel die het verschijnsel verklaart: *-isch* is 'achtervoegsel waarmee van persoonsnamen op *-ist* bn. worden gevormd die betekenen: betrekking hebbend op het door het grondwoord bedoelde of als van de in het grondwoord genoemde persoon'.

4.4 Religieuze leiders

4.4.1 Ambrosius

Van de naam Ambrosiaans kennen we de afleiding *ambrosiaans*.

Volgens *Van Dale* draagt de afleiding *ambrosiaans* de betekenis 'van, gewijd aan de H. Ambrosius' en geeft een voorbeeld: *de ambrosiaanse hymnen*.

4.4.2 Benedictus

Bij de naam Benedictus onderscheidt RBN twee afleidingen: *benedictijn* (monnik), met meervoudsvorm *benedictijnen* en de vrouwelijke vorm *benedictines* met het improductieve suffix *-es*.

Van Dale noemt dezelfde afleidingen: *benedictijn*, die 'monnik van de orde van Sint-Benedictus' is en *benedictines* met de verklaring 'kloosterlinge onder de regel van Sint-Benedictus'. Verder noemt *Van Dale* nog *benedictijns*, 'van de benedictijnen'.

4.4.3 Gregorius

Van de naam van Paus Gregorius de Grote hebben we alleen een afleiding, *gregoriaans*.

Afleiding *gregoriaans* draagt betekenis 'van Gregorius'. RBN noemt de volgende verbindingen: *een gregoriaans koor*, *gregoriaanse gezangen*.

In *Van Dale Groot woordenboek* vinden we volgende vaste verbindingen:

- *gregoriaanse stijl*, als de nieuwe stijl van tijdrekening (volgens Gregorius)
- *gregoriaans jaar*; gregoriaanse kalender (het jaar, de kalender volgens de tijdrekening die in 1582 door Paus Gregorius XIII werd ingevoerd ter vervanging van de juliaanse kalender)
- *gregoriaanse kerkmuziek*, als verzamelnaam voor eenstemmige kerkgezangen, in de r.-k. liturgie gebruikt, in de eerste tot zesde eeuw geleidelijk ontstaan en misschien ten dele gecomponeerd
- *gregoriaanse mis*, als mis, gezongen met uitsluitend gregoriaanse zang

4.4.4 Mohammed

Bij profeet Mohammed vormen we afleidingen: *mohammedaan*, *mohammedaans* en *mohammedanisme* (*Van Dale*).

Het RBN gebruikt het bijvoeglijke naamwoord *mohammedaans* in betekenis van islamitisch. Als vaste verbindingen zijn daar *een mohammedaans priester* en *de mohammedaanse godsdienst* genoemd.³⁷

Het afgeleide zelfstandig naamwoord *mohammedaan* is aanhanger van de islam (RBN). *Van Dale* beschouwt de uitdrukking als verouderd. Vrouwelijke vorm klinkt *mohammedaanse*.

Mohammedaans wordt ook verouderd. Equivalent van het woord is *islamitisch*. Ook De Grote Winkler Prins encyclopedie beschrijft het bijvoeglijk naamwoord als 'minder juiste

³⁷ <http://tst.inl.nl/producten/rbn/versie1.0/getmatchingtables.php> [toegankelijk op 12-07-2011]

aanduiding voor het begrip islamitisch'.³⁸ *Mohammedanisme* is de leer van de volgelingen van Mohammed.

MORFOLOGISCHE KARAKTERISTIEK

De suffixen, die bij afleidingen van eigennamen van bekende kerkvaders kunnen voorkomen, zijn *-aan*, *-iaans*, *-isme*, *-ijn*, *-es*, *-s*.

Het suffix *-iaans* is in twee gevallen voorgekomen, bij *ambrosiaans* en *gregoriaans*. Zoals we al eerder in het overzicht van mogelijke suffixen hebben vermeld, draagt het achtervoegsel *-iaans* de betekenis 'in de trant van', 'in de stijl van', 'herinnerend aan'.

Het improductieve suffix *-ijn* wordt gebruikt als het om volgeling of aanhanger van de in het grondwoord bedoelde persoon gaat, in dit geval Benedictus. Dat suffix wordt vaak gebruikt bij een religieuze orde, in ons geval de orde der benedictijnen. Het suffix *-s* wordt gebruikt om te verwijzen naar iets wat 'van iemand' is, zoals in het geval van *benedictijns*.

Met het suffix *-es* werden vroeger van mannelijke persoonsnamen vrouwelijke equivalenten gevormd'. Het gaat dus om de vrouwelijke afgeleide persoonsnaam.

Van alle drie namen van kerkvaders, die we hebben gekozen, hebben we afleidingen die naar hun volgelingen verwijzen.

De afleidingen duiden aan dat Mohammed aanhangers en volgelingen (het suffix *-aan*, *-iaans*) heeft gehad en dat er een opvatting (*-isme*) ontstond (islam).

4.5 Machthebbers

4.5.1 Julius

De enige afleiding van Julius Caesar die in *Van Dale Groot woordenboek* is, is het bijvoeglijke naamwoord *juliaans*. We gebruiken die afleidingen in volgende verbindingen:

- *juliaanse kalender, juliaanse stijl*³⁹

- *juliaanse periode*⁴⁰

³⁸ <http://www.winklerprins.com/online/?id=-100007426&sid=-210341#N210341> [toegankelijk op 12-07-2011]

³⁹ Tjandrekening van Julius Caesar, die met behulp van de sterrenkundige Sosigenes het jaar op 3651/4 dag bepaalde, en vaststelde dat er elke vier jaar een schrikkeljaar van 366 dagen zou zijn, terwijl de overige jaren 365 dagen zouden tellen; deze tjandrekening werd in 1582 vervangen door de gregoriaanse tjandrekening; bij de Griekse christenen is zij echter nog in gebruik, waardoor er tussen hun tjandrekening en de gewone een verschil is van 12 dagen (*Van Dale*).

4.5.2 Cicero

De afleidingen die van Cicero kunnen voorkomen zijn *ciceroniaans* en *ciceronianisme* (*Van Dale*).

Ciceroniaans verwijst naar iets wat 'als van of bij Cicero' is. Voorbeeld uit *Van Dale* is *ciceroniaans Latijn*. *Ciceronianisme* is dan 'de opvatting dat alleen wat Cicero schreef het zuivere Latijn was'.

4.5.3 Justinianus

De afleiding die we van zijn naam krijgen is *justiniaans*.

Justiniaans betekent 'van Justinianus' en *Van Dale* geeft ons uitdrukking *het justiniaanse recht*. Dat is 'het Romeinse recht zoals het onder de regering van keizer Justinianus in het midden van de zesde eeuw is herzien en gecodificeerd in het 'Corpus Juris Civilis''.

4.5.4 Victoria

Volgens *Van Dale* zijn de mogelijke afleidingen van de naam Victoria *victoriaan* en *victoriaans*.

Victoriaan duidt tijdgenoot van Victoria aan.

Victoriaans is 'behorend tot of kenmerkend voor het tijdperk van de regering van koningin Victoria van Engeland',⁴¹ m.a.w. van RBN m.b.t 19de-eeuwse Engeland. RBN noemt volgende voorbeelden: *Victoriaanse preutsheid*, *het Victoriaanse tijdperk*, *een Victoriaans landhuis*, *Victoriaans feestvieren*.⁴²

4.5.5 Elizabeth

De afleiding, die we van de naam van Elizabeth kunnen vormen, is *elizabethaan*.

⁴⁰ tijdkring om de verschillende tijdrekeningen met elkaar te vergelijken, door Joseph Scaliger als eerbewijs vernoemd naar zijn vader Julius onder juliaanse periode verstaat men het product van een zonnecirkel, een maancirkel en de indictiecirkel (ze omvat dus $28 \times 19 \times 15 = 7980$ jaren) (*Van Dale*).

⁴¹ het victoriaanse tijdperk wordt gekenmerkt door kwezelarijen en preutsheid, zgn. victoriaanse preutsheid (*Van Dale*).

⁴² <http://tst.inl.nl/producten/rbn/versie1.0/getmatchingtables.php> [toegankelijk op 12-07-2011].

We kunnen hier ook de afleiding *elizabethaans* noemen, die niet in het woordenboek *Van Dale* staat, maar komt wel vaak voor. De adjectieven *elizabethaans* of *elizabethaanse* hebben samen 42.000 treffers in Google.

Elizabethaan verwijst naar tijdgenoot van Elizabeth.

4.4.6 Lenin

Van zijn naam vormen we de afleidingen *leninist* en *leninisme* (*Van Dale*).

Een *Leninist* is een aanhanger van het leninisme. De vrouwelijke persoonsnaam wordt dan gevormd met het suffix *-e*: *leniniste*.

Het afgeleide zelfstandige naamwoord *leninisme* wil zeggen 'de richting in het marxistisch communisme die ernaar streeft door middel van de socialistische revolutie de socialistische heilstaat te verwezenlijken; het revolutionair marxisme'.

MORFOLOGISCHE KARAKTERISTIEK

De suffixen, die bij afleidingen van eigennamen van machthebbers kunnen voorkomen, zijn *-aan*, *-iaans*, *-ist*, *-isme*.

Het suffix *-aan* komt bij de afleiding van Victoria en Elizabeth voor. Hoewel het suffix ook naar volgeling of aanhanger van de door het grondwoord aangeduide persoon kan verwijzen, is in dit geval het suffix *-aan* voor tijdgenoot van de door het grondwoord aangeduide persoon gebruikt. In deze betekenis wordt het suffix *-aan* alleen in deze twee gevallen gebruikt: *elizabethaan* en *victoriaaan*. Bij de naam Victoria kan het ook gaan om het suffix *-iaan*. In dit geval is het moeilijk te bepalen.

De afleidingen met het suffix *-iaans* worden van twee namen gevormd, van de naam Julius en Victoria. Hun betekenis is in onze gevallen 'in de stijl van' of 'herinnerend aan'. Het suffix komt bij grondwoorden op *-ius* (Julius) en *-ia* (Victoria) voor.

De suffixen *-ist* en *-isme* worden allebei bij de naam van Lenin gebruikt. Deze suffixen waren vaak bij filosofen gebruikt en het is geen toeval dat deze suffixen ook bij de naam van Lenin voorkomen. Leninisme ofwel marxisme-leninisme is de politieke en economische theorie die veel te maken heeft met de filosofie.

4.6 Wetenschappers

4.6.1 Copernicus

De afleidingen van zijn naam zijn *copernicaans* en *copernicanisme* (*Van Dale*).

Copernicaans wordt gebruikt in de betekenis 'van, volgens de leer van Copernicus', bv. *de copernicaanse wereldbeschouwing*⁴³ en *een copernicaanse wending*.⁴⁴

Copernicanisme is door *Van Dale* geformuleerd als 'door Copernicus gefundeerd heliocentrisch wereldbeeld'.

4.6.2 Ludolf

Van Ludolf vormen we de afleiding *ludolfiaans*.

Ludolfiaans is de afleiding die in wiskunde gebruikt wordt in vaste verbinding *ludolfiaans getal*.

4.6.3 Darwin

De afleiding, die we van de naam van Darwin kunnen vormen, is *darwinist*, *darwinistisch* en *darwinisme*.

Darwinist is de benaming van een 'aanhanger van het darwinisme' (*Van Dale*). De vrouwelijke vorm wordt met het achtervoegsel *-e* gevormd: *darwiniste*.

Darwinistisch heeft door het suffix *-isch* de betekenis 'betrekking hebbend op het door het grondwoord bedoelde of als van de in het grondwoord genoemde persoon' (*Van Dale*).

Darwinisme wordt in *Van Dale* gedefinieerd als 'evolutieleer die het ontstaan van de soorten tracht te verklaren door natuurlijke selectie'.

4.6.4 Kollewijn

In verband met zijn naam kunnen we de afleiding *kollewijniaans* noemen.

Kollewijniaans wil zeggen 'volgens de beginselen van Kollewijn' (*Van Dale*).

MORFOLOGISCHE KARAKTERISTIEK

De suffixen, die bij afleidingen van eigennamen van drie genoemde wetenschappers kunnen voorkomen, zijn *-aans*, *-iaans*, *-ist*, *-istisch*, *-isme*.

⁴³ die waarin de zon als middelpunt beschouwd wordt (*Van Dale*)

⁴⁴ een radicale verandering van standpunt (*Van Dale*)

Het suffix *-aans* komt bij Copernicus voor, *-iaans* bij Ludolf en Kollewijn. Bij Latijnse namen als Copernicus valt het Latijnse suffix *-us* weg en het Nederlandse suffix wordt toegevoegd.

-ist, *-istisch* en *-isme* bij de naam Darwin duidt aan, dat Darwin een opvatting heeft gelanceerd waarvan de volgelingen met *-ist* worden aangeduid en de leer met het suffix *-isme*. Het suffix *-istisch* komt bij persoonsnamen op *-ist* voor, zoals ook in dit geval.

-isme komt ook bij Copernicus voor, de afleiding luidt *copernicanisme*, het grondwoord moet herkenbaar blijven, daarom is *copernicanisme* meer aanvaardbaar dan **copernicisme*. Een andere reden voor de correcte vorming *copernicanisme* kan ook zijn, dat het om analoge vorming bij copernic-*aan*-s gaat: copernic-*an*-isme.

4.7 Schrijvers

4.7.1 Horatius

Van Horatius' naam krijgen we afleiding *horatiaans*.

Horatiaans is in *Van Dale* gedefinieerd: '(als) van Horatius.'

4.7.2 Vondel

De afleidingen die van zijn naam kunnen gevormd worden zijn *vondeliaan* en *vondeliaans*.

Vondeliaan is 'iemand die een aanhanger, volgeling, bewonderaar, kenner is' van Vondel (*Van Dale*).

Vondeliaans wordt gebruikt in betekenis '(als) van, mbt., betreffende' Vondel (*Van Dale*).

4.7.3 Dante

Dantesk is afleiding die gevormd wordt van de naam Dante Alighieri.

Dantesk volgens *Van Dale* heeft betekenis 'herinnerend aan, zoals men vindt bij Dante, vooral met gedachte aan zijn voorstelling van de hel in de *Divina Commedia*'. Welschen spreekt in het geval van *dantesk* ook van de betekenis 'herinnerend aan en als bij/van' (Welschen 1970:444).

4.7.4 Petrarca

Van Petrarca krijgen we de afleiding *petrarkisme*.

Petrarkisme is 'benaming voor de min of meer slaafse navolging van bepaalde concepten, gemaniëreedheden, enz., die zich in de Italiaanse gedichten van Petrarca voordoen, speciaal in de liefdeslyriek'.⁴⁵

4.7.5 Kafka

De afleidingen die van zijn naam kunnen gevormd worden zijn *Kafka-achtig*, *kafkaiaan*, *kafkaiaans* en *kafkaësk*.

Kafka-achtig draagt betekenis 'als (van), lijkend op Kafka, enigszins de eigenschappen daarvan bezittend'.

Kafkaiaan is 'iemand die een aanhanger, volgeling, bewonderaar, kenner is' van Kafka, *kafkaiaans* dan volgens *Van Dale* 'op raadselachtige wijze beangstigend, bedreigend (vooral door een overgeperfectioneerde samenleving die zich aan de controle van het individu onttrekt)'. Het synoniem van de afleiding *kafkaiaans* is *kafkaësk*. *Kafkaësk* is door het suffix *-esk* gevormd. Met dat achtervoegsel worden afleidingen gevormd die betekenen 'de eigenschappen bezittend of vertonend die aan het door het grondwoord genoemde worden toegekend' (*Van Dale*).

4.7.6 Dickens

Van zijn naam vormen we afleiding *dickensiaans*.

Dickensiaans wordt gebruikt in de betekenis 'zoals van of bij Dickens'. Het draagt de karakteristiek van Dickens' personages. *Dickensiaans* betekent 'armoedig, ellendig en ongezond zoals in vervuilde industriële stedelijke woonwijken' (*Van Dale*).

4.7.7 Reve

De afleidingen gevormd van de naam van Reve zijn *reviaans* en *revisme*.

Reviaans is iets 'in de stijl van de schrijver G. (K. van het) Reve'. *Van Dale* geeft een voorbeeld *reviaanse somberheid* toe.

Revisme is 'karakteristiek en meestal in een archaïsche stijl geformuleerd idee van de schrijver Gerard Reve, m.n. over religie, mystiek, liefde en (somasochistische) seksualiteit' (*Van Dale*).

⁴⁵ *Grote Winkler Prins encyclopedie*, deel 18:91.

4.7.8 Orwell

De afleiding die we van de naam Orwell kunnen maken is *orwelliaans*.

Orwelliaans wordt door *Van Dale* beschreven als afleiding met de betekenis 'herinnerend aan, zoals men vindt bij George Orwell vooral met de gedachte aan zijn onheilspellende toekomstroman 'Nineteen-eighty-four' (1949), waarin een totalitaire dictatuur het dagelijks leven beheerst'.

MORFOLOGISCHE KARAKTERISTIEK

De suffixen, die bij afleidingen van ons genoemde eigennamen van schrijvers kunnen voorkomen, zijn *-achtig*, *-iaan*, *-iaans*, *-esk*, *-isme*.

Kafka-achtig is de enige afleiding in ons onderzoek die met het suffix *-achtig* gevormd wordt en die met het hoofdletter wordt geschreven.

Het suffix *-iaan* komt bij *vondeliaan* en *kafkaiaan* voor. Het suffix komt niet alleen bij schrijvers maar kwam ook bij filosofen voor. Bij beide namen, zowel bij Vondel als bij Kafka wordt alleen het suffix na de naam toegevoegd.

Het suffix *-iaans* komt bij de afleidingen *horatiaans*, *vondeliaans*, *kafkaiaans*, *dickensiaans* en *orwelliaans* voor. Het is het meest frequente suffix dat we bij afleidingen van schrijversnamen tegenkomen.

Het suffix *-esk* komt bij de namen Dante en Kafka voor. Dat suffix vinden we in ons onderzoek alleen in deze twee gevallen.

Het suffix *-isme* komt bij *petrarkisme* en *revisme* aan. De afleidingen verwijzen naar een stijl in de literatuur die Petrarca's of Reves stijl navolgt.

4.8 Schilders

4.8.1 Breugel

Van de naam van Breugel vormen we de afleiding *breugeliaans*.

Breugeliaans draagt door het suffix *-iaans* de betekenis '(als) van, m.b.t., betreffende Breugel' (*Van Dale*).

4.8.2 Caravaggio

De afleidingen gevormd van Caravaggio zijn *caravaggist* en *caravaggisme*.

Een *caravaggist* is 'iemand die schildert in de trant van het caravaggisme' (*Van Dale*).

Caravaggisme is de 'richting in de schilderkunst, gekenmerkt door realisme en scherpe contrasten in de weergave van licht en donker' (*Van Dale*).

4.8.3 Mondriaan

Hoewel in *Van Dale* geen afleiding van de naam Mondriaan is, noemen we hier de afleiding *mondriaans*.

Mondriaans is afleiding gevormd door het suffix *-s* en de afleiding betekent '(als) van, mbt., betreffende Mondriaan'.

MORFOLOGISCHE KARAKTERISTIEK

De suffixen, die bij afleidingen van door ons genoemde eigennamen van schrijvers kunnen voorkomen, zijn *-iaans*, *-ist*, *-isme*.

Het suffix *-iaans* komt bij *breugeliaans* en *mondriaans* voor. In het geval van Breugel wordt het suffix *-iaans* na het grondwoord toegevoegd, daarentegen bij Mondriaan wordt alleen het suffix *-s* toegevoegd omdat het grondwoord al op *-iaan* eindigt.

De suffixen *-ist* en *-isme* komen vaak samen bij een naam voor. Als er een abstractum op *-isme* is, correspondeert het achtervoegsel *-ist* ermee, zoals in het geval van *caravaggisme* en *caravaggist*.

SAMENVATTING

Van de bovenstaande behandeling kunnen we veralgemenen dat de afleidingen van persoonsnamen die het vaakst voorkomen, gevormd zijn met de suffixen *-isme*, *-ist*, *-iaan*. De persoonsnamen die we hebben gekozen behoren tot de personen die vaak een opvatting, richting of beweging hebben gesticht. Het wordt door het suffix *-isme* aangeduid. Daarnaast worden de aanhangers van deze leer benoemd, door de afleiding met het suffix *-ist*. De verwijzing naar iemand die de aanhanger van een persoon is, wordt met het suffix *-iaan/-aan* gemaakt.

Ook de adjectieven worden van de persoonsnamen gevormd, door de suffixen *-istisch* of *-aans/-iaans*. Het suffix *-esk* komt niet zo vaak voor, meestal is het in het geval van vreemde woorden.

Of deze suffixen correct worden gebruikt bij het vormen van afleidingen, dat is een andere vraag die deels door het onderzoek wordt beantwoord.

DEEL 5

5.1 Onderzoek onder Nederlandstaligen

Het onderzoek dat in dit onderdeel wordt beschreven wil laten zien of de afleidingen van eigenname⁴⁶ correct zijn gevormd door de moedertaalsprekers. Nederlanders en Vlamingen werden met behulp van enquêtes ondervraagd om alle mogelijke afleidingen van eigennamen te vormen van gegeven persoonsnamen. Hen is gevraagd om snel en intuïtief te reageren, zonder hulpmiddelen. Onder de ondervraagde Nederlandstaligen waren zestien Vlamingen en tweeënveertig Nederlanders. De leeftijd van de ondervraagden varieerde van 19 tot 79 jaar. Hun opleidingsniveau verschilde. Moedertaalsprekers werden in de volgende acht groepen volgens hun leeftijd ingedeeld:

- onder 20 jaar
- 21 – 25 jaar
- 26 – 30 jaar
- 31 – 40 jaar
- 41 – 50 jaar
- 51 – 60 jaar
- 61 – 70 jaar
- 71 – 80 jaar

De grootste groep vormt de leeftijd van 21 – 25 jaar. De hoofd reden daarvoor is, dat de leeftijd van deze groep meest gelijk is aan de mijne en de ondervraagden waren voor mij het makkelijkste te vinden. Een lager aantal vormen de groepen van oudere leeftijden, vanaf 51 jaar. Toch wordt bij deze groepering gebleven, ook al zijn er in sommige gevallen maar twee enquêtes binnen een groep ingevuld.

Uit de ingevulde enquêtes blijkt, dat het vormen van afgeleide woorden niet altijd makkelijk is en de correcte vorm niet altijd duidelijk. Het gaat vooral om de namen die niet zo frequent voorkomen. Onder correcte vorm bedoel ik de vorm die gelexicaliseerd is, die te vinden is in het woordenboek.

⁴⁶ De eigennamen van personen die we hebben gekozen en besproken in vorige onderdelen.

In een klein aantal gevallen hebben de ondervraagden de taak niet helemaal begrepen. Het is gebeurd binnen de twee jongste leeftijdsgroepen. Bovendien, sommige Nederlandstaligen hebben de enquêtes teruggestuurd zonder het invullen met excuses, dat het te moeilijk was en ze het niet konden invullen.

In dit deel worden de enquêtes beoordeeld en wordt het overzicht van de meest opvallende verschijnselen gemaakt.

Er wordt besproken wat voor afleidingen in de meeste gevallen correct gevormd worden en omgekeerd, welke afleidingen slechts in een klein aantal gevallen goed gevormd zijn. In acht zal worden genomen, wat voor namen vaker correct gevormd zijn en of die namen van hetzelfde gebied zijn (bijv. wetenschappers of schrijvers). Elke groep van ondervraagden wordt apart besproken.

De foutieve vormen die in meerdere gevallen voorkomen, zullen ook besproken worden. Sommige vormen zijn creatief, maar niet correct. Die zullen ook genoemd worden.

5.1.1 Groep van ondervraagden onder 20 jaar

Deze groep is gevormd door twee 19-jarigen. Beide hadden als opleiding VWO. Alleen een klein aantal afleidingen wordt door deze groep correct gevormd. Dit waren maximaal 8 van de 37 eigennamen.⁴⁷ Tenminste één correcte afleiding kwam bij de namen van *Plato*, *Calvin*, *Benedictus*, *Gregorius*, *Victoria*, *Lenin*, *Darwin* en *Mondriaan*. Het blijkt en het zal nog bevestigd worden dat de genoemde personen de duidelijkste vorming van hun namen hebben. Dit kan komen door twee oorzaken. Ze zijn of makkelijk om te vormen, of komen zo vaak voor, dat de taalgebruiker hen zonder twijfel correct vormt.

Bij deze groep waren vaak adjectieven gevormd met het suffix *-s* die de genitiefvorm duidt aan. Dat was niet de bedoeling van het onderzoek, omdat het in dit geval van elke persoonsnaam mogelijk is te vormen.

5.1.2 Groep van ondervraagden van 20 – 25 jaar

Deze groep is gevormd door tweeëntwintig mensen die de enquêtes hebben teruggestuurd, zeventien Nederlanders en vijf Vlamingen. Het cijfer 14 past bij universitair opleiding, 8 ondervraagden hebben WO aangeduid. Het maximale aantal correct gevormde afleidingen had een Nederlander met een universitaire opleiding. Die heeft 32 correcte

⁴⁷ Voor het onderzoek hebben we 36 personen gekozen, maar in totaal hebben we 37 persoonsnamen onderzocht. Het komt door de gelatiniseerde vorm van de naam *René Descartes*, *Cartesius*.

vormen van de 37 namen. In dit geval waren waren afleidingen van de naam *Cicero*, *Elizabeth*, *Ludolf*, *Petrarca* en *Mondriaan* op een slechte manier gevormd. In tegenstelling tot dit goede resultaat hebben we een Nederlander met WO, die alleen twee goede afleidingen heeft gevormd, van de namen *Plato* en *Victoria*. Het hoogste aantal correcte afleidingen kregen de namen *Darwin* (20), *Victoria* (17), *Freud* en *Calvijn* (16), *Plato*, *Lenin* en *Grogorius* (15).

5.1.3 Groep van ondervraagden van 25 – 30 jaar

Zeven mensen binnen deze groep hebben de enquêtes ingevuld, drie Nederlanders en vier Vlamingen. Vijf daarvan met een universitaire opleiding, één met HBO, één met MBO. De twee ondervraagden met HBO en MBO hebben 4 van 37 afleidingen correct gevormd, de anderen vanaf 7 tot 26 correcte afleidingen. Beiden hebben de afleidingen van *Luther* en *Darwin* correct gemaakt, en die van *Calvijn*, *Gregorius*, *Victoria* en *Lenin*.

Alleen de afleiding van *Darwins* naam wordt altijd correct gevormd, zes keer worden de afleidingen van *Calvijn* en *Gregorius* goed gevormd, vijf keer van *Freud* en *Breugel*. Geen goede afleiding wordt bij de namen *Spinoza*, *Descartes*, *Nietzsche*, *Ludolf*, *Kollewijn*, *Horatius* en *Caravaggio* gevormd.

5.1.4 Groep van ondervraagden van 31 – 40 jaar

In deze groep hebben we drie Nederlanders en twee Vlamingen. Vier daarvan hebben een universitaire opleiding, één heeft MBO. De Nederlander met MBO heeft 7 afleidingen correct gevormd, de anderen hebben 9, 21, 21 en 26 namen van de 37 correct afgeleid.

Plato, *Calvijn* en *Victoria* zijn namen die in alle gevallen correct waren gevormd, vier keer de namen *Freud*, *Lenin* en *Darwin*. De namen die nooit correct afgeleid waren, zijn *Spinoza*, *Descartes*, *Nietzsche*, *Cicero*, *Ludolf*, *Kollewijn*, *Petrarca* en *Caravaggio*.

5.1.5 Groep van ondervraagden van 41 – 50 jaar

In deze groep zijn allemaal Nederlanders ondervraagd, drie met een universitaire opleiding, één met VWO, en één met HAVO. 2 correcte afleidingen zijn gevormd door de Nederlander met HAVO, van de namen *Lenin* en *Darwin*. De anderen hebben hoger gescoord, vanaf 15 tot 26 correcte afleidingen. Het hoogste aantal correcte afleidingen heeft de Nederlander met VWO gevormd.

Iedereen van deze groep heeft de correcte afleiding van de naam *Lenin* gevormd, vier keer worden de namen van *Plato*, *Freud*, *Calvijn*, *Gregorius*, *Mohammed*, *Victoria*, *Darwin*,

Kafka, Orwell en Breugel correct afgeleid. Geen correcte afleiding wordt gevormd van de naam *Spinoza, Descartes, Nietzsche, Cicero, Kollewijn en Caravaggio*.

5.1.6 Groep van ondervraagden van 51 – 60 jaar

Deze groep wordt weer door vijf mensen gevormd, door drie Nederlanders en twee Vlamingen. Drie daarvan hebben een universitaire opleiding, één HAVO, één HBO. Deze groep heeft een hoog aantal afleidingen correct gevormd, vanaf 16 tot 27. 16 correcte afleidingen waren door een Nederlander met HBO gevormd, 27 door een Vlaming met een universitaire opleiding.

Altijd correct gevormd waren de afleidingen van de namen *Cartesius, Freud, Jansenius, Luther, Calvijn, Mohammed, Victoria, Lenin, Copernicus* en *Darwin*. Vier keer waren de afleidingen van de namen *Plato, Ambrosius, Gregorius, Reve* en *Breugel*. Geen correcte afleiding was gevormd van de namen *Cicero, Petrarca* en *Caravaggio*.

5.1.7 Groep van ondervraagden van 61 – 70 jaar

Maar twee Nederlanders vormen deze groep. Allebei hebben een universitaire opleiding en allebei hebben hoog gescoord. Eén daarvan heeft 36 van de 37 namen correct afgeleid, in vier gevallen met het suffix *-achtig* (*Nietzsche-achtig, Cicero-achtig, Kollewijn-achtig, Mondriaan-achtig*). Dit suffix is productief en bij elk substantief mogelijk. Dit was de enige enquête waarin dit suffix wordt gebruikt. De tweede ondervraagde heeft 26 van de 37 namen correct afgeleid. Een slechte of geen afleiding was gemaakt van de namen *Descartes, Pelagius, Luther, Cicero, Justiniaan, Elizabeth, Ludolf, Kollewijn, Horatius, Dickens* en *Caravaggio*.

5.1.8 Groep van ondervraagden van 71 – 80 jaar

Deze kleine groep is door drie Vlamingen gevormd. Twee ervan hebben universitaire opleiding gevolgd, de derde heeft de hogere sociale school, een niet universitaire opleiding gevolgd. De drie ondervraagden hebben bijna hetzelfde resultaat. Het aantal correcte afleidingen was 18, 16 en 16 van de 37 namen. De correcte afleidingen waren gevormd van de namen *Plato, Cartesius, Freud, Jansenius, Calvijn, Gregorius, Mohammed, Victoria, Lenin, Darwin* en *Breugel*. Geen goede afleidingen waren gemaakt van de namen *Spinoza, Descartes, Kant, Nietzsche, Luther, Julius, Cicero, Justiniaan, Ludolf, Kollewijn, Horatius, Petrarca, Reve* en *Caravaggio*.

5.2 Analyse van de enquêtes

We zullen nu het aantal correct gevormde afleidingen beoordelen, van het laagste getal tot het hoogste. Die zullen we in een tabel onderbrengen. Beoordeeld worden eenenvijftig ingevulde enquêtes. Hier wordt uitgegaan van twee hypothesen, namelijk dat de inheemse namen en de meest voorkomende namen vaker correct gevormd worden. Verder wordt verwacht, dat de respondenten met hogere opleidingsniveau meer correcte resultaten zullen hebben.

volgorde	persoonsnaam	het aantal correct gevormde afleidingen
1	<i>Caravaggio</i>	3
2	<i>Ludolf</i>	4
3	<i>Petrarca</i>	4
4	<i>Cicero</i>	5
5	<i>Kollewijn</i>	5
6	<i>Nietzsche</i>	6
7	<i>Spinoza</i>	10
8	<i>Horatius</i>	10
9	<i>Descartes</i>	12
10	<i>Justinianus</i>	12
11	<i>Vondel</i>	14
12	<i>Dante</i>	14
13	<i>Elizabeth</i>	16
14	<i>Pelagius</i>	16
15	<i>Jansenius</i>	16
16	<i>Confucius</i>	17
17	<i>Reve</i>	17
18	<i>Kant</i>	19
19	<i>Mondriaan</i>	19
20	<i>Julius</i>	21
21	<i>Copernicus</i>	21
22	<i>Dickens</i>	21
23	<i>Orwell</i>	22
24	<i>Cartesius</i>	23
25	<i>Kafka</i>	25
26	<i>Luther</i>	27
27	<i>Ambrosius</i>	28
28	<i>Benedictus</i>	28
29	<i>Mohammed</i>	30
30	<i>Breugel</i>	30
31	<i>Plato</i>	38
32	<i>Freud</i>	39
33	<i>Lenin</i>	39
34	<i>Gregorius</i>	40
35	<i>Victoria</i>	41
36	<i>Calvijn</i>	42
37	<i>Darwin</i>	46

Uit de bovenstaande tabel blijkt, dat de moeilijkste afleidingen zijn van de namen *Caravaggio*, *Ludolf*, *Petrarca*, *Cicero*, *Kollewijn* en *Nietzsche*. Minder dan tien respondenten, d.w.z. minder dan 11% van de ondervraagden, hebben deze namen correct afgeleid. In tegenstelling staan de afleidingen van de namen *Plato*, *Freud*, *Lenin*, *Gregorius*, *Victoria*, *Calvijn* en *Darwin*. De afleidingen van deze namen heeft 74% respondenten correct afgeleid.

5.2.1 Filosofen

Binnen de groep van filosofen hebben het hoogste aantal correcte afleidingen de namen *Freud* en *Plato*, het laagste de namen *Nietzsche*, *Spinoza* en *Descartes*. In deze groep werd geobserveerd, hoeveel respondenten doorzien, dat de naam *Cartesius* gelatiniseerde vorm van de naam *Descartes* is. De afleidingen van de gelatiniseerde versie van de naam waren twee keer vaker correct gevormd, niet correct of geen afleidingen waren gemaakt van Franse vorm van de naam *Descartes*. Van de naam *Nietzsche* wordt vaak de afleiding met het suffix *-isme* gevormd. Een correcte vorm van de afleiding - *nietzscheanisme* - werd in het onderzoek slechts één keer gemaakt door een respondent tussen 20-25 jaar. Er waren wel de incorrecte afleidingen **nietzsisme*, **nietzschisme*, **nietschisme* en **nietzschianisme* gevormd.

De afleidingen **nietzschianisme* en **nietzschiaans* zijn niet verwonderlijk omdat het suffix *-iaans* ook bij de naam *Reve* voorkomt.

Freud	39
Plato	38
Cartesius	23
Kant	19
Confucius	17
Descartes	12
Spinoza	10
Nietzsche	6

5.2.2 Theologen en religieuze leiders

Van de namen van theologen en kerkvaders waren de namen *Calvijn* en *Gregorius* in meest gevallen correct gevormd, het moeilijkste blijken de namen *Pelagius* en *Jansenius* om een afleiding daarvan te vormen. Van de naam Mohammed waren foute vormen gemaakt zoals **mohammediaans*, **mohammeddeen* of **mohammedijn*.

Calvijn	42
Gregorius	40
Mohammed	30
Ambrosius	28
Benedictus	28
Luther	27
Jansenius	16
Pelagius	16

5.2.3 Machthebbers

Op het gebied van de namen van machthebbers worden in meest gevallen de afleidingen van *Victoria* en *Lenin* correct gevormd. Het moeilijkste blijkt de afleiding *ciceroniaans* correct te maken. Deze correcte vorm werd maar door 9% respondenten goed afgeleid.

Het aantal correcte afleidingen van de naam *Elizabeth* kon hoger zijn, indien de taalgebruikers niet beïnvloed waren door de afleiding *victoriaans*. Misschien juist door deze invloed wordt in zes gevallen de afleiding **elizabethiaans* in plaats van *elizabethaans* gemaakt, net zoals bij *victoriaans* wordt het suffix *-iaans* toegevoegd. Maar in het geval van *Victoria* komt het van de vorm van haar naam, die op *-ia* eindigt. Bij de naam *Elizabeth* wordt alleen het suffix *-aans* toegevoegd. Bij de naam *Victoria* kan het ook om het suffix *-aans* gaan, die bij de naam *Victoria* wordt toegevoegd. Deze vraag hebben we al in vierde deel van de thesis besproken.

Victoria	41
Lenin	39
Julius	21
Elizabeth	16
Justiniaan	12
Cicero	5

5.2.4 Wetenschappers

Van de namen van de wetenschappers heeft 90% van de ondervraagden de afleiding van de naam *Darwin* correct gevormd. Slechts 7% van de ondervraagden heeft de afleiding *ludolfiaans* correct gevormd. Van de naam *Kollewijn* kwamen vaak incorrecte afleidingen

voor, zoals **kollewynistisch* in vier gevallen, **kollewinistisch* in twee gevallen* en *kollewynisch* in één geval.

Darwin	46
Copernicus	21
Kollewyn	7
Ludolf	4

5.2.5 Schrijvers

De afleidingen van namen van schrijvers blijken moeilijker te vormen. In de helft van de gevallen (49%) was de afleiding van de naam *Kafka* correct gevormd. Slechts vier keer wordt *petrarkisme* correct afgeleid (8%). In vijf gevallen was de afleiding goed gevormd, maar met een spelfout, **petrarcisme*.

Kafka	25
Orwell	22
Dickens	21
Reve	17
Vondel	14
Dante	14
Horatius	10
Petrarca	4

5.2.6 Schilders

Zoals verwacht, de namen van de inheemse schilders makkelijker af te leiden zijn, dan de namen van de buitenlandse. Zo werd vaak de afleiding van *Caravaggio* fout gevormd: **caravaggionisme*, **caravaggianisme*, **caravagisme*. De afleiding van *Breugel* werd in 30 gevallen correct gevormd (59%).

Breugel	30
Mondriaan	19
Caravaggio	3

5.3 Frequente afleidingen

Zoals in het vierde deel werd aangetoond, konden in de meeste gevallen meerdere afleidingen van persoonsnamen gevormd worden. In dit onderdeel gaan we beoordelen welke afleidingen het vaakst correct werden genoemd door de respondenten. Zo willen we een beeld schetsen van de meest gebruikelijke afleidingen.

Indien er meerdere afleidingen van een naam konden worden gevormd, worden van de naam het vaakst de afleidingen met het suffix *-aans/-iaans* gemaakt. Dit was het geval met de namen *Descartes* (*cartesiaans*), *Kant* (*kantiaans*), *Nietzsche* (*nietzscheaans*), *Freud* (*freudiaans*), *Pelagius* (*pelagiaans*), *Mohammed* (*mohammedaans*), *Cicero* (*ciceroniaans*), *Copernicus* (*copernicaans*), *Vondel* (*vondeliaans*) en *Kafka* (*kafkaiaans*).

Van de namen *Confucius*, *Spinoza*, *Jansenius* en *Caravaggio* worden het vaakst afleidingen gevormd met het suffix *-isme*, een richting of een opvatting aanduidend: *confucianisme*, *spinozisme*, *jansenisme* en *caravaggisme*.

Van de namen *Calvijn*, *Benedictus*, *Victoria*, *Elizabeth*, *Lenin* en *Darwin* hebben de respondenten verschillende afleidingen gemaakt in ongeveer hetzelfde verhouding: *calvinisme*, *calvinist*, *calvinistisch*; *benedictijn*, *benedictijns*; *victoriaans*, *victoriaan*; *elizabethaans*, *elizabethaan*; *leninisme*, *leninist*; *darwinisme*, *darwinist*, *darwinistisch*.

Van volgende namen hebben we slechts één afleiding verwacht: *Ambrosius* (*ambrosiaans*), *Gregorius* (*gregoriaans*), *Julius* (*juliaans*), *Justinianus* (*justiniaans*), *Ludolf* (*ludolfiaans*), *Kollwijn* (*kollewijniaans*), *Horatius* (*horatiaans*), *Dante* (*dantesk*), *Petrarca* (*petrarkisme*), *Dickens* (*dickensiaans*), *Orwell* (*orwelliaans*), *Breugel* (*breugeliaans*), *Mondriaan* (*mondriaans*).

We kunnen vaststellen dat het suffix *-iaans* de vaakst gebruikte afleiding is. Dit zien we niet alleen in de meest frequente afleidingen die in het onderzoek door de respondenten worden gevormd, maar ook in de opsomming van de enige afleidingen die bij enkele namen voorkomen.

5.4 Opmerkelijke verschijnselen

Op deze plaats zullen de interessante verschijnselen geanalyseerd worden, zoals frequent voorkomende fouten, vervanging van bepaalde suffixen en andere incorrecte vormen van de afleidingen.

5.4.1 Incorrect gebruik van het suffix

-esk

Van de 36 namen die in het onderzoek gekozen waren, komt het suffix *-esk* twee keer correct voor, bij de naam *Dante* (*dantesk*) en *Kafka* (*kafkaësk*). De afleiding *kafkaësk* werd 25 keer correct gevormd, in 6 gevallen daarvan zonder trema. Eén keer wordt de afleiding met een koppelteken geschreven: **kafka-esk*.

De afleiding met het suffix *-esk* werd ook vijf keer van de naam *Mondriaan* (**mondrianesk*) gemaakt, één keer van de naam *Darwin* (**darwinesk*), *Spinoza* (**spinozaesk*), *Caravaggio* (**caravaggesk*) en *Kant* (**kantesk*). **Mondrianesk* kwam drie keer bij de respondenten van 26-30 jaar, één keer bij de respondenten van 31-40 en 41-50 jaar voor. **Darwinesk* kwam bij de leeftijd van 31-40 jaar voor, de vorm **spinozaesk* en **caravaggesk* werden gevormd door de respondenten in de leeftijd tussen 41-50 jaar. **Kantesk* was gevormd door een taalgebruiker binnen een groep van 26-30 jaar. Het suffix *-esk* wordt blijkbaar in meest gevallen verkozen door de groep van 26-30 jaar.

Hoewel de afleiding **mondrianesk* niet te vinden is noch in *Van Dale Groot woordenboek* noch in *Woordenlijst Nederlandse Taal – Officiële Spelling van Nederlandse Taalunie*, komt men tegen deze vorm op internet⁴⁸ af en toe tegen. Misschien is het een Franse invloed van de vorm *mondrianesque* die nogal wijd verspreid is⁴⁹. Verwacht kan worden, dat de Vlamingen, die meer dan Nederlanders in contact met het Frans komen, deze vorm vaker zullen maken. Maar het is in dit onderzoek niet bewezen. Precies drie afleidingen zijn door Vlamingen en precies drie door Nederlanders gevormd.

Het feit dat *Mondriaan* op *-iaan* eindigt, kan ook het oorzaak zijn van het voorkomen van het suffix *-esk*. Het is onwaarschijnlijk dat het suffix *-iaan* nog na het woord *Mondriaan* wordt toegevoegd. Vandaar dat het ook een van de wienige woorden is die gebruik maken van het suffix *-s*.

-ijn

Het improductieve suffix *-ijn* werd alleen verwacht bij de naam *Benedictus* (*benedictijn*), maar kwam ook voor bij de naam *Luther* (**lutherijn*) en *Mohammed*

⁴⁸ In Nederlandse Google worden 55 treffers in 0,15 s gevonden.

https://encrypted.google.com/search?q=mondrianesk&hl=cs&biw=1264&bih=681&num=10&lr=lang_nl&ft=i&cr=&safe=images [toegankelijk op 19-07-2011].

⁴⁹ In Franse Google worden 4 050 treffers in 0,23 s gevonden.

https://encrypted.google.com/search?q=mondrianesque&hl=cs&biw=1264&bih=681&num=10&lr=lang_fr&ft=i&cr=&safe=images [toegankelijk op 19-07-2011].

(**mohammedijn*). Het suffix *-ijn* verwijst naar een aanhanger van een bepaalde persoon, vaak in het kader van de religie. Misschien daarom kwam het suffix bij de namen als *Luther* en *Mohammed* voor.

De correcte afleiding van *Benedictus* is, zoals gezegd, *benedictijn*. In vijf gevallen wordt de afleiding met twee suffixen tegelijkertijd, dus niet correct, gevormd. Het waren de suffixen *-ijn* en *-er*: **benedictijner*. Het suffix *-er* is één van de meest gewone suffixen. In het geval van deze afleiding werd misschien het improductieve suffix *-ijn* door de taalgebruikers niet al een achtervoegsel beschouwd en daarom werd er nog het suffix *-er* toegevoegd. Dit verschijnsel kwam vier keer bij de respondenten van 20-25 jaar voor, één keer bij een respondent van de leeftijd tussen 61-70 jaar. Bij de samenstelling komt de vorm *benedictijner* wel voor, in de betekenis van 'van de benedictijnen': *benedictijnerabdij* of *benedictijnerklooster*. De samenstelling *benedictijnerabdij* komt in Google twee keer vaker voor, dan de samenstelling *benedictijnenabdij*.

5.4.2 Verkorting van de afleiding

Het gebeurde vaak bij de namen *Kant*, *Freud* en *Luther*, dat de afleidingen werden verkort. Zo werden de filosofische of theologische richtingen **kantisme*, **freudisme* en **lutherisme* benoemd. De afleiding **kantisme* werd 13 keer gevormd (25%), **freudisme* 9 keer (17%) en **lutherisme* 7 keer (14%). De verkorting is wel logisch. Achter de naam *Kant*, *Freud* of *Luther* wordt alleen het suffix *-isme* toegevoegd. De afleidingen die de filosofische of theologische richting aanduiden, staan in analogie tot de afleidingen die de volgelingen, aanhangers of leden van deze richting of leer bepalen: *kantianist* – *kantianisme*; *freudiaan* – *freudianisme*; *lutheraan* – *lutheranisme*. In sommige gevallen werden de volgelingen correct gevormd, maar de afleiding met het suffix *-isme* werd door dezelfde respondent verkort.

5.4.3 Verlengen van de afleiding

Het verlengen van de afleiding is vooral in het geval van *caravaggisme* gebeurd. Deze richting in de schilderkunst werd 7 keer (14%) incorrect gevormd als **caravaggionisme* en 2 keer (4%) als **caravagianisme*.

Het verlengen van de afleiding gebeurde ook in het geval van andere namen, die op Latijnse suffix *-us* endigen. Deze suffix wordt bij het vormen van afleiding weggelaten, maar sommige respondenten hebben daar dit suffix bewaard. De afleidingen met het suffix *-ist* werden dan op volgende manier gevormd: **pelagiusisme*, **benedictusisme*, **gregoriusisme*, **copernicusisme*, **horatiusisme*, **confuciusisme*, **ambrosiusisme*, **juliusisme*.

5.4.4 Spelfouten

Calvijn

Van de naam *Calvijn* zijn de correcte afleidingen *calvinisme*, *calvinistisch*, *calvinist*. In zes gevallen werd de lange *ij* niet gewijzigd tot de letter *i*. De afleidingen waren dus: **calvijnisme*, **calvijnistisch* en **calvijnist*. Incorrecte afleiding was ook **calvijner*. In 4 gevallen werd de afleiding met een spelfout gevormd door de ondervraagde groep van 20-25 jaar, één keer door de 19-jarige en één keer door de groep van respondenten van 41-50 jaar. Deze spelfout komt dus vaker voor bij de jongere generatie.

Petrarca

De afleiding van *Petrarca* is *petrarkisme*. Bij de afleidingen hebben de taalgebruikers vaak de letter *c* bewaard, niet alleen in het geval van **petrarcisme*, maar ook bij andere afleidingen, die ze incorrect hebben gevormd, zoals in het geval van **petrarciaan*, **petrarciaans*, **petrarcaans*, **petrarcist*, **petrarcistisch*, **petrarcisch* **petrarca-ist*, **petrarca-isme*, **petrarcanisme*, **petrarcasme*.

Deze foutieve spelling verschijnt bijna bij elke groep van de respondenten, in totaal 22 keer. In 9 gevallen is de incorrecte spelling bij de generatie van 20-25 jaar verschenen, 4 keer bij de groep van 26-30 jaar, 3 keer bij de groep van 31-40 jaar, 2 keer bij 41-50-jarigen, 3 keer bij de groep van 51-60 jaar en één keer bij de respondenten tussen 61-70 jaar. De groep van 71-80 jaar heeft geen enkele afleiding van de naam *Petrarca* gevormd.

Kafka

Zoals gezegd, in 6 gevallen werd de afleiding *kafkaësk* correct gevormd, maar zonder trema. Integendeel, in twee gevallen werd de tweede mogelijke afleiding *kafkaiaans* wel met de trema geschreven. In het geval van de vorm **kafkaiaans* waren de taalgebruikers zich waarschijnlijk bewust van een spelling met trema in de afleiding *kafkaësk* en daarom werd het deelteken onder de invloed ook hier geplaatst. Nog twee spelfouten kwamen voor, namelijk bij de gevallen van de afleidingen **kafkajaans* en **kafkaäns*. Deze twee ongebruikelijke afleidingen werden meer op basis van fonetische beeld gevormd, volgens de regel: zo gehoord, zo geschreven.

5.4.5 Incorrecte afleidingen van persoonsnamen

Op deze plaats laten we de lijst van incorrecte afleidingen zien die bij elke naam voorkomen. Bij elke naam wordt een paar gevormde afleidingen genoemd. Veel afleidingen zijn gevormd zonder de kennis van de persoon. In deze gevallen worden de afleidingen vaak incorrect gemaakt.

Plato	<i>*platistisch, *platoïstische, *platoïsmen, *platoër, *platoïsme</i>
Confucius	<i>*confuciïsme, *confucisch, *confuciaïstisch, *confucionist</i>
Spinoza	<i>*spinozaïstisch, *spinozaans, *spinozaan, *spinozaër, *spinozanie</i>
Descartes	<i>*descartaans, *decartisme, *descartianisme, *descartinist</i>
Cartesius	<i>*cartesisme, *cartesist, *cartiaans, *cartesiusistisch</i>
Kant	<i>*kantisme, *kantistisch, *kantist</i>
Nietzsche	<i>*nitschisme, *nietzisme, *nietzschistisch</i>
Freud	<i>*freudistisch, freudenaar, *freudaar</i>
Pelagius	<i>*pelagisme, *pelagiusisme, *pelagiusen</i>
Jansenius	<i>*janseniïsme, *janseniusisme, *janseniusist, janseniïstisch</i>
Luther	<i>*lutherist, *lutherianist, *lutherijn, *lutheraar, *lutherees</i>
Calvijn	<i>*calvijner, *calvijnist, *calvijnie</i>
Ambrosius	<i>*ambrosisme, *ambrosiusisme, *ambrosionisme, *ambrosionistisch</i>
Benedictus	<i>*benedictisme, *benedictist, *benedictiner, *benedictusiaans</i>
Gregorius	<i>*gregorianistisch, *gregorisme, *gregorianisme</i>
Mohammed	<i>*mohammediaans, *mohammedisme, *mohammedist</i>
Julius	<i>*juliïst, *juliïstisch, *julisch, *juliusist, *julionisme, *julionist</i>
Cicero	<i>*cicerist, *ciceroïsme, *cicero-isme, *cicerisme, *ciceroot</i>
Justiniaan	<i>*justinianisme, *justinianist, *justinianusisme</i>
Victoria	<i>*victorianisme, *victorianist, *victoriaïstisch</i>
Elizabeth	<i>*elisabethiaans, *elizabethisme</i>
Lenin	<i>*leninaar, *lenisme, *lenist</i>
Copernicus	<i>*copernicaan, *copernicusist, *copernicist</i>
Ludolf	<i>*ludolfist, *ludolfistisch, *ludolvisme, *ludolvist, *ludolfer</i>
Darwin	<i>*darwiniaan, *darwiaans, *darwinesk, *darwinees</i>
Kollewijn	<i>*kollewijnisme, *kollewijner, *kollewijnist</i>
Horatius	<i>*horatiïstisch, *horatiaan, *horatiïst, *horatiusisme, *horationaans</i>

Vondel	<i>*vondelaan, *vondelist, *vondelaar, *vondelisme</i>
Dante	<i>*dantisch, *dantistisch, *dantiaans, *danteaans</i>
Petrarca	<i>*petrarciaans, *petrarca-ist, *petrarcaans, *petrarcasme</i>
Kafka	<i>*kafkaïst, *kafkajaans, *kafkaan, *kafkanist</i>
Dickens	<i>*dickisme, *dickensiaan, *dickensisme, *dickensist</i>
Reve	<i>*reveïsme, *reve-isme, *reveaans, *revenaar, *reveist</i>
Orwell	<i>*orwellaan, *orwellist, *orwellistisch</i>
Breugel	<i>*breugelaan, *breugheliaans, *breugelist, *breugelisme</i>
Caravaggio	<i>*caravaggioaans, *caravaggioër, *caravaggionees</i>
Mondriaan	<i>*mondrianist, *mondrianisme, *mondriaaïst, *mondriaansisme</i>

SAMENVATTING

De hypothese, dat de inheemse namen vaker correct gevormd worden, wordt niet helemaal bevestigd. Het vaakst worden de afleidingen correct gemaakt van de naam *Darwin, Calvijn, Victoria, Gregorius, Lenin, Freud, Plato, Breugel en Mohammed*. Slechts *Breugel* daarvan is van inheemse afkomst. Wel wordt bevestigd, dat de vaak voorkomende namen correct gevormd worden. Zo hebben bijvoorbeeld de namen *Darwin* 2 240 000 treffers in Google, *Plato* 3 920 000 en *Mohammed* 3 770 000.

Bovendien wordt bevestigd dat de respondenten met hogere opleiding betere resultaten hebben gekregen. De jongere generatie heeft vaak kwantiteit boven de kwaliteit verkozen, de oudere generatie integendeel. In het algemeen heeft de oudere generatie liever geen afleiding gevormd en leeg plaats gelaten in de enquête in het geval dat ze niet helemaal zeker met de vorm waren.

DEEL 6

6.1 Onderzoek onder Tsjechischtaligen

Het onderzoek werd ook onder Tsjechischtaligen gemaakt, maar in een veel kleinere mate. Ook moedertaalsprekers van het Tsjechisch waren met behulp van enquêtes ondervraagd om alle mogelijke afleidingen van gegeven persoonsnamen te vormen. Alleen een klein aantal respondenten heeft de ingevuld enquête teruggestuurd. Het ging om de vijftalige groep mensen van 22-32 jaar. Het opleidingsniveau varieerde. De enquête was van de enquête voor Nederlandstaligen gewijzigd, de Nederlandse namen waren verplaatst door Tsjechische namen *Čapek*, *Mucha* en *Jirásek*. Het aantal van persoonsnamen is dus gelijk, het is 36 namen. De enquête bevat ook de gelatiniseerde vorm *Cartesius* zoals de Franse naam *Descartes*.

Hoewel slechts vijf enquêtes beoordeeld zullen worden, vergelijking kan toch gemaakt worden. De afleidingen van persoonsnamen zijn in de meest gevallen volgens dezelfde regelmatigheid gevormd als in het Nederlands.

In dit deel gaan we vergelijking maken van de correcte vormen in het Tsjechisch en in het Nederlands. We zullen ook de foutieve afleidingen beoordelen en analyseren of dezelfde fouten door Tsjechischtaligen en Nederlandstaligen gemaakt worden.

6.1.1 Groep van ondervraagden

De Tsjechen, die de enquête hebben teruggestuurd, waren in de leeftijd tussen 22-32 jaar, draarvan drie met een middelbare opleiding, twee met een universitaire. De resultaten van de respondenten waren bijna identiek. Twee respondenten hebben 22, één respondent 25 en twee respondenten 26 correcte afleidingen gevormd.

6.1.2 De resultaten van de ondervraagden

Iedere respondent heeft volgende namen correct afgeleid: *Platón*, *Freud*, *Kalvín*, *Luther*, *Benedikt*, *Julius*, *Lenin*, *Viktoria*, *Darwin*, *Kafka* en *Mucha*. Geen correcte afleiding was van de naam *Koperník* gemaakt. In plaats van de correcte afleiding *koperníkanský*,⁵⁰ werd in alle vijf gevallen de afleiding *kopernikovský* gevormd. Vier keer correct waren de afleidingen van volgende namen gevormd: *Cartesius*, *Kant*, *Řehoř/Gregorius*, *Ambrož*,

⁵⁰ <http://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=kopernik%C3%A1nsk%C3%BD&Hledej=Hledej> [toegankelijk op 26-07-2011]

Alžběta, Mohamed, Cicero, Ludolf en Jungmann. Bij de naam *Gregorius de Grote* was één keer de afleiding met de Tsjechische variant van de naam gebruikt: *řehořský* i.p.v. *gregoriánský*. De Tsjechische variant is ook correct, maar minder gebruikelijk.

6.1.3 Voorkomende fouten bij het vormen van afleidingen

Sommige afleidingen waren in het Tsjechisch met dezelfde fouten gevormd zoals in het Nederlands. Zo was het in het geval van de naam *Konfucius*. De correcte afleidingen zijn: *konfucianismus, konfucianista, konfuciánský*. De incorrecte afleidingen die door de Tsjechische respondenten waren gevormd, zijn: **konfucionismus, *konfucionista, *konfucionský*. Deze fout hebben we ook in de Nederlandse enquêtes tegengekomen. In het geval dat de afleiding gevormd is van de gelatiniseerde naam die op het suffix *-us* eindigt, komt meestal de afleiding met de connector *-an-* voor het suffix: *-anismus/-anisme, -anista/-anist*. Zo is het ook in het geval van de namen *Pelagius, Cartesius*: *pelagianismus/pelagianisme, pelagianista/pelagianist*.

6.1.4 Spelfouten

Petrarca

Ook spelfouten komen bij de antwoorden van de Tsjechistaligen voor. Zo is het in het geval van de naam *Petrarca*. Net zoals de Nederlandse respondenten, hebben ook de Tsjechische respondenten de afleiding met een spelfout gevormd: **petrarcismus* i.p.v. *petrarkismus*.

6.1.5 Meer varianten van een afleiding

Benedikt/Benedictus

Bij de gelatiniseerde vorm van de naam *Benedictus* kunnen in het Tsjechisch de afleidingen met twee mogelijke spellingen voorkomen. Het komt door de verschillende uitspraak van de combinatie van klanken *d+i*, en *t+i* die in het Tsjechisch verzacht wordt, behalve de gevallen dat er om een leenwoord gaat. Zo wordt het oorspronkelijke Tsjechische woord *hodinky* (oorloge) uitgesproken [hodjinki]. In het geval van de naam *Benedikt/Benedictus* wordt de syllabe */dikt/* niet verzacht omdat het niet aanvankelijk Tsjechische naam is. De twee varianten van de afleidingen van de naam zijn *benediktinský/benediktýnský, benediktin/benediktýn*. Meer verspreid is de vorm die het

uitheems afkomst bewaart, dus de eerste van de genoemde vormen. *Benediktinský* heeft 226 000 treffers in Google, de afleiding *benediktýnský* 12 300.

Luther

In gelijke mate kunnen ook de afleidingen van de naam *Luther* op twee manieren gespeld worden. De oorspronkelijke versie die de Duitse variant van de naam in de afleiding bewaart en de afleiding waar de Tsjechische invloed uitgeoefend is: *lutheránský/luteránský*, *lutherán/luterán*. De afleidingen *luteránství* en *luterství* hebben alleen de getsjehiseerde vorm. De tweede variant met de spelling die nader tot de Tsjechische staat komt vaker voor. *Luteránský* heeft 49 700 treffers in Google, *lutheránský* 3 600. De afleiding *luterán* heeft 1 340 000 treffers, *lutherán* 11 100. Ook de respondenten hebben vaker de variant zonder de letter *h* gevormd.

6.2 Vergelijking van Nederlandse en Tsjechische suffixen

In het onderzoek onder Nederlands- en Tsjechischtaligen wordt bewezen, dat de suffixen in beide talen vaak gelijke regelmatigheid vertonen. In de meeste gevallen kunnen de afleidingen in het Tsjechisch overeenkomstig met de afleidingen in het Nederlands gevormd worden.

het suffix in het Nederlands	betekenis van het suffix	het suffix in het Tsjechisch	voorbeeld van afleiding
-aans -iaans	van of volgens de leer de door het grondwoord bedoelde persoon	-ánský -iánský	<i>copernicaans/ kopernikánský</i> <i>cartesiaans/ kartesiánský</i> <i>justiniaans/ justiniánský</i> <i>pelagiaans/ pelagiánský</i> <i>gregoriaans/ gregoriánský</i>
-esk -iaans	de eigenschappen bezittend of vertonend die aan het grondwoord genoemde persoon worden toegekend	-ovský	<i>kafkaesk, kafkaiaans/ kafkovský</i> <i>dantesk/ dantovský</i> <i>orwelliaans/ orwellovský</i>

-istisch -isch	betrekking hebbend op, de karakteristieke eigenschappen hebbend van het door het grondwoord bedoelde	-istický -ický	<i>darwinistisch/ darwinistický</i> <i>jansenistisch/ jansenistický</i> <i>platonisch/ platonický</i>
-isme	geheel van opvattingen, beweging, richting, systeem mbt. het in het grondwoord bedoelde	-ismus -ství	<i>petrarkisme/ petrarkismus</i> <i>lutheranisme/ luteránství</i>
-ist	aanhanger van de door het grondwoord bedoelde persoon, beweging of overtuiging	-ista	<i>calvinist/ kalvinista</i> <i>jansenist/ jansenista</i>
-(i)aan	aanhangers of volgelingen noemen van de door het grondwoord aangeduide persoon, of tijdgenoot van	-(i)án	<i>freudiaan/ freudián</i> <i>mohammedaan/ mohamedán</i> <i>victoriaan/ viktorián</i>
-ijn	volgeling of aanhanger van de in het grondwoord bedoelde persoon of leer	-in, -ýn	<i>benedictijn/ benediktin, benediktýn</i>
-ijns	van de door het grondwoord aangeduide persoon	-inský, -ýnský	<i>benedictijns/</i> <i>benediktinský, benediktýnský</i>

De uitzonderingen bevestigen de regel en ook hier worden de uitzonderingen genoemd. De afleiding *ciceroniaans* die volgens de bovenstaande tabel in het Tsjechisch **cicerovský* of **ciceroniánský* verwacht zou worden moet in het Tsjechisch *ciceronský* correct worden afgeleid. Geen wonder, dat één van de respondenten heeft de incorrecte afleiding

**cicerovský* gemaakt. In het Nederlands is de vorming van de afleiding *ciceroniaans* ook niet gemakkelijk. De respondenten hebben slechts in 5 gevallen (10%) correcte vorm gemaakt. Vaker hebben ze de afleidingen **ciceraans* of **ciceriaans* gevormd. Toegevoegd moet worden, dat in dit geval om geen echte uitzondering gaat voor degene, die het Latijns kent. Als we het woord volgens de derde declinatie buigen, krijgen we in genitief de vorm *ciceronis*, in het Tjsechisch is de genitief *cicerona*. Het grondwoord is dus *ciceron* en daarom ook de afleidingen zijn van deze woordstam gevormd, in het Tsjechisch en in het Nederlands *ciceronský* en *ciceroniaans*.

De afleiding *ludolfiaans* wordt in het Tsjechisch ook op een andere manier gevormd dan **ludolfiánský*. De naam wordt als *ludolfovo* afgeleid, zo vertalen we de verbinding *ludolfiaans getal* als *ludolfovo číslo*.

6.2.1 Verschillen tussen Nederlandse en Tsjechische afleidingen

In voorkomend deel was het verschijnsel van de verkorting van de afleidingen behandeld. Er waren de namen *Kant*, *Freud* en *Luther* genoemd. De Nederlandse respondenten hebben vaak de afleidingen **kantisme* i.p.v. *kantianisme*, **freudisme* i.p.v. *freudianisme* en **lutherisme* i.p.v. *lutheranisme* gevormd. In het Tsjechisch kunnen bij de naam *Kant* beide vormen voorkomen, maar meer gebruikelijk is de kortere variant. Zo is *kantismus* meer verspreed dan *kantianismus* of *kantianizmus*. Van *Freud* wordt de afleiding *freudismus* gebruikt, van de naam *Luther* komen beide vormen voor, *luterství* en *luteránství*, waarvan de eerste meer gebruikelijk is.

SAMENVATTING

Het onderzoek onder Tsjechischtalingen was in veel kleinere mate gemaakt dan het onderzoek onder Nederlandstaligen. Hoewel het aantal van ingevulde enquêtes heel laag was, een paar verschijnselen konden worden vastgesteld. Het overzicht van gebruikte suffixen in het Nederlands en in het Tsjechisch werd gevormd, waardoor een zekere gelijkenis in het vormen van afleidingen tussen deze twee talen wordt bewezen. De resultaten van Tsjechen blijken beter te zijn dan de resultaten van Nederlanders. Tsjechen hebben gemiddeld hogere aantal correcte afleidingen van gegeven persoonsnamen gevormd, maar deze vaststelling kan niet veralgemeend worden omdat het aantal van ingevulde enquêtes laag was, dus niet representatief.

CONCLUSIE

In deze scriptie stonden de afleidingen van eigennamen centraal. Een overzicht van de Nederlandse suffixen voorkomende bij de afleidingen werd gevormd. Sommige suffixen werden als improductief beoordeeld, andere worden alleen bij geografische namen gebruikt. Uit het onderzoek onder respondenten met als moedertaal het Nederlands blijkt dat zij ook met deze suffixen de nieuwe afleidingen vormen. Ze passen dus oude regels toe bij het maken van nieuwe afleidingen. Dit gebeurt ook als ze de persoon, waarvan de afleiding is gevormd, niet kennen. Een voorbeeld hiervan is terug te vinden in de woorden **ciceroot*, **darwinees* of **lutherijn*.

De suffixen *-oot* en *-ees* worden bij geografische namen gebruikt. Denk aan *Cyprioot* of *Bengalees*. We kunnen aannemen dat het suffix *-oot* is gekozen door een zekere overeenkomst in uiterlijke vorm met andere geografische afleidingen die de taalgebruiker kende. Het woord vertoont een zekere gelijkenis met de inwoner van Caïro, *Cairoot*. De respondenten werd gevraagd om intuïtief en zonder hulpmiddelen de afleidingen te vormen. De gelijkenis met andere afgeleide woorden die ze kennen kan hier een grote rol in spelen.

Het improductieve suffix *-ijn* wordt dan gebruikt in het geval van **lutherijn* en **mohammedijn*. Omdat het suffix naar een aanhanger van een bepaalde persoon verwijst, vaak in verband met de religie, wordt het suffix bij het vormen van de afleiding van deze twee religieuze leiders gebruikt.

De afleidingen zijn dus vaak volgens een bepaalde logische procedé gevormd, hoewel het resultaat niet altijd correct is. Het is ook belangrijk te weten dat we de resultaten beoordeelden volgens de gelexicaliseerde vormen die in *Van Dale Groot woordenboek* staan. De frequentie in Google bij bepaalde afleidingen is ook in acht genomen. Woordenboeken zijn een belangrijke factor bij de beoordeling van de afleidingen indien de auteur van de tekst niet als moedertaal het Nederlands spreekt.

Uit het onderzoek werd ook de productiviteit van bepaalde suffixen bevestigd, zoals van de suffixen *-esk* en *-iaans*. De afleidingen waren met de suffix *-esk* gevormd ook in het geval dat de afleiding nog niet gelexicaliseerd was. Vastgesteld werd, dat het suffix *-iaans* de meest voorkomende gebruikte afleiding is. Dit bleek niet alleen uit de meest frequente afleidingen die in het onderzoek, maar ook in de opsomming van de afleidingen, naar voren kwamen.

Geconstateerd kan worden, dat bepaalde afleidingen zich met grote regelmatigheid voordoen in een variant die niet gelexicaliseerd is. Voorbeelden van woorden die niet officieel erkend worden zijn **kantisme*, **freudisme* en **lutherisme*.

Een andere gestelde hypothese is, dat de inheemse persoonsnamen duidelijkere vorming van afleidingen zouden hebben voor de moedertaalsprekers. De beste resultaten van de inheemse namen heeft de naam *Breugel* gehad. Hij nam de 8^e plaats in, binnen de lijst van uitheemse namen. Pas op de 19^e plaats is de volgende inheemse naam te vinden, de naam van de schilder *Piet Mondriaan*. Op de 21ste plaats staat schrijver *Gerard Reve*, op de 23ste plaats bisschop *Cornelius Jansenius*. *Joost van den Vondel* neemt de 27ste plaats in, *Spinoza* de 31ste plaats. Een nog minder gebruikte Nederlandse afleiding en minder correct gevormd was de afleiding van de naam *Roeland Kollewijn* op de 33ste plaats. De wetenschapper *Ludolf van Ceulen* is achter de uitheemse naam *Caravaggio*, de naam die de minst voorkomende correcte afleiding van zijn naam heeft gehad. De afleidingen van de inheemse namen blijken dus niet makkelijker te vormen dan die van uitheemse namen.

De tweede hypothese die eerder was gesteld betrof de leeftijd en het opleidingsniveau van de respondenten. De verwachting was, dat de oudere generatie en meer opgeleide respondenten een hoger aantal van de correcte afleidingen zouden hebben. Dat de meer opgeleide respondenten betere resultaten hebben gekregen, werd bevestigd. Niettemin, de verwachting dat de respondenten met hogere leeftijd meer correcte afleidingen zullen vormen dan de jongere generatie wordt niet bevestigd. Onder de ondervraagden waren het de respondenten in de leeftijd van 20 tot 25 jaar die 32 van de 37 namen correct hebben afgeleid. Dat was het op een na beste resultaat. De beste resultaat is neergezet door een respondent in de categorie 61-70 jaar met een uitzonderlijke prestatie van 36 correcte afleidingen van de 37 namen.

De meest voorkomende afleidingen waren de afleidingen met het suffix *-iaans*. Hoewel de suffixen *-ig*, *-erig* en *-achtig* productief zijn ter vorming van adjectieven, werden ze bijna niet door de respondenten vermeld. De enige respondent van 61-70 jaar heeft de afleidingen met het suffix *-achtig* gevormd.

Het onderzoek is in kleinere mate ook onder Tsjechischtaligen afgenomen. Slechts de respondenten van de leeftijd van 22 tot 32 jaar hebben de afleidingen van Tsjechische persoonsnamen gemaakt. De resultaten waren gemiddeld hoger dan de resultaten van de Nederlandstaligen, maar dit resultaat kan niet als betrouwbaar beschouwd worden gezien het geringe aantal respondenten.

Ten slotte, de suffixen in het Nederlands zijn met de suffixen in het Tsjechisch vergeleken. In de meest gevallen werd er een zekere gelijkenis vastgesteld en het overzicht van de corresponderende suffixen werd gevormd. De verschillen tussen de twee talen zijn genoemd en verder beschreven. Als vervolgonderzoeksgebied kan gedacht worden aan een overzicht van de suffixen in het Nederlands en de Tsjechische equivalenten te verbreden en de suffixen die in deze scriptie niet behandeld waren toe te voegen.

RESUMÉ

Diplomová práce se zabývá denonymickými deriváty. Je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V úvodu teoretické části je představen přehled těch oblastí morfologie, které jsou pro práci důležité. Z nich se později vychází v praktické části. Zmíněna je například oblast teorie odvozování či přehled sufixů, které se mohou vyskytovat u odvozenin od mužských a ženských jmen.

Praktická část podává nejprve výčet jmen třiceti čtyř významných mužů a dvou žen. Nejedná se pouze o Nizozemce, převážně jsou to osoby celosvětového významu. Jsou mezi nimi filozofové, vědci, vládci či spisovatelé a malíři. Dále jsou popsány všechny správné derivace, které od zmíněných jmen mohou být utvořeny. Tatož jména jsou použita ve výzkumu mezi nizozemskými a českými rodilými mluvčími. Výzkum byl proveden pomocí dotazníků, ve kterých rodilí mluvčí tvořili spontánně, bez slovníků či jiných pomůcek, odvozeniny od jmen.

Následuje vyhodnocení dotazníků. Deriváty byly posuzovány podle respondentů, kteří je utvořili, jejich věku, vzdělání a národnosti. Dále byl brán zřetel na jména, od kterých odvozeniny byly tvořeny, a na oblast, v které osoby působily, a bylo stanoveno, od které skupiny jmen byl utvořen největší počet správných derivátů. Evaluace dále obsahuje výčet nesprávných odvozenin, obzvláště opakující se jevy, a bližší pojednání o nich.

Výsledky nizozemských respondentů byly porovnány s výsledky získanými z výzkumu mezi českými rodilými mluvčími. Suffixy vyskytující se u nizozemských odvozenin byly porovnány s českými příponami. Rozdílnosti byly jmenovány. Práce se zaměřuje více na nizozemské odvozeniny a na výzkum mezi Nizozemci a Vlány, srovnání s češtinou má za cíl dokreslit situaci a nastínit rozdíly mezi těmito dvěma jazyky.

RESUMÉ

This thesis concerns the derivations of personal names. The thesis is divided into theoretical and practical sections. The theoretical introduction begins with a review of the most relevant areas of morphology and then describes the theory of derivation. Next, a list of suffixes which can occur in derivations of male and female is presented.

The subsequent practical section describes the personalities of 34 males and 2 females, not only of Dutch nationality, but mostly world famous philosophers, scientists, rulers or writers and painters. Furthermore, all the correct derivations which can be made from these names are contained in this part. The same personalities are later used in the research among native speakers of Dutch and Czech. The research was conducted by questionnaires, where the respondents created all the derivations of the given names which came to their mind.

Moreover, an evaluation of the questionnaires is made. The derived forms are considered according to the age, education and nationality of the respondents. Further, the domains of interest of the chosen personalities are important for the evaluation. Correctly formed derivations are further classified according to the suffixes, and incorrect forms are noted. Instances of repeated incorrect use of suffixes in derivations are generalized.

Finally, the results of Dutch respondents are compared with the results of Czech native speakers. The correctness of making proper derivations is measured. The suffixes that occur in Dutch derivations are compared with Czech suffixes. The most obvious differences are mentioned, although the focus remains on the Dutch questionnaires and respondents as a character of the thesis is directed on derivation of personal names especially in Dutch.

LITERATUURLIJST

PUBLICATIES

Booij, G. E. (1979), *Morfologie van het Nederlands*. Huis aan de drie grachten, Amsterdam.

Booij, G. E., Van Santen A. (1998): *Morfologie van het Nederlands*, Amsterdam University Press, Amsterdam.

Caenegem, R.C. van, Groenman, Sj. (1979-84): *Grote Winkler Prins Encyclopedie in 25 delen*, Elsevier, Amsterdam.

Geerts, G. (1970): 'Een noteske bij "Productiviteit van het suffix *-esk*" ' in *De Nieuwe Taalgids* 63, blz. 138-42.

Haas, W. de, Trommelen M. (1993): *Morfologisch Handboek van het Nederlands: een overzicht van de woordvorming*, Sdu Uitgeverij, 's-Gravenhage.

Houët, H. (2005): *Grammatica Nederlands: woorden, zinnen, spelling*, Prisma, Utrecht.

Klooster, W. (2001): *Grammatica van het hedendaags Nederlands. Een volledig overzicht*, Sdu Uitgevers, Den Haag.

Schultink, H. (1961): 'Productiviteit als morfologisch fenomeen', *Forum der Letteren* 2, blz. 110-125.

Schultink, H. (1980): *De morfologische valentie van het ongelede adjectief in modern Nederlands*. Hes Publishers, Utrecht.

Schultink, H. (2006): *Constant en variabel in de morfologie. Historiografische studies*, Nodus Publikationen, Münster.

Santen, Ariane van (1984): *De morfologie van het Nederlands*. Foris Publications, Dordrecht.

Santen, A. van (1992): *Productiviteit in taal en taalgebruik: een studie op het gebied van de Nederlandse woordvorming*. Proefschrift Leiden.

Smedts, W. (1986): *Bouwstenen voor het onderwijs levende talen*, nr. 403, blz. 38-42.

Smedts, W., Belle W. van (2003): *Taalboek Nederlands*, Uitgeverij Pelckmans, Kapellen.

Smessaert, H. (2006): *Morfologie van het Nederlands*, Acco, Leuven.

Toorn, M. C. van den (1968): 'Productiviteit van het suffix *-esk*' in *De Nieuwe Taalgids* 61, blz. 322-28.

Toorn, M.C. van den (1982): *Nederlandse Grammatica*, Wolters-Noordhoff, Groningen.

Vindevogel, Th. (1978): *Nederlandse grammatica*, De Sikkel, Antwerpen.

Vooy's, C. G. N. de (1967): *Nederlandse spraakkunst*. J. B. Wolters, Groningen.

Vriendt, S. de (1970): 'Nogmaals *-esk*' in *De Nieuwe Taalgids* 63, blz. 39-42.

Vries, W. de (1972): *Iets over woordvorming*. Thieme&Cie, Zutphen.

Welschen, A. J. (1970): 'De morfologiesche valentie van *-esk*' in *De Nieuwe Taalgids* 63, blz. 441-52.

INTERNET BRONNEN

WEBPAGINA'S

Algemeene Nederlandse Spraakkunst 07/05/2010

<<http://www.let.ru.nl/ans/>>

Grote Winkler Prins online 07/07/2011

<<http://www.winklerprins.com/online/>>

Instituut voor Nederlandse lexicologie 26/02/2011

<<http://www.inl.nl/>>

Referentiebestand Nederlands 26/02/2011

<<http://tst.inl.nl/producten/rbn/>>

Woordenboek der Nederlandsche Taal, De Geïntegreerde Taal-Bank 26/02/2011

<<http://gtb.inl.nl/?owner=WNT>>

Van Dale 27/02/2011

<www.vandale.nl/vandale/overvandale/>

Internetová jazyková příručka 26/07/2011

<<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>